

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

**LINA VAITKŪNIENĖ
ES POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO
MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINIŲ STUDIJŲ PROGRAMOS
ESAmn 8-03 grupės studentė**

**ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR VALDYMAS.
SAVIVALDYBĖS LYGMUO**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė: Lektorė
Barbara Stankevič**

Vilnius, 2009

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

LINA VAITKŪNIENĖ
ES POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO
MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINIŲ STUDIJŲ
PROGRAMOS
ESAmn 8-03 grupės studentė

ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR VALDYMAS.
SAVIVALDYBĖS LYGMUO

Viešojo administravimo baigiamasis darbas

Studijų programa 62103S203

Vadovas

(parašas) Barbara Stankevič

2009 12 __

Recenzentas

(parašas)

2009 12 __

Atliko

ESAmn8- 03 gr. stud.

(parašas) L. Vaitkūnienė

2009 12 __

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS	1
1. EUROPOS SĄJUNGOS ATLIEKŲ POLITIKA	4
1.1. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos dalis yra atliekų valdymo politika	4
1.2. Pagrindiniai ES atliekų valdymą reglamentuojantys teisės aktai	6
1.3. Atliekų perdirbimas ir deginimas Europos Sąjungos šalyse	13
1.4. Atliekų pervežimai	14
2. LIETUVOS RESPUBLIKOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR VALDYMAS	17
2.1. Institucijos, dalyvaujančios atliekų tvarkymo valdymo procese	17
2.2. Lietuvos Respublikos atliekų valdymą reglamentuojanti teisinė bazė ir finansavimo šaltiniai 19	
2.3. Atliekų tvarkymo sistemos administravimo kliūtys	23
2.4. Atliekų valdymo sistemos administravimo kliūtys	30
3. VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMAS: ATVEJO ANALIZĖ	32
3.1. Komunalinių atliekų tvarkymo prioritetai ir sistema.....	32
3.2. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikiantys operatoriai	34
3.3. Pagrindinės komunalinių atliekų tvarkymo priemonės	40
3.4. Komunalinių atliekų tvarkymo rezultatų kokybiškumas.....	44
3.5. LR Aplinkos apsaugos strategijos priemonės savivaldybei	46
3.6. Vilniaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sektoriaus SSGG.....	57
IŠVADOS.....	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	62
ANOTACIJA.....	66
ANOTATION.....	66
SANTRAUKA	68
SUMMARY	68
PRIEDAI	70

ĮVADAS

Visas pasaulio valstybes vienija kaimynystė. Valstybių ūkinė veikla, gamtinių išteklių naudojimas, gamtos tarša visas jas jungia į visumą, jos visos yra veikiamos judančių gamtos jėgų: oro, vandens ir žemės, tačiau tik neseniai susidomėta, kokių padarinių atneš išteklių išsunkimas, kuomet gamtos ištekliai eikvojami neracionaliai vis didėjančio gyventojų skaičiaus akivaizdoje. Jau 1991m. mokslininkų atlikti tyrimai parodė, kad didžiausiai teršėjais yra stambiausios pasaulio pramoninės valstybės. Tyrimų nustatyta, kad gamtos išteklius švaisto labiausiai Jungtinės Amerikos Valstijos, o Indija – mažiausiai¹. Šiandieninė Europos Sąjungos (toliau ES) aktyvi veikla, sprendžiant aplinkos apsaugos klausimus, verčia pasaulio valstybes nenoriai priimti sprendimus ir pasirašyti susitarimus dėl ūkinės/pramoninės veiklos įpročių keitimo. Praeina nemažai laiko, kol deklaruojami, vėliau įtraukiami į šalių narių nacionalines politines darbotvarkes sprendimai, tinkami įgyvendinami.

Vartojamumui augant, daugėja atliekų, kurias pasaulio valstybės šalina skirtingais būdais: eksportuoja, rūšiuoja, perdirba, degina, šalina sąvartynuose, laidoja, ateityje net numato skraidinti į mėnulį. Tačiau šiandien, Lietuva kaip ir kitos ES kaip ir pasaulio valstybės turi vieningai spręsti aplinkos problemas, siekiant rezultatų artimiausioje ateityje.

Lietuvos Respublikai (toliau LR), įstojus į ES, atliekų valdymo ir tvarkymo klausimai tapo aktualūs, keičiant ūkinės veiklos organizavimą, perimant ES patirtį, įsisavinant jos teikiamą finansinę paramą. Darbe bus naudojamosi dviem terminais: atliekų **valdymo terminu** į kurį įeina atliekų politika ir administravimas, ir **atliekų tvarkymas** – kuris, apima tik patį tvarkymosi/administravimo procesą.

Kasmet LR susidaro apie 5,7 mln. tonų atliekų, iš jų – apie 102 tūkst. tonų pavojingų atliekų². Pernelyg dideli atliekų kiekiai susidaro dėl neefektyvaus gamybos proceso, žemos produktų kokybės ir nesubalansuotų vartojimo įpročių. Atliekų kiekis parodo visuomenės vartojimo ir pragyvenimo lygį, nors ekologiškai mažstanti ir besitvarkanti bendruomenė pagamins daug mažiau atliekų, o susidariusį kiekį stengsis kaip įmanoma utilizuoti.

Darbe bus telkiamas dėmesys komunalinėms atliekoms, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas. 2008 metais LR vidutiniškai susidarė 334 kilogramai komunalinių atliekų vienam gyventojui. Komunalinės atliekos yra išskiriamos į šiuos pagrindinius srautus: mišrios (nerūšiuotos) komunalinės atliekos; antrinės žaliavos (komunaliniuose šaltiniuose susidarancios

¹ Wasting 1986, World resource institute, 1995

² Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Dėl valstybės pavojingų atliekų tvarkymo 2006–2008 metų programos patvirtinimo, pasirašytas 2006 m. sausio 11 d. Nr. 19, // www.ukmin.lt [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 13d.]

pakuočių ir kitos stiklo, popieriaus, plastiko, metalo atliekos); biodegraduojančios (žaliosios ir maisto) atliekos; statybos ir griovimo būtinės atliekos; gaminių atliekos; didžiosios buitinės atliekos; pavojingos buitinės atliekos (sąvokos plačiau Priede Nr. 1).

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė 2009 m. rugsėjo 2 d., susitikusi su Kauno miesto valdininkais akcentavo būtinybę imtis priemonių atliekų vertimo energija sakydama: „Energetika - tai geopolitika. Lietuva daugelį metų net nesistengė rasti alternatyvių šildymo būdų. Kiekvienas miestas, tarp jų ir Kaunas, galėtų apšildyti, degindamas savo atliekas. Taip vienu metu būtų išspręstos net dvi problemos: šildymo ir atliekų utilizavimo. Manau, kad net ir uždarius Ignalinos atominę elektrinę Lietuva gali pati apsirūpinti elektros energija, ir papildomos elektrinės, kurią Kaune rengiasi statyti Rusijos koncernas „Gazprom“, tam tikrai neprireiks³“.

Europos Komisija jau nuo 2009 m. liepos 26 d. reikalauja, kad valstybės ES narės 50 % sumažintų ir į sąvartynus išvežamų biologiškai skaidžių komunalinių atliekų, palyginti su 1995 m. Tai reiškia, kad reikėtų rinktis aplinkai mažiau kenksmingus atliekų tvarkymo būdus, tokius kaip kompostavimas arba deginimas, kai iš atliekų gaunama energija. Valstybių narių prašoma pateikti informacijos, kad galėtų stebėti, kaip siekiama šio tikslo. Kitas svarbus etapas prasidės 2016 m., kai biologiškai skaidžių komunalinių atliekų kiekio mažinimo norma bus padidinta iki 65 %, palyginti su 1995 m.

Biologiškai skaidžios atliekos sudaro apie 40 % visoje ES susidarančių komunalinių atliekų. Dabartinėje ES vis dar įprasta komunalines atliekas vežti į sąvartynus. Tačiau puikiai žinomas neigiamas tokio atliekų šalinimo poveikis aplinkai. 2008 m. gruodį Europos Komisija priėmė žaliąją knygą (IP/08/1879), kurioje svarstomas poreikis priimti naujų teisės aktų, kuriais būtų galima skatinti daugiau biologiškai skaidžių atliekų ne vežti į sąvartynus, o perdirbti ir iš jų gauti energijos.

Kai kurioms valstybėms narėms, kuriose 1995 m. daugiau nei 80 % komunalinių atliekų buvo išvežama į sąvartynus, suteikti dar ketveri metai įsipareigojimams įvykdyti (pritaikyta vadinamoji leidžianti nukrypti nuostata). Šios valstybės narės iki 2010 m. atliekų kiekį turi sumažinti 25 %, o iki 2013 m.- 50 %. Minėtomis valstybėmis yra: Airija, Bulgarija, Čekija, Estija, Graikija, Kipras, Latvija, LR, Malta, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija ir Jungtinė Karalystė. Nesukūrus efektyvios atliekų tvarkymo sistemos ir neįgyvendinus LR valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatytų užduočių, LR gali neįvykdyti Europos Sąjungos nustatytų atliekų tvarkymo reikalavimų,

³ Kauno miesto savivaldybės puslapio straipsnis 2009-09-02, Kaune lankėsi Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, // <http://www.kaunas.lt/index.php?80525693> [Prisijungimo laikas: 2009 lapkričio 13d.]

todėl gali būti pareikštos pastabos arba taikomos sankcijos. Europos Sąjungos valstybės už direktyvų nevykdymą gali būti baudžiamos Europos Teisingumo Teisme.

Šiuo metu LR apie 800 sąvartynų (iš jų eksploatuojama apie 300), neatitinkančių aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų. Visi šie sąvartynai privalės būti uždaryti, kad nekeltų pavojaus aplinkai ir žmonių sveikatai. Siekiant sukurti efektyviai veikiančią komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, kuriama 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų, kurių diegimas ir plėtojimas iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos Sanglaudos fondo, LR valstybės biudžeto ir savivaldybių įkurtos įmonės (regioninio atliekų tvarkymo centro) paskolos lėšomis. Šiuo metu įgyvendinami Alytaus, Šiaulių, Tauragės, Klaipėdos, Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Marijampolės, Telšių ir Utenos regionų atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo investiciniai projektai.

Pasauliui prireikė daugiau nei trijų dešimčių metų, kad išsivysčiusių šalių aplinkosaugos agentūros įgautų pakankamą teisinę, administracinę ir mokslo tiriamąją galią, suformuotų personalą ir sukauptų lėšų savo aplinkai stebėti ir valdyti. Išsivysčiusiose šalyse pasitaiko, kad gamintojai ir vartotojai kišasi į aplinkosaugos politiką ir nusistovėjusią pagrindinių aplinkosaugos klausimų sprendimo tvarką, kuri panašiai yra tokia, jog daugelis vyriausybių, jeigu ne kiekviena, parodo norą sutikti su politine veiksmų kaina – priverstine ar skatinamąja – su ta, kurią sukelia ekonominiai ir socialiniai veiksniai ir kurią būtina sumokėti, kad būtų atkurtas pasaulinės gamtos aplinkos stabilumas⁴. O kokia yra LR perspektyva, sieksime atsakyti šiame darbe.

Tyrimo objektas. LR komunalinių atliekų valdymo politika.

Darbo tikslas. Išsiaiškinti, kokių priemonių turi imtis LR, kad efektyviau būtų įgyvendinama ES ir nacionalinė atliekų valdymo politika.

Uždaviniai: Išnagrinėti, teisės aktus apimančius Europos Sąjungos atliekų valdymo politiką, siekiant išsiaiškinti, ar tinkamai yra formuojama LR atliekų valdymo politika ir kaip administruojamas LR atliekų tvarkymas, aptarti teisės aktui reglamentuojančius LR atliekų valdymą, išsiaiškinti ar LR atliekų valdymas vykdomas valstybiniame lygmenyje per vyriausybines įstaigas, o atliekų tvarkymas išlieka savivaldybės kompetencijoje; su kokiomis kliūtimis susiduriama Vilniaus miesto savivaldybėje, įgyvendinant LR atliekų valdymo politiką, kokios diegiamos naujovės ir ko jomis siekiama.

Darbo metodika. Remiantis Europos Sąjungos ir LR galiojančiais teisės aktais, pateikti atliekų valdymo Lietuvos Respublikoje ir savivaldybėje tvarkymo analizę. Remiantis darbe pateiktomis išvadomis bei SSGG analize, nurodyti, kaip efektyviau įgyvendinti atliekų valdymo politiką.

⁴ David Held, Anthony McGrew, David Golblatt, Jonathan Perraton, Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra, 2002, Vilnius

1. EUROPOS SĄJUNGOS ATLIEKŲ POLITIKA

Kas metai Europos Sąjungoje susidaro virš 2 milijardų tonų atliekų, iš kurių 200 milijonų tonų yra komunalinės atliekos. Per pastaruosius šešerius metus atliekų kiekis padidėjo daugiau kaip 10 procentų. Vienas Lietuvos gyventojas per metus išmeta apie 275 kg šiukšlių. Didėjantis atliekų kiekis ima kelti pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai⁵. Legaliai veikiantys sąvartynai pilnėja, iš jų į atmosferą išsiskiria toksiškos ir sprogios dujos, į dirvožemį ir gruntinius vandenis patenka sunkiųjų metalų junginiai ir kiti toksinai. Visoje šalyje yra dideli kiekiai nelegalių sąvartynų, kurių neigiamas poveikis aplinkai dar didesnis. Todėl tvarkant atliekas svarbu geras ir racionalus administravimas bei Europos Sąjungos valstybių bendradarbiavimas.

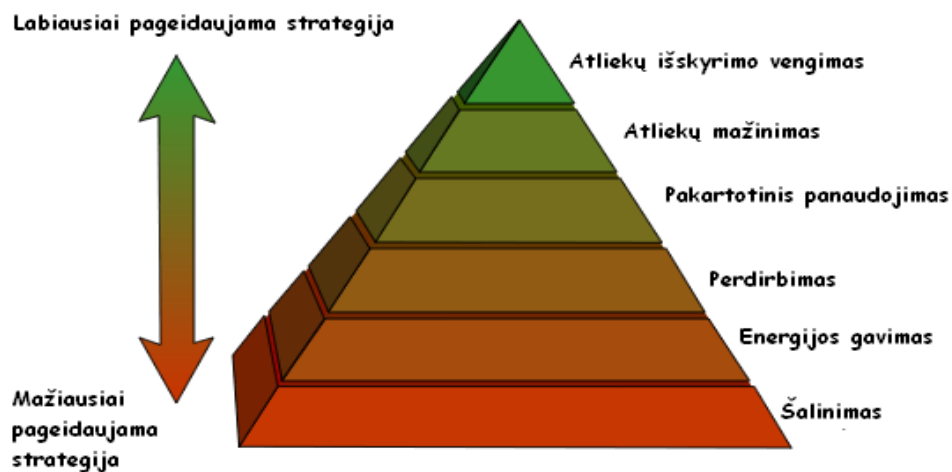
1.1. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos dalis yra atliekų valdymo politika

ES aplinkos apsaugos politika nėra naujas dalykas, jos programos įgyvendinimas numatytas yra iki 2012 m., – tai jau šeštoji, joje nustatyti keturi prioritetai: klimato kaita; gamta ir biologinė įvairovė; aplinka ir sveikata bei gyvenimo kokybė; gamtos išteklių ir **atliekos**. Augant ekonomikai eikvojami gamtos išteklių ir susidaro atliekų. ES tikslas – sumažinti išteklių naudojimo poveikį aplinkai ir palikti mažiau atliekų išlaikant tokį patį ekonomikos augimo lygį. Tai reiškia, kad reikia naudoti daugiau atsinaujinančiųjų išteklių (tiek kiek jų naudojimas yra tvarus), daugiau perdirbti ir geriau tvarkyti atliekų perdirbimo likučius.

Europos Sąjungos atliekų politika per pastaruosius metus sparčiai vystėsi. Pagrindinis dėmesys direktyvose dažniausiai būdavo skiriamas pavojingų atliekų kontrolei, pasiūlymams, kaip išvengti tarptautinės atliekų cirkuliacijos, parengti ir ataskaitų standartams suvienodinti, taip pat atliekų apibrėžimui suformuluoti. Nuo 1993 metų Europos Sąjungos atliekų valdymo politika buvo perorientuota į subalansuoto **atliekų tvarkymo** ir aplinkai draugiškų **atliekų valdymo formų kūrimą**. Šis politikos posūkis drauge su integruoto atliekų tvarkymo planavimo būtinybe apibrėžė atliekų vengimo ir mažinimo prioritetus. Atliekų sąvartynai – labiausiai paplitęs atliekų šalinimo būdas Europoje⁶.

⁵ Vilniaus miesto aplinkos apsaugos skyrius, Atliekų tvarkymas, <http://aplinka.vilnius.lt/Aplinkoskokybė/Atliekutvarkymas/tabid/70/Default.aspx> [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 13d.]

⁶ Subalansuotos plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita, www.am.lt/LSP/files/SUB-PLET-NAC-AT.pdf [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 2d.]

Pav. 1 Atliekų tvarkymo hierarchija

Šaltinis: Kauno RAATC, Atliekų tvarkymas, <http://www.kaunorac.lt/?LT=gyventojams#principai>

Atliekų susidarymas kainuoja ekonominiu ir aplinkos apsaugos aspektu jas renkant, apdorojant ir šalinant. Europoje atliekos daugiausia išvežamos į sąvartynus, bet didėja ir jų deginimo apimtys. Sąvartynų naudojimas ir atliekų deginimas turi žalingų padarinių – išsiskiria šiltnamio efektą sukeliančios dujos (metanas) ir atsiranda tarpvalstybinio masto organinių mikroteršalų (dioksinų ir furanų) migracija. Komunalinių atliekų apimtys auga daugelyje Vakarų Europos šalių ir kiek mažiau daugelyje Centrinės bei Rytų Europos šalių. Atliekų perdirbimas vis dažniau taikomas Vakarų Europoje, tuo tarpu Centrinėje ir Rytų Europos šalyse perdirbimo mastai vis dar yra žemi⁷.

1989 metais Europos Komisija išleido savo pirmąjį išsamų komunikatą atliekų tvarkymo klausimu, apibrėžiantį Europos Sąjungos politiką atliekų tvarkymo srityje, vadinamąją Bendrijos atliekų tvarkymo strategiją. 1996 metais ši strategija buvo iš naujo papildyta. Strategijoje pagrindinių atliekų tvarkymo tikslu laikoma būtinybė įtvirtinti aukštą aplinkos apsaugos lygį nepažeidžiant vidaus rinkos funkcionavimo mechanizmo ir skatinant darnųjį vystymąsi, įtvirtinta atliekų tvarkymo principų hierarchija, gamintojo atsakomybės principai, koncepcijų apibrėžimai, taip pat patikimos duomenų kaupimo sistemos bei išsamaus ir gerai integruoto juridinio pagrindo būtinybė.

Europos Sąjungos tikslas yra iki 2010 metų sumažinti galutinį pašalinamų atliekų kiekį 20 % palyginus su 2000 metais, iki 2050 metų – 50 %. Šiam tikslui įgyvendinti išskirti prioritetai, kurie aprašyti Europos Sąjungos strategijoje: atliekų kaupimosi prevencija, utilizacija jas pakartotinai naudojant, perdirbant ir gaminant iš jų energiją, pagerintos tvarkymo sąlygos, transporto reguliavimas.

Europos Sąjunga atliekų tvarkymo srityje veikia laikydamosi keturių pagrindinių principų:

⁷ Metodologinės rekomendacijos. Kaip parengti atliekų tvarkymo planą?, http://ec.europa.eu/environment/waste/plans/pdf/wasteguide_final_lt.pdf [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 14 d.]

1) Prevencijos principas. Mažinama prielaidų atliekoms atsirasti, pramonė skatinama gaminti, o vartotojai skatinami rinktis produktus ir paslaugas, iš kurių bus mažiau atliekų. Taip pat kuriama ir remiama europinio lygio atliekų perdirbimo strategija.

2) „Teršėjas moka“ principas. Tie, kurie teršia, turi padengti tvarkymo išlaidas. Todėl turi būti nustatytos pavojingos medžiagos ir gamintojams turi tekti atsakyti už atliekų surinkimą, tvarkymą ir perdirbimą.

3) Atsargumo principas. Jeigu yra bent kiek rizikos, turi būti dedamos pastangos jai išvengti.

4) Artumo principas. Atliekos tvarkomos kiek įmanoma arčiau jų atsiradimo šaltinio.

ES atliekų tvarkymo principai susiformavo per dešimtmečius ir taikomi ateities kartoms, kurie nuolat atsispindi pagrindiniuose teisės aktuose reglamentuojančiuose šią sritį.

1.2. Pagrindiniai ES atliekų valdymą reglamentuojantys teisės aktai

ES formuojama politika atsispindi jos teisės aktuose, vienos iš svarbiausių tokių aktų rūšių yra – direktyvos. Visose ES direktyvose nustatomi tikslai, kuriuos turi pasiekti jos valstybės narės, paliekant joms laisvę pasirinkti priemones, kuriomis jos tų tikslų sieks. Direktyvos gali būti skirtos vienai, kelioms arba visoms valstybėms narėms. Tam, kad direktyvos nuostatų poveikį pajustų ir paprasti piliečiai, valstybių narių įstatymų leidėjai turi patvirtinti direktyvos nuostatų perkėlimo į vidaus teisę priemones, kuriomis nacionalinė teisė pakeičiama taip, kad atitiktų direktyvose nustatytus tikslus⁸. Pirmoje direktyvoje toliau kalbama apie bendrą atliekų valdymo organizavimą, sekančiose aprašytose septyniose direktyvose kalbama apie atliekų rūšis ir paskutinėse trijose – apie keliamus reikalavimus aplinkos taršai mažinti, vykdant ūkinę veiklą, taip pat apimant atliekų šalinimą. Norint sėkmingai įgyvendinti atliekų tvarkymo direktyvas, svarbu jas visas traktuoti kaip visumą, integruotą į platesnį Europos Sąjungos aplinko apsaugos ir kitų įstatymų kontekstą.

2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2006/12/EB kalbant apie atliekų tvarkymą ir valdymą anglų kalbos terminas – management, buvo verčiamas į lietuvių kalbą skirtingai. Kur kalbama apie tvarkymą – kasdienių aplinkos tvarkymosi procesų organizavimą – naudojamas terminas – **tvarkymas**, o kur kalbama apie aukštesnio lygio atsakomybes, naudojamas terminas – **valdymas**. Tačiau naujesnė direktyva, panaikinus 2006/12/EB direktyvą, panaikino ir apibrėžimų sąvokas. Perkeliant į nacionalinę įstatymų sistemą, remtasi naujesne direktyva – 2008/98/EB, kur kalbant apie planus, angliškas management išverstas jau kitaip. Minėtos aukščiau direktyvos 28 straipsnis, kuriame kalbama apie atliekų tvarkymo planus rašoma, kad valstybės narės

⁸ Europos Komisija, Bendrijų teisės taikymas, Kas yra direktyva?, // http://ec.europa.eu/community_law/introduction/what_directive_lt.htm#top [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 2d.]

užtikrina, kad jų kompetentingos institucijos parengtų, kaip numatyta 1, 4, 13 ir 16 straipsniuose, vieną ar daugiau **atliekų tvarkymo** planų. Šie planai, pavieniui ar kartu, taikomi visai atitinkamos valstybės narės geografini teritorijai. Akivaizdu, kad sąvokos management vertimas iš valdymo į tvarkymą keičią visos sistemos suvokimą, ne kaip politikos ir administravimo, bet vien kaip atliekomis pašalinti priemonių tinklo kūrimas.

Direktyva **2008/98/EB** – tai viena svarbiausių atliekų tvarkymo direktyvų. Direktyvoje pateikti pagrindiniai su atliekų tvarkymu susiję apibrėžimai. Atliekos turi būti panaudotos ar pašalintos nesukeliant pavojaus žmonėms ir nenaudojant procesų ar būdų, galinčių pakenkti aplinkai. Direktyvoje numatytas atliekų tvarkymo planavimas ir pabrėžiama bendradarbiavimo būtinybė tarp valstybių narių, siekiant sukurti integruotą ir vidaus sąlygas atitinkantį šalinimo įrenginių, naudojant geriausius gamybos būdus, tinklą, nereikalaujantį didelių išlaidų. Šis tinklas turi suteikti galimybę Bendrijai, kaip visumai, kartu ir valstybei narei sutvarkyti savo atliekas, priklausomai nuo geografinių sąlygų ir situacijos, tam tikroms atliekų rūšims naudojant specialius įrenginius. Taip pat valstybėms narėms numatyta atliekų tvarkytojų pareiga teikti Komisijai ataskaitas apie direktyvos įgyvendinimą⁹.

Direktyva **94/62/EB** dėl pakuočių ir pakuočių atliekų nustatė tikslus dėl atliekų panaudojimo ir perdirbimo. Direktyva taikoma visoms Bendrijoje į rinką pateiktoms pakuotėms ir visoms pakuočių atliekomis, gaminamoms ar naudojamoms pramonės, prekybos, paslaugų, buities ir kitose srityse, nepriklausomai nuo naudotų medžiagų. Svarbu apsaugoti aplinką nuo pakuočių ir pakuočių atliekų poveikio arba tą poveikį sumažinti ir taip užtikrinti aukštą aplinkosaugos lygį, būtina suderinti įvairias nacionalines priemones dėl pakuočių ir pakuočių atliekų. Geriausias būdas – mažinti bendrą pakuočių apimtį. Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo prioritetą pirmiausia turėtų būti teikiamas pakuočių atliekų prevencijai, o papildomi pagrindiniai principai – pakuočių pakartotinis naudojimas, perdirbimas ir kitos pakuočių atliekų naudojimo formos, ir taip būtų sumažintas galutinis tokių šalintinų atliekų kiekis. Kol nebus pasiekta atliekų utilizavimo procesų mokslinė ir technologinė pažanga, pakartotinis atliekų naudojimas ir perdirbimas, turi būti laikomi aplinkosaugos atžvilgiu pirmiausia pasirinktiniais metodais. Dėl to valstybėse narėse būtina sukurti sistemas, kurios garantuotų panaudotų pakuočių ir (ar) pakuočių atliekų grąžinimą. Valstybės narės gali skatinti tų pakuočių, kurios gali būti pakartotinai panaudotos nekenkiant aplinkai, pakartotinio naudojimo sistemas, ir taip išnaudoti tokių sistemų teikiamus pranašumus saugant aplinką. Aplinkosaugos požiūriu perdirbimą reikia laikyti svarbia atliekų naudojimo dalimi, ypač mažinant energijos ir pirminių žaliavų vartojimą ir atliekų galutinį

⁹ Bendrijos atliekų tvarkymo strategija, 2008/98/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML> [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 2d.]

šalinimą, energijos gavyba yra vienas iš efektyvių pakuočių atliekų naudojimo būdų. Šios direktyvos tikslas – suderinti pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo nacionalines priemones, kad, pirma, būtų galima užkirsti kelią daryti poveikį valstybių narių ir trečiųjų šalių aplinkai arba mažinti tą poveikį ir taip užtikrinti aukštą aplinkosaugos lygį, o antra, kad būtų galima užtikrinti vidaus rinkos funkcionavimą ir išvengti prekybos kliūčių bei konkurencijos iškraipymo ir apribojimo. Šiuo tikslu direktyvoje nustatomos priemonės, skirtos svarbiausia tam, kad nebūtų gaminamos pakuočių atliekos ir būtų taikomi papildomi pagrindiniai principai – pakartotinis pakuočių naudojimas, perdirbimas ir kitos pakuočių atliekų utilizavimo formos, ir taip būtų sumažintas galutinis tokių šalintinių atliekų kiekis. Valstybės narės užtikrina, kad švino, kadmio, gyvsidabrio ir heksavalentinio chromo bendra koncentracija pakuotėje ar sudedamosiose pakuotės dalyse neviršytų leistinos normos. Pakuotės turi būti gaminamos taip, kad jų turį ir svorį ribotų minimalūs dydžiai, kurie yra būtini, kad pakuotės atitiktų saugos, higienos ir pakuojamam produktui keliamus bei vartotojui priimtinus reikalavimus¹⁰.

Direktyva **91/689/EEB** dėl pavojingų atliekų nustatė taisykles šio tipo atliekoms apdoroti. Direktyva nustato griežtus reikalavimus atliekoms, kuriose yra nors vienas pavojingas komponentas, galintis turėti žalingą poveikį sveikatai ir aplinkai. Atsižvelgiant į ypatingą pavojingų atliekų pobūdį, tinkamas jų valdymas reikalauja papildomų griežtesnių normų. Siekiant pagerinti pavojingų atliekų valdymo veiksmingumą, būtina taikyti tikslų ir vienodą pavojingų atliekų apibrėžimą, sudarytą remiantis patirtimi, taip pat būtina užtikrinti kuo griežtesnę pavojingų atliekų šalinimo ir jų panaudojimo priežiūrą. Ši direktyva yra skirta suderinti valstybių narių teisės normas, kontroliuojančias pavojingų atliekų valdymą. Jos nuostatos netaikomos komunalinėms atliekoms. Valstybės narės imasi būtinų priemonių, kad visose pavojingų atliekų išvertimo (išpylimo) vietose tokios atliekos būtų registruojamos ir identifikuojamos. Jos imasi būtinų priemonių, kad įmonės, kurios šalina, renka, panaudoja ar gabena pavojingas atliekas, nemišytų skirtingų šių atliekų kategorijų arba pavojingų atliekų su nepavojingomis¹¹.

Direktyva **2006/66/EB** dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų pagrindinį dėmesį skiria specifinių atliekų tvarkymui. Tikslas – sumažinti naudotų baterijų ir akumuliatorių keliamos taršos lygį. Direktyvos pataisos ypač sugriežtina apribojimus gyvsidabrio naudojimui. Valstybės narės, parengdamos programas, turi imtis atitinkamų priemonių, kad išekvotos baterijos ir akumulatoriai turi būti surenkami atskirai, numatant juos atnaujinti ir šalinti. Baterijos ir akumulatoriai turi būti paženklinami, nurodant, kad jie turi būti surenkami atskirai, ir pažymint sunkiųjų

¹⁰ Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva 94/62/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994L0062:LT:NOT> [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 3d.]

¹¹ Pavojingų atliekų direktyva 91/689/EEB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0689:LT:NOT> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 1 d.]

metalu kiekį juose. Šios direktyvos pagrindinis tikslas yra sumažinti iki minimumo baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų neigiamą poveikį aplinkai, šitaip prisidedant prie aplinkos apsaugos, išsaugojimo ir kokybės pagerinimo. Kad būtų įgyvendinti šios direktyvos siekiai, joje draudžiama pateikti į rinką kai kurias baterijas ir akumulatorius, kurių sudėtyje esama gyvsidabrio ar kadmio¹².

Direktyvos **2008/34/EB** dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų pagrindinis tikslas – elektrinių ir elektroninių prietaisų atliekų prevencija bei tokių atliekų pakartotinis naudojimas, perdirbimas ir kitoks panaudojimas, siekiant mažinti šalinimui skirtų atliekų kiekį. Direktyva taip pat siekiama padidinti visų elektrinių ir elektroninių prietaisų produkcijos cikle dalyvaujančių veikėjų: gamintojų, platintojų ir vartotojų, ypač atsakingų už elektrinių ir elektroninių prietaisų atliekų tvarkymą, aplinkosauginę atsakomybę. Direktyva taikoma šiems elektrinių ir elektroninių prietaisų atliekų kategorijoms: buitiniams elektriniams prietaisams, IT ir telekomunikacijų prietaisams, plataus vartojimo prietaisams, apšvietimo įrenginiams, elektriniams ir elektroniniams įrankiams, žaislams, medicininės įrangos sistemoms, priežiūros ir kontrolės instrumentams, pardavimo automatams. Valstybės narės skatins tokią elektrinių ir elektroninių prietaisų gamybą, kad vėliau būtų lengva išardyti ir panaudoti šių prietaisų, jų sudedamųjų dalių ar medžiagų atliekas, jas pakartotinai naudojant ar perdirbant. Valstybės narės imsis būtinų priemonių, siekdamas mažinti elektrinių ir elektroninių prietaisų atliekas, šalinamas kaip nerūšiuotas komunalines atliekas ir sieks, kad kuo daugiau tokių atliekų būtų surenkamos atskirai. Būtina gerinti atliekų utilizavimą, siekiant sumažinti šalintinų atliekų kiekį ir taupyti gamtinius išteklius, visų pirma pakartotinai naudojant, perdirbant, kompostuojant ir utilizuojant energiją iš atliekų. Kiekvienu atveju renkantis atliekų tvarkymo būdą turi būti atsižvelgiama į aplinkos ir ekonominius padarinius. Pirmenybė turėtų būti teikiama pakartotiniam atliekų naudojimui ir medžiagų utilizavimui. Susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų kiekiai sparčiai didėja. Tvarkant atliekas didžiausią susirūpinimą kelia elektros ir elektroninės įrangos (EEI) pavojingų komponentų turinys bei nepakankamas EEI atliekų perdirbimas. Reikia siekti, kad pagerėtų EEI atliekų tvarkymas. Šios direktyvos nuostatos turėtų būti taikomos produktams ir gamintojams nepriklausomai nuo pardavimo būdo, įskaitant ir nuotolinį bei elektroninį pardavimą¹³.

Direktyva **2000/53/EB** dėl eksploataavimo netinkamų transporto priemonių nustato priemones, kurių prioritetinis tikslas – transporto priemonių atliekų prevencija, eksploatuoti netinkamų transporto priemonių bei jų dalių pakartotinis naudojimas, perdirbimas bei kitos naudojimo formos, kad mažiau

¹² Baterijų ir akumuliatorių, turinčių tam tikrų pavojingų medžiagų direktyva 2008/98/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0098:LT:NOT> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

¹³ Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyva 2008/34/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:081:0065:01:LT:HTML> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

atliekų būtų šalinama, taip pat visų ekonominės veiklos vykdytojų, susijusių su transporto priemonėmis visu jų eksploatavimo laiku, aplinkosaugos veiksmingumas, ypač tų veiklos vykdytojų, kurie tiesiogiai apdoroja eksploatuoti netinkamas transporto priemones. Ji taikoma transporto priemonėms ir eksploatuoti netinkamoms transporto priemonėms bei jų dalims ir medžiagoms. Valstybės narės visu pirma skatina transporto priemonių ir medžiagų bei įrangos gamintojus – apriboti pavojingų medžiagų naudojimą transporto priemonėse ir nuolatos jį kiek įmanoma mažinti¹⁴.

Direktyvos **75/439/EB** dėl naudotų alyvų šalinimo vienas pagrindinių tikslų – aplinkos apsauga nuo kenksmingo poveikio, kurį sukelia naudotų alyvų išleidimas į aplinką, saugojimas ar valymas. Tokių alyvų perdirbimas galėtų prisidėti prie kuro tiekimo politikos. Europos Bendrijų veiksmų programoje dėl aplinkos apsaugos pabrėžiama naudotų alyvų šalinimo nekenkiant aplinkai. Bendrijoje naudotų alyvų ir ypač emulsijų kiekiai padidėjo. Veiksminga ir vientisa valymo sistema, nesukurianti kliūčių Bendrijos vidaus prekybai ir nedaranti įtakos konkurencijai, turėtų būti taikoma visiems tokiems produktams, netgi tiems, kurių sudėtyje alyvos yra tik dalis, ir turėtų numatyti jų saugų apdorojimą ekonomiškai priimtinais sąlygomis. Tokia sistema turėtų reguliuoti naudotų alyvų valymą, išleidimą į aplinką, talpinimą ir surinkimą ir numatyti įmonėms, šalinančioms tokias alyvas, leidimų sistemą, būtiną tokių alyvų surinkimą ir tam tikrais atvejais šalinimą, ir atitinkamą tikrinimo tvarką¹⁵.

Direktyvos **2003/122/Euratomas** dėl didelio aktyvumo uždarytųjų radioaktyviųjų šaltinių ir paliktųjų šaltinių kontrolės tikslas yra užkirsti kelią darbuotojų ir visuomenės apšvitai jonizuojančiais spinduliais, kylančiais iš netinkamai kontroliuojamų didelio aktyvumo uždarytųjų radioaktyviųjų šaltinių ir paliktųjų šaltinių, bei suvienodinti kontrolę valstybėse narėse konkrečiose vietose, apibrėžiant konkrečius reikalavimus, užtikrinančius, kad kiekvienas toks šaltinis būtų kontroliuojamas¹⁶.

Direktyva **96/61/EB** – tai vienas svarbiausių Europos Bendrijos teisės aktų, reglamentuojančių pramoninę taršą. Šios direktyvos tikslas yra įgyvendinti integruotą taršos, kurią sukelia stambiausios pramonės ir žemės ūkio įmonės, prevenciją ir kontrolę, nes pramoninių procesų tarša vis dar išlieka svarbiausių aplinkos apsaugos problemų – dirvožemio, vandens, lietaus rūgštelėjimo, eutrofikacijos, globalinio atšilimo, fotocheminio ozono susidarymo, metalų, patvariųjų organinių teršalų išmetimo į

¹⁴ Eksploatuoti netinkamų transporto priemonių direktyva 2000/53/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001D0753:LT:NOT> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

¹⁵ Naudotų alyvų šalinimo direktyva 75/439/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31975L0439:LT:HTML> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

¹⁶ Didelio aktyvumo uždarytųjų radioaktyviųjų šaltinių ir paliktųjų šaltinių kontrolės direktyva 2003/122/Euratomas, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0122:LT:NOT> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

aplinką priežastimi. Siekiama radikalaus aplinkos apsaugos gerinimo diegiant geriausius prieinamus gamybos būdus, išlyginant techninius įmonių netolygumus Europos Sąjungoje, tuo pačiu skatinamas įmonių modernizavimas ir jų konkurencingumo augimas. Bendrijos aplinkos apsaugos politikos tikslai ir principai – taršos prevencija ir mažinimas bei, kiek įmanoma, jos šalinimas teikiant pirmenybę intervencijai į taršos šaltinį ir protingam gamtos išteklių valdymui laikantis „teršėjas moka“ ir taršos prevencijos principų. Pirmenybė teikiama integruotai taršos kontrolei kaip svarbiai daliai siekiant tvaresnės pusiausvyros tarp žmogaus veiklos ir socialinės bei ekonominės plėtros ir išteklių bei gamtos sugebėjimo atsinaujinti. Integruoto požiūrio į taršos kontrolę tikslas yra užkirsti kelią teršalų išmetimui į orą, vandenį ar dirvožemį visur, kur įmanoma, atsižvelgiant į atliekų tvarkymą, o ten, kur neįmanoma, siekti jį sumažinti iki minimumo, kad būtų pasiektas aukštas aplinkos apsaugos lygis¹⁷.

Direktyva **99/31/EB** dėl atliekų sąvartynų šalims narėms nustato detalius atliekų sąvartynų techninius standartus, specifinę leidimų išdavimo tvarką ir bendrą eksploatacijos tvarką, monitoringo principus. Siekiant saugoti gamtos išteklius ir kuo mažiau niokoti žemę, reikia skatinti atliekų prevenciją, antrinį panaudojimą ir utilizavimą bei naudotų medžiagų taikymą ir energijos regeneravimą. Reikia ir toliau spręsti komunalinių ir nepavojingų atliekų deginimo, kompostavimo, biometanizavimo ir po vandens telkinių valymo ir gilinimo darbų likusio dumblo perdirbimo problemas. Sąvartynus reikėtų tinkamai stebėti ir valdyti, kad būtų galima stabdyti ar mažinti jų neigiamą poveikį aplinkai ir keliamą pavojų žmonių sveikatai, būtina imtis atitinkamų priemonių, kad atliekos nebūtų išmetamos, verčiamos į krūvas ar nekontroliuojamai šalinamos; kadangi atitinkamai turi būti įmanoma kontroliuoti, kokios medžiagos kartu su šalinamomis atliekomis patenka į sąvartynus, turėtų būti kuo tiksliau numatomos tokiose medžiagose vykstančios reakcijos, turėtų būti mažinamas į sąvartynus vežamų atliekų kiekis ir pavojingumas; lengvinamas atliekų tvarkymas ir plečiamas jų naudojimas; kadangi dėl to reikia skatinti atliekų apdorojimą, kad sąvartynai atitiktų šioje direktyvoje nustatytus tikslus; į atliekų apdorojimą įeina rūšiavimas. Valstybės narės nacionaliniu lygiu šalindamos atliekas, turėtų būti pasirengusios vadovautis kuo artimesnio nuotolio iki įrenginio ir savų pajėgumų pakankamumo principais. Dėl atliekų šalinimui sąvartynuose taikomų skirtingų techninių standartų ir su tuo susijusių mažesnių sąnaudų gali padidėti atliekų šalinimas įrenginiuose, kuriuose taikomi negriežti aplinkos apsaugos standartai, ir dėl to, kad atliekos visiškai be reikalo toli vežamos ir netinkamai šalinamos, aplinkai gali kilti rimta grėsmė. Būtina aiškiai nurodyti reikalavimus, kurių eksploatuojant sąvartynus reikia laikytis vietos, sąlygų, valdymo, kontrolės, uždarymo, trumpalaikių ir ilgalaikių prevencinių bei apsaugos priemonių atžvilgiu, kad nekiltų grėsmė aplinkai, ypač kad

¹⁷ Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyva 96/61/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000D0479:LT:HTML> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

požeminiai vandenys nebūtų teršiami besiskverbiančia į dirvą salva. Būtina aiškiai apibrėžti sąvartynų klases ir atliekų rūšis, kurias gali priimti įvairių klasių sąvartynai. Šios direktyvos tikslas – atliekoms bei sąvartynams taikant griežtus eksploataavimo ir techninius reikalavimus, numatyti priemonės, tvarką ir gaires, kurios padėtų užkirsti kelią arba kuo labiau sumažintų neigiamą poveikį aplinkai, ypač paviršinių ir požeminių vandenu, dirvožemio ir oro taršai, aplinkai pasauliniu mastu, įskaitant šiltnamio efektą, ir atliekų sąvartynų keliamą pavojų žmonėms, kylantį šalinant atliekas į sąvartyną ir vėliau per visą sąvartyno veikimo laiką. Direktyvoje pateikiamos sąvartynų klasės – pavojingų atliekų sąvartynai, nepavojingų atliekų sąvartynai, inertinių atliekų sąvartynai. Valstybės narės sukuria nacionalinę strategiją, kaip sumažinti sąvartynuose šalinamų biologiškai skaidomų atliekų kiekį. Strategijoje nurodomos priemonės, kaip panaudojant antriniu būdu, kompostuojant, gaminant biologines dujas ar regeneruojant medžiagas bei energiją vykdyti numatytas užduotis. Pateikia nacionalines strategijas apibendrinančią ataskaitą. Strategija užtikrina, kad ne vėliau kaip per penkerius metus sąvartynuose šalinamų biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekis bus sumažintas iki 75 % skaičiuojant nuo bendrojo biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekio (pagal svorį), ne vėliau kaip per aštuonerius metus nurodytos datos sąvartynuose šalinamų biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekis bus sumažintas iki 50 % skaičiuojant nuo bendrojo biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekio (pagal svorį), ne vėliau kaip per penkiolika metų sąvartynuose šalinamų biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekis bus sumažintas iki 35 % skaičiuojant nuo bendrojo biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekio (pagal svorį)¹⁸.

Direktyvoje **2000/76/EB** dėl atliekų deginimo nustatyti teršalų išmetimų ribiniai dydžiai ir kiti reikalavimai visiems atliekų deginimo įrenginiams, turintiems leidimus. Ribiniai teršalų išmetimų dydžiai dulkėms, sunkiesiems metalams, vandenilio chloridui, vandenilio fluoridui ir sieros dioksidui priklauso nuo įmonės nominalaus pajėgumo. Direktyvoje taip pat nustatytos anglies monoksido ir organinių junginių koncentracijų degimo dujose ribos, apibrėžti mėginių ėmimo ir analizės standartai bei metodikos, nustatyti reikalavimai saugumo priemonėms bei visuomenės informavimui¹⁹.

Kiekviena ES direktyva, paremta moksliniais patvirtintais ir įgyvendintais projektais, skirtingose valstybėse narėse, - pavyzdys, siekiant politikos ir mokslo dermės atliekų tvarkymo srityje, o ypač atliekų perdirbimo ir deginimo sferoje.

¹⁸Atliekų sąvartynų direktyva 99/31/EB, // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0031:LT:HTML> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 9 d.]

¹⁹ Atliekų deginimo direktyva 2000/76/EB. 2004 m. gruodžio 4 d. // <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=42502&Condition2> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 1 d.]

1.3. Atliekų perdirbimas ir deginimas Europos Sąjungos šalyse

Vakarų civilizacijose, įsigalint vartojimo kultūrai, nuolat didėja vartojamų produktų kiekiai, vadinasi, ir jų atliekos. Ypač išaugo pakavimo medžiagų iš popieriaus, kartono, stiklo, metalo, plastmasių naudojimas. Iš įvairių medžiagų derinių pagaminti sluoksniuoti gaminiai, tokie kaip tetrapakai ilgainiui pastebėta, kad sukelia ne tik rūšiavimo, bet ir perdirbimo problemų.

Pagrindinės atliekų perdirbimo formos Europos Sąjungoje šiandien yra **perdirbimas ir deginimas energijos gamybai**.

Sąvartynai ar atliekų deginimas – šiandien diskutuojamas klausimas ne vien Europoje, bet ir visame pasaulyje. Vieni specialistai mano, kad atliekų deginimas išsprendžia apie 80 % jų utilizavimo problemos, kiti – kad deginimas gamtosaugos kontekste yra išvis nepriimtinas sprendimas. Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, atliekų deginimas išskiria pačias toksiškiausias medžiagas, išmetamas į atmosferą – dioksinus, furanus ir kitus (apie 64 rūšis) beveik neįrankius organinius junginius. Visi šie junginiai, tarp jų ir atliekoms būdingas nesudegantis benz-a-pirenas, yra kancerogenai, o dioksinai stipriausi iš visų žmogaus sukurtų nuodų. Sąvartynų poveikis aplinkai gali būti įvairus. Vienas jų – šiltnamio efektas dėl išsiskiriančių metano dujų. Dar vienas poveikis – kvapai ir bendras nepatogumas, kai kaimynystėje yra sąvartynas. Direktyvoje dėl atliekų sąvartynų (99/31/EB) nustatomas tikslas sumažinti biologiškai skaidomų komunalinių atliekų kiekį sąvartynuose. Iki 2016 metų siekiama biologiškai skaidomų atliekų kiekį sąvartynuose sumažinti iki 35 % viso per 1995 m. susidariusio svorio. Tai reikštų, kad 2016 metais Europos Sąjungoje į sąvartynus nepateks apie 70 mln. tonų biologiškai skaidomų komunalinių atliekų, darant prielaidą, kad bendras kiekis neišaugs. Lietuvai paskirtas pereinamasis laikotarpis.

Kasmet pasaulyje susikaupia gausybė naudotų padangų, kurios natūralioje gamtinėje aplinkoje praktiškai neyra, Europos Sąjungoje jų yra apie 180 mln. tonų. Padangų, tapusių atliekomis, tolimesnis tvarkymas sukelia problemų visame pasaulyje, jų kaupimas sąvartyne iki šiol yra vienas populiariausių sprendimo būdų. Dėl išskirtinių padangų savybių – jų laidojimas sąvartyne yra nepageidaujamas. Padangas sunku laidoti, nes jų nesukrausi kompaktiškai, be to, susidaro palankios sąlygos tarp jų veistis graužikams, ligų sukėlėjams. Europos Sąjungos sąvartynų direktyva nuo 2003 m. draudžia laidoti sveikas, o nuo 2006 m. – smulkintas, netinkamas naudoti padangas.

Kai kaupiamos padangos bei jų gaisrai pradėjo kelti grėsmę aplinkai ir žmonių sveikatai, Europoje padangas pradėjo naudoti kurui cemento pramonėje. Iki 2000 m. atliekas deginančioms cemento krosnims buvo taikomi bendri atliekų deginimo reikalavimai. Daugėjant pramonės įmonių, iškilo būtinybė nustatyti leidimo išdavimo procedūras bei specialius reikalavimus. Šiuo metu padangos

kaip kuras cemento krosnyse plačiai naudojamos Anglijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Šveicarijoje, Belgijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Italijoje.

Europoje susikaupė daug elektros ir elektroninių prietaisų atliekų. Kiekvienam vartotojui jų tenka vidutiniškai 16 kilogramų per metus, o visoje Europoje – šeši milijonai tonų per metus. Elektros prietaisų ir elektroninės įrangos sudėtyje yra itin toksiškų sunkiųjų metalų bei organinių teršalų. Pagal naujus Europos Sąjungos teisės aktus gamintojai turės mokėti už šių prietaisų surinkimą ir šalinimą. Milijonai senų skrudintuvų, kompiuterių, viryklių, radijo aparatų ir televizorių – sparčiausiai augantis atliekų srautas Europos Sąjungoje.

Kai kuriose Europos Sąjungos direktyvose nustatyti konkretūs atliekų naudojimo, perdirbimo ir pakartotinio naudojimo tikslai. Nepaisant Europos Sąjungos pastangų įveikti atliekų valdymo problemą – direktyvose kalba apie įvairias priemones, kurias ES šalys narės pritaiko pagal savo šaliai priimtus būdus. Apdorojimo ir tvarkymo galimybės gali sumažėti padidėjus atliekų kiekiui, taip pat didėja susirūpinimas dėl jų galimo poveikio. Sąvartynų vietos parinkimą riboja vietos trūkumas ir baimė užteršti dirvą bei gruntinius vandenius, taip pakenkiant žmonių sveikatai. Dabartinės politikos priemonės tvarkant atliekas neduoda lauktinų rezultatų, todėl turi būti papildytos siūlymais, kurie skatintų racialesnį išteklių naudojimą, keičiant gamybos ir vartojimo įpročius naujovėmis bei atliekų valdymo iniciatyvų nacionalizavimu.

1.4. Atliekų pervežimai

Šiandien pasaulyje pastebimas ne tik atliekų kiekio didėjimas, bet ir jų judėjimas. Vis didesni atliekų kiekiai, ypač popieriaus, plastiko ir metalo atliekos, siunčiami iš išsivysčiusių šalių į šalis, kuriose aplinkosaugos standartai ne tokie griežti. Didžiuliai laivai kasdien plaukia neutraliaisiais vandenimis, gabendami prekes iš besivystančių Azijos rinkų į Vakarų. Užtuot plaukę tuščiomis (juolab, kad laivui reikalingas balastas) laivų savininkai tik džiaugiasi galėdami paimti iš Europos atliekas į Aziją perdirbti.

Tai nereiškia, kad atliekų gabenimas yra nereglamentuojamas. Ir Jungtinės Tautos (toliau JT), ir ES yra nustačiusios griežtas taisykles, ką ir kur galima gabenti. Tarptautinę prekybą pavojingomis atliekomis (t. y. atliekomis, galinčiomis kelti pavojų žmonėms ar aplinkai) pasauliniu lygmeniu reguliuoja JT Bazelio konvencija²⁰. Šia konvencija nustatytą draudimą ratifikavo nepakankamai šalių, tam kad ji įsigaliotų visame pasaulyje. Tačiau ES taiko apribojimus ir pavojingas atliekas leidžia eksportuoti tik į išsivysčiusias šalis, turinčias reikiamas technologijas ir saugą bei aplinką

²⁰ Bazelio konvencija "Dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės". – Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-314.

reguliuojančius įstatymus. Išsivysčiusia šalimi šiame kontekste laikoma šalis – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) narė. Ilgalaikis ES tikslas – pasiekti, kad kiekviena valstybė narė šalintų savo atliekas šalies viduje (pagal „artimumo principą“). Tačiau šis tikslas dar nėra pasiektas. Atliekų eksportą ir importą skatina įvairūs veiksniai: specialios perdirbimo technologijos, medžiagų stoka, skirtingos šalinimo ar panaudojimo kainos. Atliekų perdirbimo tikslus nustatanti ES politika skatina atliekų gabenimą iš valstybių narių, negalinčių įvykdyti šių tikslų savo teritorijoje. Rinkoje esančių atliekų apimtys palaiko žemą sąnaudų lygį tokioms šalims kaip Kinija, kuriai reikalingos pigios žaliavos. Jei tik atliekos neskirtos šalinti paskirties vietoje ir jei jose nėra pavojingų medžiagų, jos laikomos tinkamos prekybai²¹.

Europos Sąjungos šalys palaiapsniui atsisako ankščiau naudotos praktikos atliekas išvežti į mažiau išsivysčiusias šalis kitose pasaulio dalyse. Reglamentas dėl atliekų vežimo 259/93/EEB įdiegė sistemas, leidžiančias stebėti ir kontroliuoti, o kai kuriais atvejais ir uždrausti atliekų gabenimą į Europos Sąjungą, iš jos ir jos viduje, taip pat pavojingų atliekų eksportą į šalis, nepriklausančias Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai – vienai iš veikliausių grupių, sprendžiant šalių ekonominio bendradarbiavimo, tarptautinės prekybos klausimus²².

Veiksmingiausias būdas apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo pavojaus, keliamo pavojingų atliekų, yra jų pagaminamo kiekio ir pavojingumo laipsnio mažinimas. Siekiant užtikrinti atliekų tvarkymo įrenginių pakankamumą bei įgyvendinti artimumo principą, atliekų importui, eksportui ir tranzitui per Europos Sąjungos valstybes taikomos griežtos kontrolės ir priežiūros procedūros. Bazelio konvencija kontroliuoja pavojingų atliekų tarpvalstybinį pervežimą ir tvarkymą. Šioje konvencijoje atliekomis laikomos medžiagos arba daiktai, kurie tvarkomi, numatomi tvarkyti ar turi būti sutvarkyti sutinkamai su šalyje galiojančiais įstatymais.

Asmuo, norintis vežti atliekas šalinimui iš vienos valstybės į kitą arba pervežti jas tranzitu per vieną ar kelias valstybes nares, apie tai turi pranešti paskirties kompetentingai institucijai ir pranešimo kopiją pasiųsti siunčiančiajai ir tranzito valstybių kompetentingoms institucijoms bei gavėjui. Pranešime turi būti nurodyti visi vežimo tarpiniai etapai nuo išsiuntimo vietos iki galutinės paskirties vietos. Be to, pranešėjas privalo sudaryti su gavėju sutartį dėl atliekų šalinimo. Vežti galima tik tada, kai pranešėjas gauna paskirties kompetentingos institucijos leidimą. Atliekas vežti galima pradėti, jei per 30 dienų nėra pareiškiami jokių prieštaravimų.

Naudojimui skirtų atliekų vežimui nustatyta labai panaši procedūra. Skirtumas tik toks, kad

²¹ EAA signalai, svarbiausios Europos Aplinkos problemos, 2009 m. // <http://www.eea.europa.eu/lt/publications/signals-2009> [Prisijungimo laikas: 2009 spalio 3 d.]

²² Atliekų vežimo Europos bendrijos viduje, į Bendriją ir iš jos priežiūros ir kontrolės reglamentas 259/93/EB, 1993 m. vasario 1 d. // <http://ww3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=9130&Condition2> [Prisijungimo laikas: 2009 spalio 4 d.]

siunčianti kompetentinga institucija negali nuspręsti toliau nusiųsti pranešimo. Siunčiančioji, paskirties ir tranzito kompetentingos institucijos gali per 30 dienų pareikšti prieštaravimą dėl atliekų vežimo, tačiau toks prieštaravimas turi būti paremtas labai konkrečiais argumentais. O šalinimui skirtų atliekų eksportas draudžiamas, išskyrus Europos laisvosios prekybos asociacijos šalis, kurios yra pasirašiusios Bazelio konvenciją. Eksporto ir importo procedūros panašios, kaip ir tarpvalstybinio pervežimo Bendrijos viduje, tačiau abiem atvejais kompetentingoms institucijoms suteikta daugiau galių.

Tarybos reglamentas dėl atliekų vežimo į Europos Bendriją, iš Bendrijos ir jos viduje priežiūros ir kontrolės Nr. 93/259/EEB taikomas atliekų vežimui Bendrijos viduje, į ją ir iš jos. Reglamento paskirtis yra organizuoti atliekų vežimo priežiūrą ir kontrolę, atsižvelgiant į aplinkos išsaugojimo, apsaugojimo bei jos kokybės gerinimo būtinybę. Atliekų vežimo valstybės narės viduje priežiūra ir kontrolė yra valstybės atsakomybė, bet vežimo valstybės narės viduje nacionalinės priežiūros ir kontrolės sistemos turi atitikti minimalius kriterijus, kad būtų galima užtikrinti aukštą aplinkos ir žmonių sveikatos apsaugos lygį. Apie atliekų vežimą privaloma iš anksto pranešti kompetentingoms institucijoms, kad jos būtų tinkamai informuotos ypač apie atliekų rūšį, vežimą, šalinimą ar panaudojimą ir galėtų imtis būtinų priemonių aplinkai ir žmonėms apsaugoti bei turėtų galimybę pareikšti pagrįstus prieštaravimus dėl atliekų vežimo. Tarpvalstybinis pervežimas yra bet koks pavojingų ir kitokių atliekų pervežimas iš rajono, esančio vienos valstybės jurisdikcijoje, į rajoną arba per rajoną, esantį kitos valstybės jurisdikcijoje, arba į rajoną, nesantį kokios nors valstybės jurisdikcijoje, tačiau kai toks pervežimas paliečia mažiausiai dvi valstybes, šalys bendradarbiauja tarpusavyje, siekdamos pagerinti ir užtikrinti saugų aplinkai pavojingų ir kitų atliekų valdymą. Eksportuojanti valstybė informuoja arba reikalauja iš gamintojo arba eksportuotojo informuoti raštu per eksportuojančios valstybės kompetentingą valdžios instituciją, suinteresuotų valstybių kompetentingas valdžios institucijas apie bet kokią numatomą pavojingų ar kitokių atliekų tarpvalstybinį pervežimą. Šiuose pranešimuose turi būti deklamacijos ir informacija importuojančiai valstybei priimtina kalba. Kiekvienai suinteresuotai valstybei pakanka nusiųsti vieną pranešimą.

Visos valstybės narės turi visus įmanomus įrankius atliekų valdymui, tačiau pagal savo išgales, kiekviena jų pasirenka skirtingas veiksmų strategijas.

2. LIETUVOS RESPUBLIKOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR VALDYMAS

Kasmet susidarantys atliekų kiekiai nuolat didėja. Kiekviename Lietuvos Respublikos rajone įgyvendinamos regioninės ir rajoninės atliekų **valdymo** programos, rengiami normatyviniai dokumentai ir reglamentai, planai. Šalies valdymui būtinų planų, tarp jų ir atliekų valdymo, rengimą LR reglamentuoja įstatymai ir taisyklės. Valstybės institucijos – leidžia įstatymus atliekų valdymo srityje, formuoja atliekų valdymo politiką bei kontroliuoja teisės aktų vykdymą, kuris atsispindi formulėje:

INSTITUCIJA PLIUS ĮSTATYMAS LYGU ADMINISTRAVIMAS

Pastaraisiais metais atliekų valdymui LR skiriama daug dėmesio, sparčiai plėtojamas atliekų surinkimas, perdirbimas ir šalinimas. Atliekų valdymo infrastruktūros plėtrą skatino Europos Sąjungos finansinė parama, gamintojų ir importuotojų atsakomybės už atliekų valdymą nustatymas. LR darnaus vystymosi prioritetai – gamtos išteklių naudojimo efektyvumo didinimas, atliekų mažinimas, racionalus jų valdymas ir pakartotinis naudojimas.

Atliekų apskaitos duomenimis, LR per metus susidaro apie 817 tūkst. tonų statybinių atliekų, 326 tūkst. tonų pakuočių atliekų, 600 tonų nešiojamųjų baterijų ir akumuliatorių, 10 tūkst. tonų automobiliams skirtų bei pramoninių baterijų ir akumuliatorių, 1,4 tūkst. tonų medicininių atliekų, iš jų 35 tonos farmacinių atliekų. Ekspertų vertinimais, LR per metus susidaro apie 22 tūkst. tonų elektros ir elektroninės įrangos, 20 tūkst. tonų padangų, 25 tūkst. tonų eksploatuoti netinkamų transporto priemonių, apie 12 tūkst. tonų alyvų atliekų.

Biologiškai skaidžios atliekos sudaro 42 % visų komunalinių atliekų, t. y. apie 598 tūkst. tonų. Pramonėje per metus susidaro daugiau kaip 700 tūkst. tonų biologiškai skaidžių atliekų, iš jų apie 60 tūkst. tonų- mėsos ir žuvų perdirbimo pramonės šalutiniai gyvūniniai produktai, apie 320 tūkst. tonų- cukraus pramonės atliekos, apie 170 tūkst. tonų - alkoholinių gėrimų gamybos atliekos²³.

Visų LR susidarančių atliekų monitoringą ir administravimą vykdo įvairios LR institucijos.

2.1. Institucijos, dalyvaujančios atliekų tvarkymo valdymo procese

LR atliekų valdymas atliekamas vadovaujantis teisės aktais. LR **Vyriausybė** vykdo ir prižiūri atliekų valdymo programas. Atliekų valdyme valstybiniame lygmenyje dalyvauja Aplinkos ministerija,

²³ Atliekų tvarkymas. // <http://aplinka.vilnius.lt/> [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 4 d.]

Sveikatos ministerija, Ūkio ministerija, Žemės ūkio, Energetikos ministerija, taip pat apskričių viršininkai, savivaldybės²⁴.

Aplinkos ministerija reglamentuoja ir administruoja visų atliekų valdymą, taip pat kontroliuoja nustatytų reikalavimų įgyvendinimą, koordinuoja kitų valstybės institucijų, apskričių viršininkų ir savivaldybių veiklą atliekų valdymo srityje, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės institucijų bei savivaldybių parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti. Aplinkos ministerija taip pat tvirtina Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūros parengtus ne branduolinės energetikos objektų, žemės ir pastatų, užterštų radionuklidais, deaktyvacijos nuostatus, nustato didžiausią leistiną aplinkos teršimą radionuklidais²⁵.

Sveikatos apsaugos ministerija atlieka pavojingų atliekų poveikio žmogaus ir visuomenės sveikatai ekspertizę, taip pat reglamentuoja medicininių atliekų valdymą sveikatos priežiūros įstaigose, koordinuoja sveikatos priežiūros įstaigų veiksmus, diegiant medicininių atliekų tvarkymo pajėgumus. Tais atvejais, kai sveikatos priežiūros įstaigos nesugeba užtikrinti saugaus medicininių atliekų sutvarkymo, Sveikatos apsaugos ministerija inicijuoja šių atliekų tvarkymo pajėgumų sukūrimo projektus.

Ūkio ministerija rengia ir tvirtina programas, skatinančias atliekų prevenciją, taip pat skatinančias mažinti gamyboje susidarančių atliekų kiekį, diegti mažaatliekes technologijas, kurti rinkas iš antrinių žaliavų pagamintiems produktams; koordinuoja šių programų įgyvendinimą, koordinuoja pramonės įmonių veiksmus diegiant gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus. Tais atvejais, kai pramonės įmonės nesugeba užtikrinti saugaus savo atliekų sutvarkymo, Ūkio ministerija inicijuoja atitinkamų atliekų tvarkymo pajėgumų sukūrimo projektus.

Žemės ūkio ministerija koordinuoja žemės ūkio ir maisto pramonės įmonių veiksmus diegiant jų gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus. Tais atvejais, kai žemės ūkio ir maisto pramonės įmonės nesugeba užtikrinti saugaus savo atliekų sutvarkymo, Žemės ūkio ministerija inicijuoja atitinkamų atliekų tvarkymo pajėgumų sukūrimo projektus.

Energetikos ministerija teikia Vyriausybei tvirtinti trejų metų Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūros programą, Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo strategiją, teikia pasiūlymus Vyriausybei dėl konkrečių saugyklų ir (arba) kapinynų statybos arba jų eksploatavimo nutraukimo.

Apskričių viršininkai organizuoja regioninių atliekų tvarkymo planų rengimą, koordinuoja savivaldybių veiksmus įgyvendinant bendras regionines programas, ypač kai tai yra susiję su atliekų tvarkymui reikalingos regioninės infrastruktūros kūrimu.

²⁴ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 1998, Nr. 61 - 1726; 2008, Nr 81 – 3180

²⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. – Valstybės žinios, 1992, Nr. 5–75; 2008, Nr. 120–4550.

Savivaldybių institucijos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymą.

Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija atsakinga už radioaktyviųjų atliekų tvarkymo saugą.

Radiacinės saugos centras atlieka radioaktyviųjų atliekų tvarkymo valstybinę radiacinės saugos priežiūrą ir kontrolę pagal savo kompetenciją.

LR atliekų valdymas yra planuojamas trijuose valstybės valdymo lygmenyse: valstybiniu, regioniniu (apskričių) ir savivaldybių. Administravimo procese dalyvauja daug ministerijų, tokiu būdu pasiskirstydamos specializuotomis atliekų valdymo administravimo funkcijomis. Tiesioginį atliekų tvarkymo procesą organizuoja savivaldybės. Toks atliekų administravimo mechanizmas yra efektyvus, kadangi ministerijos kuruoja pagal savo paskirtį siauras sritis. Įstatymuose numatyta atliekų valdymo struktūra išplėsta, decentralizuota, labiau teorinė. Atliekų valdymas kol kas apsiriboja atliekų tvarkymo klausimu žemiausiame – savivaldybės lygmenyje, kuris nepajėgus priimti politinius sprendimus ir atliekose įžvelgti valstybinio masto ekonominę vertę.

2.2. Lietuvos Respublikos atliekų valdymą reglamentuojanti teisinė bazė ir finansavimo šaltiniai

Atliekų valdymą reglamentuoja LR atliekų tvarkymo įstatymas, LR aplinkos apsaugos įstatymas, LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, LR radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas ir Atliekų tvarkymo taisyklės. Dauguma atliekų valdymą reglamentuojančių Europos Sąjungos direktyvų reikalavimų jau yra ratifikuoti ar įteisinti LR teisės aktuose.

Aplinkos apsaugos įstatymas reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, apibrėžia funkcijų ir atsakomybės pasiskirstymą aplinkos apsaugos srityje ir tuo pačiu perkelia esminį Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimą – nustatyti už įgyvendinimą atsakingas institucijas, taip pat nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant LR būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą LR, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje²⁶.

Atliekų tvarkymo įstatymas nustato bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai, bei pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus. Įstatymas nereglamentuoja išmetimų į orą, nuotėkų į vandenį ir radioaktyviųjų atliekų

²⁶ Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 1999, Nr. 50–1600; 2009, Nr. 122–4361.

tvarkymo, taip pat kritusių gyvulių ir žemės ūkio atliekų tvarkymo. Specifinių atliekų srautų ar kategorijų tvarkymo reikalavimus nustato įstatymai ir kiti teisės aktai²⁷.

Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas įstatymo esmė- reglamentuoti juridinių asmenų, įmonių, neturinčių juridinio asmens teisių, ir fizinių asmenų santykius tvarkant radioaktyvias atliekas, taip pat nustatyti teisinius radioaktyviųjų atliekų tvarkymo pagrindus. Vadovaudamasi minėtu įstatymu LR Vyriausybė priima sprendimus dėl konkrečių saugyklų ir (arba) kapinynų projektavimo, statybos ir jų eksploatavimo nutraukimo, taip pat nustatyta tvarka skiria žemės sklypus radioaktyviųjų atliekų saugykloms ir (arba) kapinynams, remia ir finansuoja mokslinio tyrimo ir naujų technologijų įdiegimo programų įgyvendinimą bei radioaktyviųjų atliekų tvarkymo specialistų rengimą, priima teisės aktus, reglamentuojančius branduolinių ir radioaktyviųjų medžiagų įsigijimo, saugojimo, transportavimo ir laidojimo tvarką, arba paveda nustatyta tvarka priimti juos įgaliotoms institucijoms²⁸.

LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas nustato pagrindinius pakuočių reikalavimus, bendruosius LR gaminamų ir į LR įvežamų pakuočių ir pakuočių atliekų apskaitos, ženklavimo, surinkimo, naudojimo reikalavimus, kad būtų išvengta pakuočių ir pakuočių atliekų neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai, taip pat gamintojų, importuotojų, pardavėjų, vartotojų, atliekų tvarkytojų teises ir pareigas tvarkant pakuotes ir pakuočių atliekas. Minėto įstatymo nemaža reikšmė įgyvendinant Europos Sąjungos reikalavimus bei užtikrinant aplinkos apsaugą Lietuvoje²⁹.

LR aplinkos ministro įsakymu „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklės. Šios taisyklės parengtos, vadovaujantis Atliekų tvarkymo taisyklėmis, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, LR atliekų tvarkymo įstatymu, LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymu, Valstybiniu strateginiu atliekų tvarkymo planu. Taisyklėse numatyta, kad pakuočių medžiagų tiekėjai, pakuočių ir supakuotų gaminių gamintojai, importuotojai, pardavėjai, vartotojai turi imtis visų galimų ir ekonomiškai pagrįstų priemonių pakuočių atliekų kiekiui bei neigiamam poveikiui žmonių sveikatai ir aplinkai mažinti. Įmonės privalo tvarkyti pakuočių atliekas taip, kad būtų įvykdytos nustatytos jų surinkimo, perdavimo ir kitokio naudojimo užduotys; teikti pakuočių atliekų ataskaitas; vykdyti kitus įpareigojimus³⁰.

²⁷ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 1998, Nr. 61 - 1726; 2008, Nr 81 – 3180.

²⁸ Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 1999, Nr. 50–1600; 2009, Nr. 122–4361

²⁹ Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr. 85 – 2968; 2008, Nr. 71 – 2699.

³⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 706 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2005, Nr. 2 – 32.

Valstybinis lygmeniu yra rengiamas **Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas**, kuriame nurodomos pagrindinės teisinės, administracinės ir ekonominės priemonės, kurios turėtų būti vykdomos visuose valdymo lygmenyse, nustatomi pagrindiniai atliekų tvarkymo tikslai, principai, užduotys ir numatomi veiksmai bei priemonės, kurias turi įgyvendinti valstybės ir savivaldybių institucijos. Valstybinį planą rengia LR Aplinkos ministerija, tvirtina – LR Vyriausybė.

2007 m. LR Vyriausybė patvirtino naują valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano redakciją, kurioje numatyti svarbiausieji tikslai – atsižvelgiant į esamą atliekų tvarkymo būklę ir vadovaujantis Europos Sąjungos atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais, apsaugoti gamtą ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis poveikio maksimaliai, tačiau racionaliai naudojant atliekų medžiaginius ir energetikos išteklius; sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, tenkinančią visuomenės poreikius, užtikrinančią gerą aplinkos kokybę ir nepažeidžiančią rinkos ekonomikos principų; nustatyti atliekų tvarkymo užduotis, priemones ir veiksmus, sudarančius sąlygas per artimiausią dešimtmetį įgyvendinti Europos Sąjungos atliekų tvarkymo direktyvas³¹.

LR vietos savivaldos įstatyme nustatytos savivaldybių funkcijos atliekų tvarkymo srityje diegiant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, rengiami **regioniniai ir savivaldybių** atliekų tvarkymo planai, kuriuose turi būti numatytos priemonės, užtikrinančios nustatytų užduočių vykdymą³².

Regioniniai atliekų tvarkymo planai yra rengiami siekiant nustatyti priemones, užtikrinančias Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą, suderinti savivaldybių veiksmus organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir steigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius. Regioniniai atliekų tvarkymo planai turi būti suderinti su Regioniniais plėtros planais. Regioninių atliekų tvarkymo planų rengimą organizuoja apskričių viršininkai, planą rengia regionų plėtros tarybų sudarytos darbo grupės, o planų rengimą koordinuoja ir juos tvirtina regionų plėtros tarybos³³.

Savivaldybių planai yra detaliausio lygio planavimo dokumentai, kuriose yra nustatomos priemonės, užtikrinančios Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą. Pagrindinis savivaldybių atliekų tvarkymo planų tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemones, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius – ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems

³¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2002, Nr. 40 – 1499; 2009, Nr. 57–2236.

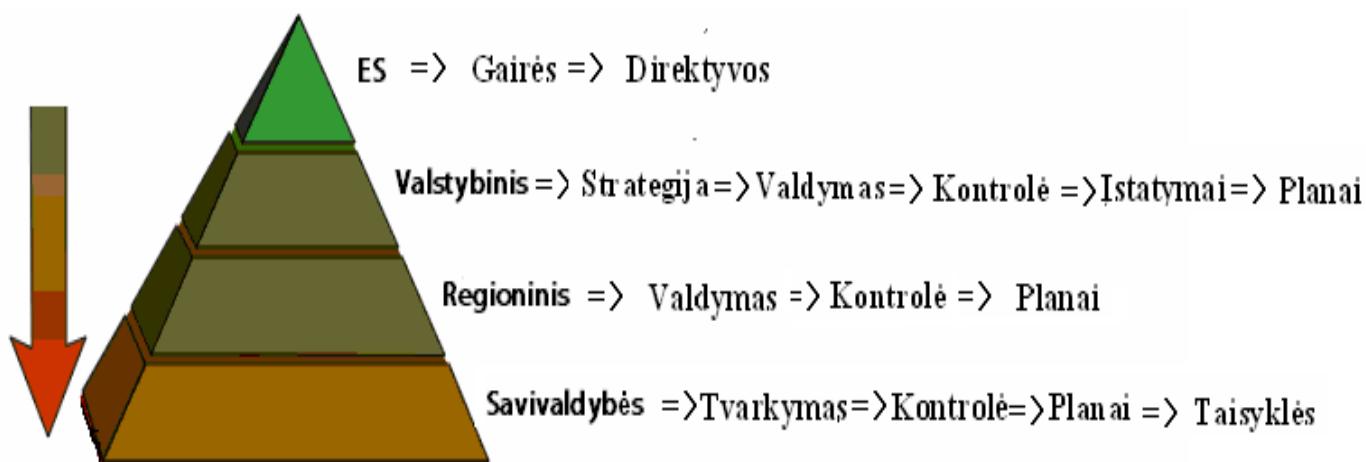
³² Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. – Valstybės žinios, 1994, Nr. 55–1049; 2009, Nr. 77–3165.

³³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 217, išleistas 1999 m. liepos 14d., Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo, // www.lrs.lt [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 2d.]

asmenims. Savivaldybių atliekų tvarkymo planus rengia savivaldybės, tvirtina savivaldybių tarybos. Tai pats svarbiausias lygmuo, kadangi tiesiogiai susijęs su galutiniu atliekų surinkimo ir tvarkymo procesu.

Rengiant planus turi būti laikomasi planavimo hierarchijos principo t.y. parengti žemesnio lygmens planai turi būti suderinti su aukštesnio lygio planu (-ais). Tuo būdu regioninis planas yra rengiamas, atsižvelgiant į valstybinio plano nuostatas, o savivaldybių atliekų tvarkymo planai – į regioninio (ir valstybinio) planų nuostatas.

Atliekų tvarkymo taisyklės nustato atliekų surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo, apskaitos, identifikavimo, deklaravimo, rūšiavimo, ženklinimo tvarką. Taisyklėse pateikiamas atliekų sąrašas, statistinė klasifikacija, atliekų apskaitos ir ataskaitų formos. Atliekų sąrašas atitinka Europos atliekų katalogą (Komisijos sprendimas 94/3/EEB) ir Pavojingų atliekų sąrašą (Komisijos sprendimas 94/904/EB), sudarytus pagal Tarybos direktyvos dėl atliekų (75/442/EEB) ir Direktyvos dėl pavojingų atliekų (91/689/EEB) reikalavimus. Atliekų tvarkymo taisyklėse taip pat nustatyti pavojingų atliekų tvarkymo reikalavimai. Aplinkos ministro įsakymu patvirtintas Lietuvos aplinkosauginis normatyvinis dokumentas LAND 19 – 99. Pagrindiniai atliekų deginimo reikalavimai nustato pagrindinius technologinius nepavojingų bei pavojingų atliekų deginimo reikalavimus ir į aplinkos orą išmetamų teršalų ribines vertes. Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės patvirtintos aplinkos apsaugos ministro įsakymu Nr. 179. Manytina, kad nors atliekų valdymo politikos formavimas „nuleidžiamas“ iš viršaus į apačią, tačiau atliekų tvarkymo/šalinimo įgyvendinimas vykdomas iš apačios į viršų.

Pav. 2 Atliekų valdymo politikos formavimo LR hierarchija

Šaltinis: Parengtas autorės

Didelę reikšmę atliekų valdyme kaip ir kiekvienoje politikos srityje turi jos finansavimas. Atliekų politiką ir administravimas finansuojami iš gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo programos lėšų; Valstybės ir savivaldybių biudžetų, Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų, Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšų, Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšų, užsienio šalių, tarptautinių organizacijų ir finansų institucijų bei Lietuvos Respublikos asmenų tiksliniai įnašų (Priedas Nr. 2). 2007 – 2013 m. finansiniu laikotarpiu iš Sanglaudos fondo atliekų tvarkymo sistemos sukūrimui ir plėtrai numatyta daugiau nei 813 mln. Lt paramos. Pavyzdžiui: Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemai sukurti, skirta iš viso: 72 261 104 Lt, iš kurių Europos bendrijos teikiama parama sudaro: 36 133 552 Lt (50 %), Lietuvos Respublikos biudžeto lėšos: 10 117 395 Lt (14 %), UAB "VAATC" paskolos lėšos: 26 016 157 Lt (36 %). Projektą vilkinant arba naudojant paramos lėšas ne pagal paskirtį, minėta europinė parama būtų išreikalauta sugražinti. Šis faktas byloja, kad LR pati nepajėgi finansuoti tokio masto projektų be paramos ir kad atliekų tvarkymas nėra vienos valstybės nacionalinė problema, o globali, kuriai reikia papildomų finansavimo šaltinių bei kitų partnerių jai įveikti valstybių narių nacionaliniu mastu siekiant pasiekti tarptautinių rezultatų.

2.3. Atliekų tvarkymo sistemos administravimo kliūtys

Nuostatos, pagal kurias sudaromos valstybinės atliekų tvarkymo strategijos ir kurias turi žinoti kiekvienas pilietis bei vadovautis jomis buityje: pagaminti mažesnę atliekų kiekį; skirti prioritetą pakartotinai panaudojamoms atliekoms; perdirbti kuo didesnę atliekų kiekį; deginti tik būtiniausias atliekas; šalinti sąvartynuose tik tas atliekas, kurių neįmanoma utilizuoti kitais būdais. Atliekų kiekis turi būti mažinamas užkertant kelią jų susidarymui. Todėl aukščiausias prioritetas turėtų būti teikiamas atliekų prevencijai, sustabdant atliekų kiekio augimą ir energijos švaistymą. Tai ilgas procesas, kurio rezultatus jausime ne tik po keleto metų, bet ir po ilgesnio laikotarpio. Kur tik įmanoma, gamintojai turėtų teikti pirmenybę pakartotinai panaudojamoms medžiagoms, pakuotėms bei produktams, o vartotojai taipogi turėtų rinktis pastaruosius gaminius. Tokie yra pakartotinai užpildomi stikliniai ir plastikiniai buteliai, stiklainiai.

Tai pat gamybos procese susidaro atliekos, kurių negalima perdirbti mūsų šalyje. Tokiu atveju, perdirbimui skirtos atliekos yra išvežamos. Atliekas naudoti arba šalinti galima išvežti iš Lietuvos Respublikos tik į valstybes, kurios nedraudžia atliekų importo.

Atliekas naudoti ar šalinti galima išvežant iš LR tik į tas valstybes, kurios davusios raštišką sutikimą ir nedraudžia atliekų importo, t.y. Bazelio konvencijos narės, nedraudžiančios atliekų importo arba šalys, sudariusios su LR sutartis dėl tarpvalstybinių atitinkamų atliekų pervežimų. Atliekas joms

naudoti arba šalinti galima įvežti į LR tuo atveju, jeigu jų įvežimas ir tvarkymas nepažeidžia LR įstatymų bei kitų teisės aktų; jų atitinka valstybinio strateginio, apskričių bei savivaldybių atliekų tvarkymo plano nuostatas; siuntėjas ar gavėjas nebuvo anksčiau nusižengę tarptautiniams atliekų pervežimo reikalavimams.

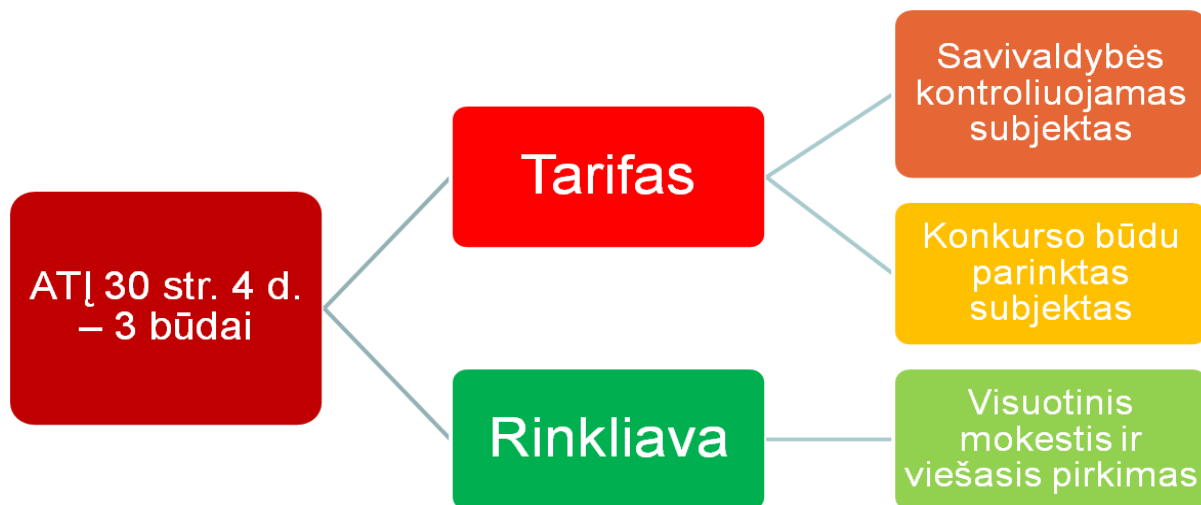
Atliekas galima pervežti tranzitu per LR tik į valstybes, kurios nedraudžia atliekų importo. Pervežti tranzitu atliekas leidžiama, jeigu laikomasi apribojimų, identišκών apribojimams, nustatytiems atliekų įvežimui. Siunčiančioji, paskirties bei tranzito valstybės gali priimti sprendimą leisti vykdyti atitinkamų atliekų tarpvalstybinį pervežimą be papildomų sąlygų ar su jomis arba uždrausti įvežti, išvežti ar pervežti tranzitu atliekas, jeigu turima priešasčių manyti, jog atliekos bus naudojamos ar šalinamos aplinkai saugiu būdu. Europos Sąjungoje Taršos integruota prevencija ir kontrolė (toliau-TIPK) įtvirtinta kaip būdas užtikrinti, kad įmonių veikla darytų kuo mažesnę žalą visai aplinkai, o ne atskiriems jos komponentams. Taršos integruota prevencija ir kontrolė reiškia, kad visos galimos ūkinės veiklos poveikio aplinkai rūšys turi būti išanalizuojamos, o ūkinės veiklos metu jos turi būti valdomos ir kontroliuojamos³⁴. TIPK apima labai platų veiklos poveikio aplinkai spektrą, įskaitant: gamtos išteklių naudojimą bei energijos vartojimo efektyvumą, teršalų išleidimą į vandenį, jų išmetimą į orą ir patekimą į žemę, taip pat atliekų susidarymą bei jų šalinimą, triukšmą, vibraciją, avarijų pavojų ir ūkinės veiklos vietos užteršimą. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės išsamiau nustato tvarką, kaip visuomenė gali dalyvauti išduodant šiuos leidimus. Regionų aplinkos apsaugos departamentai (RAAD), kaip ir ligi šiol, ne vėliau kaip per 10 dienų po paraiškos išduoti ar atnaujinti leidimą Taisyklių 1 priede nurodytiems įrenginiams eksploatuoti priėmimo turi apie tai informuoti visuomenę ir organizuoti jos dalyvavimą išdavimo procese. Ši informacija skelbiama žiniasklaidoje ar kitais sklaidos būdais. Taisyklės papildytos nuostata, kad motyvuotus pasiūlymus, susijusius su leidimo išdavimu ar atnaujinimu, visuomenė turi teisę teikti 14 dienų nuo tos dienos, kai paskelbiamas pranešimas apie priimtą paraišką. Leidimą RAAD gali išduoti tik pasibaigus šiam terminui. Gauti motyvuoti bei pagrįsti visuomenės pasiūlymai turi būti registruojami ir į juos atsižvelgiama rengiant TIPK leidimą. Ne vėliau kaip per 10 dienų po leidimo išdavimo ar atnaujinimo RAAD praneša apie tai galimais informavimo būdais ir nurodo, kur ir kada galima susipažinti su šiuo leidimu, kaip atsižvelgta į visuomenės pastabas bei motyvuotus pasiūlymus priimant sprendimą dėl leidimo išdavimo.

³⁴ TIPK leidimai išduodami pagal patobulintas taisykles. – http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4395 [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 2d.]

Taisyklėse taip pat numatytos paraiškos pateikimo reikalavimai ūkinės veiklos vykdytojams. Pasikeitė kriterijai, pagal kuriuos nustatoma, ar stacionariam ūkinės veiklos objektui, nepriskirtam prie Taisyklių 1 priede nurodytų įrenginių, reikia TIPK leidimo. Šie pakeitimai ypač aktualūs ūkinės veiklos vykdytojams, kurie išleidžia į aplinką buitines, gamybos, paviršines nuotekas, eksploatuoja tirpiklius naudojančius įrenginius ir dėl kurių veiklos susidaro nepavojingų ar pavojingų atliekų.

Taisyklės įtvirtina nemažai naujų nuostatų dėl TIPK leidimų atnaujinimo, koregavimo ir jų panaikinimo procedūrų. Leidimas išduodamas neribotam laikui, tačiau gali būti nustatyta, kada jį reikia atnaujinti. Taip pat jis gali būti panaikintas Taisyklių nustatyta tvarka. Gamtos išteklių naudojimo leidimai (GINL), išduoti vadovaujantis LAND 32-99, galios iki juose nustatytos datos, bet ne ilgiau kaip iki 2008 m. gruodžio 31 d. Nauji GINL nebeišduodami nuo š. m. rugpjūčio 25 dienos, kai įsigaliojo naujos redakcijos TIPK taisyklės, o išduotieji koreguojami nekeičiant juose nustatytos galiojimo datos. Ūkinės veiklos vykdytojai turi teisę kreiptis į RAAD, kad šis TIPK leidimą išduotų anksčiau, nei baigiasi turimo GINL galiojimo laikas.

Regioninės sistemos veikimui nepakanka vien infrastruktūros, kaip ir atskira Vilniaus apskrities savivaldybė (ypač mažosios) negali efektyviai (mažiausiomis sąnaudomis) įgyvendinti visų jai nustatytų užduočių ir keliamų reikalavimų, nesinaudodama regioninės atliekų tvarkymo sistemos paslaugomis. Vienas iš sistemos valdymo tikslų – mažinti sistemos elementų ir jų ryšių tipų įvairovę. Regioninėje sistemoje tai reiškia savivaldybių atliekų tvarkymo sistemų įvairovės mažinimą – pvz. apmokėjimo sistemų, funkcijų pasidalijimo, sistemos organizavimo principų, konkursinės dokumentacijos atliekų tvarkymo paslaugoms teikti, sutarčių su atliekų tvarkytojais suvienodinimas. Atskiros savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistema yra integrali regioninės sistemos dalis. Priimdama sprendimus komunalinių atliekų tvarkymo srityje, nei viena iš regiono savivaldybių negali veikti nepriklausomai t.y. jas vienija bendri regioniniai sąvartynai, kurie turi būti tvarkomi laikantis vienodų taisyklių ir sąlygų, priešingu atveju būtų sunku kontroliuoti ir koordinuoti sąvartynų veiklą. Kiekvienos iš savivaldybių sprendimai priklauso nuo kitų savivaldybių sprendimų ir kiekvienos savivaldybės sprendimas turi poveikį kitoms savivaldybėms ir visos regioninės sistemos veiklos rezultatams. Tai ypač taikytina savivaldybės teisės aktų (atliekų tvarkymo taisyklių, rinkliavų nuostatų) ir atliekų tvarkymo planų, sprendimų dėl investicijų į atliekų tvarkymo infrastruktūrą atžvilgiu. Tuo būdu reikalinga regiono mastu įdiegti koordinavimo mechanizmą, kurio iki šiol nebuvo (arba buvo nepakankamas). Tai rodo teismų praktika, “Atliekų tvarkymas 2009” forume pristatytas tyrimas.

Pav. 3 Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos

Šaltinis: Seminaras „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos. Tarifas vs. Rinkliava. Teismai ir jų praktika“, 2009 m. rugsėjo 25 d., Druskininkai

Teismo praktikoje ginčai dėl atliekų dažniausiai kyla:

- pasirenkant kurį nors iš Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 4 d. numatytų atliekų tvarkymo sistemos organizavimo modelių;
- parenkant sistemos operatorių;
- dėl gyventojų „įtraukimo“ į sistemą;
- pereinant nuo vieno atliekų tvarkymo sistemos organizavimo modelio prie kito.

Tarifo ar rinkliavos pasirinkimas iš esmės yra politinis sprendimas. Išimtis – situacijos, kai savivaldybė nusprendžia išlaikyti tarifą ir komunalinių atliekų tvarkymą paveda išimtinai savo kontroliuojamai įmonei. Konkurencijos taryba išvelgia Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimą: privilegijų suteikimas, kitų ūkio subjektų diskriminavimas, įmanoma tik išimtiniais atvejais, kai komunalinių atliekų tvarkytojo nepavyksta parinkti kitu būdu. Tokiu būdu savivaldybės skatinamos: „liberalizuoti“ rinką, privatizuoti atliekų tvarkymo įmones. Ar tokia Konkurencijos tarybos pozicija pagrįsta? Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 4 d. nenurodo jokios atliekų tvarkytojų parinkimo būdų hierarchijos, t.y., visi trys būdai yra lygiaverčiai. Ar tai reiškia, kad savivaldybės turi absoliučią diskreciją spręsti, kurį Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 4 d. numatytą būdą pasirinkti? Teismų praktika – nevienareikšmė. 2002 m. eilė bylų, kuriose teismai pripažino, jog išimtinių teisių suteikimas savivaldybės kontroliuojamai įmonei pažeidžia Konkurencijos įstatymą. LVAT 2002-06-13 nutartis

adm. byl. Nr. A7-761/2002, LVAT 2002-06-18 nutartis adm. Byl. A7-606/2002, LVAT 2007-06-22 nutartis adm. byl. Nr. A-39-633-07 UAB "Švarinta" Joniškio rajono savivaldybė: Joniškio savivaldybė nepažeidė įstatymo pavesdama atliekų tvarkymą savo kontroliuojamai įmonei. Tačiau, LVAT nepaaiškino: ar teismas iš esmės keičia savo poziciją, ar tokį teismo sprendimą nulėmė specifinės bylos aplinkybės – laikinas savivaldybės sprendimo pobūdis (pereinamasis laikotarpis prie rinkliavos), LVAT 2007-11-10 nutartis adm. byl. Nr. A2-32/2007 Kauno m. savivaldybė. Konkurencijos taryba (byla gražinta Konkurencijos tarybai tyrimui papildyti tas pats ginčas vėl nagrinėjamas pirmosios instancijos teisme)

Mažiausiai problemų – pavedant savivaldybės kontroliuojamam ūkio subjektui, tačiau ginčas gali kilti dėl paties operatoriaus parinkimo būdo atitikimo Konkurencijos įstatymui. Konkursas arba viešas paslaugų pirkimas – daug dalyvių, didelė ginčų rizika, ypač kai konkurse ar viešajame pirkime dalyvauja ir pačios savivaldybės kontroliuojama įmonė. Konkursas yra palankesnė procedūra nei viešasis pirkimas. Viešasis pirkimas yra griežtai reglamentuotas įstatymu, konkurso atveju savivaldybė pati nusistato taisykles. Tarifas: sutarčių su gyventojais sudarymo problema. Ar galima sutarties nesudariusį gyventoją bausti?

Atliekų tvarkymo įstatymas ir savivaldybių patvirtintos atliekų tvarkymo taisyklės numato galimybę tam tikrais atvejais atliekų turėtojui pačiam tvarkyti atliekas. Pažeidėjai dažnai bando įrodinėti, jog jie patys rūšiuoja antrines žaliavas, o nepavojingas atliekas sunaudoja nepavojingu būdu. Kauno apygardos administracinio teismo 2009-06-18 nutartis adm. byl. Nr. II-453-428/2009: turi būti įrodyta pažeidėjo kaltė. Norint nubausti asmenį, kuris nėra sudaręs sutarties su atliekų tvarkytoju reikia iširti, ką tas asmuo daro su komunalinėmis atliekomis? Rinkliava: prievolė mokėti nustatyta norminiu aktu LVAT 2007-11-09 nutartis adm. byl. Nr. A-261-1025-07 teismas atmetė atsakovų argumentą, kad jie nesinaudojo savivaldybės atliekų tvarkymo sistema. Problema - Rinkliavų įstatymo aiškinimas: įstatymas nenumato savivaldybėms galimybės nustatyti sankcijas už rinkliavos nemokėjimą, tai reiškia, kad savivaldybė gali išsieškoti tik nesumokėtą rinkliavą.

Teisiškai yra lengviau įpareigoti mokėti rinkliavą nei tarifą. Pažeidus pareigą mokėti – atsakomybė efektyvesnė tarifo atveju, su sąlyga, kad sudaryta sutartis (pvz., sutartyje gali būti numatyti delspinigiai). Ar gali savivaldybė pakeisti savo poziciją? Šiaulių apygardos administracinio teismo 2009-02-21 sprendimas adm. byl. Nr. I-24-621/2009. Raseinių rajono savivaldybės taryba 2007 m. priėmė sprendimą įvesti vietinę rinkliavą nuo 2008-06-01. 2008 m. vasarį priėmė sprendimą, kuriuo pavedė savo kontroliuojamai įmonei tvarkyti atliekas – viešasis paslaugų pirkimas numatytu laiku organizuotas nebuvo. Apibendrinant pateiktą teismų praktiką aiškėja, kad įstatymuose įteisintas nuostatas ne visada įmanoma realizuoti ar bent iš dalies realizuoti.

Kaip turėtų būti mokama už paslaugas, kai rinkliava neįvedama laiku? LVAT 2007-10-26 nutartis adm. byl. Nr. A-248-916-07. Klaipėdos m. savivaldybėje buvo susiklosčiusi situacija, kai buvo ruošiamasi pereiti prie rinkliavos, tačiau tam tikru laikotarpiu rinkliava dar nebuvo įvesta, o tarifas taip pat negaliojo. LVAT nurodė, kad savivaldybės teritorijoje turi galioti arba rinkliava, arba tarifas. Kol nebus įvesta rinkliava, turi būti nustatytas tarifas. Reguliavimo vakuumo savivaldybės teritorijoje negali būti, t.y. savivaldybės teritorijoje privalo būti nustatytas arba tarifas, arba rinkliava.

Pereinant nuo vieno modelio prie kito patartina numatyti, kaip bus sprendžiamos pereinamojo laikotarpio problemos.

Dauguma projekto „Visuomenės informavimas ir dalyvavimo skatinimas įgyvendinant Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planą“, apklausos³⁵ dalyvių mano, kad už komunalinių atliekų tvarkymą turėtų būti mokama pagal gyventojų skaičių (40 %) arba pagal praktiškai išvežtų atliekų kiekį (40 %). Susiduriama su keblumu, kadangi dažnai atvejais sunku nustatyti gyvenančių žmonių skaičių dėl gyvenamosios vietos deklaracijos nesutapimo su realia gyvenamąja vieta. O praktiškai išvežtų atliekų kiekį nustatyti taip pat keblu dėl paprastos priežasties – ne visi sąvartynai turi atliekas vežančių automobilių svarstyklės. Todėl daugelyje atvejų atliekų kiekiai nustatomi preliminariai.

Tam tikrų užduočių įgyvendinimas (pvz.: antrinių žaliavų surinkimas, biodegraduojančių atliekų šalinimo mažinimas, sąnaudų už 1 t mišrių atliekų šalinimą visose savivaldybėse) aiškiai reikalauja regioninio lygio sprendimų ir koordinacijos. Akivaizdu, kad konteinerių aikštelių, skirtų antrinių atliekų surinkimui įrengimas komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos vykdomi vėluojant.

1 lentelė. Konteinerių aikštelių, skirtų antrinėms žaliavoms surinkti, skaičius 2008 m. duomenimis

Savivaldybė	Aikštelių skaičius	Gyventojų, kuriems tenka viena aikštelė, skaičius	Sodų bendrijų skaičius	Aikštelių sodų bendrijose skaičius	Garažų bendrijų skaičius	Aikštelių skaičius garažų bendrijose
Anykščių raj.	94	351	6	1	7	5
Skuodo raj.	55	633	4	0	4	3
Širvintų raj.	39	494	5	0	11	0
Vilniaus raj.	77	1150	136	0	11	0
Vilniaus m.	566	961	239	12	312	32

Šaltinis: Valstybinio audito ataskaita, buitinių atliekų tvarkymas, 2008 m. rugsėjo 25 d., Nr. VA-P-30-2-17, Vilnius

Vilniaus, Skuodo, Anykščių ir Širvintų rajonų savivaldybėse komunalinių atliekų surinkimo paslauga miestų ir miestelių gyventojams teikiama taip pat netolygiai, pavyzdžiui, Širvintų mieste, kur

³⁵ Projektas „Visuomenės informavimas ir dalyvavimo skatinimas įgyvendinant Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planą“, Principo „Teršėjas moka“ įgyvendinimas, Vilniaus regiono gyventojų apklausos ataskaita, Kaunas 2008.

gyvena daugiau kaip 1000 gyventojų, paslauga teikiama 83 %, o miesteliuose, kuriuose gyvena mažiau nei 200 gyventojų – iš viso neteikiama. Dėl paslaugos netolygaus teikimo bendras jos įdiegimo rodiklis Širvintų r. teritorijoje siekia tik 38 %.

2 lentelė. Gyventojų, kuriems teikiama viešoji komunalinių atliekų tvarkymo paslauga skaičius (%)

Savivaldybė	Miestuose daugiau kaip 1000 gyventojų	Miesteliuose daugiau kaip 500 gyventojų	Miesteliuose daugiau kaip 200 gyventojų	Miesteliuose mažiau kaip 200 gyventojų	Teritorijoje
Anykščių raj.	92	54	62	18	58
Skuodo raj.	28	42	23	2	21
Širvintų raj.	83	33	18	-	38
Vilniaus raj.	99	-	-	-	99
Vilniaus m.	71	60	41	10	48

Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, valstybinio audito ataskaita, "Buitinių atliekų tvarkymas", 2008 m. rugsėjo 25 d. Nr. VA-P-30-2-17, Vilnius

Laikoma, kad paslauga įdiegta, jeigu ja naudojasi 85 procentai ar daugiau tos teritorijos ūkio subjektų (įmonių, įstaigų ir organizacijų) ir gyventojų³⁶.

3 lentelė. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos įdiegimo laipsnis

Savivaldybė	Įdiegimo lygis	
	2006 m.	2007 m.
Anykščių raj.	42	58
Skuodo raj.	21	21
Širvintų raj.	38	38
Vilniaus raj.	38	48
Vilniaus m.	99	99

Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, valstybinio audito ataskaita, "Buitinių atliekų tvarkymas", 2008 m. rugsėjo 25 d. Nr. VA-P-30-2-17, Vilnius

Kitas aspektas – žinių koncentravimas – ar visais atvejais atskira savivaldybė turi pakankamai išteklių ir patirties bei kvalifikuoto personalo, užtikrinančio visų galimybių įvertinimą, efektyvių sprendimų priėmimą, poveikio platesnių (nacionalinių, regioninių) atliekų tvarkymo tikslų pasiekimui įvertinimą? Tuo būdu reikalinga, kad savivaldybės deleguotų tam tikrą dalį savo atliekamų funkcijų ir nustatytų užduočių vykdymą pvz.: VAATC (Vilniuje) kaip regioninei institucijai, pasilikdamos sau kontrolės ir įgyvendinimo priežiūros funkciją. Regioniniu lygmeniu vykdant atliekų tvarkymo užduotis, planavimą, kontroliuojant užduočių ir planų vykdymą reikalingas informacijos apie atliekų tvarkymo

³⁶ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, valstybinio audito ataskaita, "Buitinių atliekų tvarkymas", 2008 m. rugsėjo 25 d. Nr. VA-P-30-2-17, Vilnius

veiklą apsiekitimas tarp regioninės institucijos ir savivaldybių. Savivaldybės turi užtikrinti jų teritorijose komunalines atliekas renkančių įmonių atskaitomybę (pvz.: surenkami atliekų kiekiai, jų tvarkymas, naudojamos techninės priemonės, aptarnaujama teritorija, atliekų turėtojai) ir persiųsti šią informaciją VAATC. Savo ruožtu VAATC teiktų informaciją apie savo eksploatuojamoje infrastruktūroje tvarkomus atliekų kiekius, sistemintų iš savivaldybių gautą informaciją. Tuo būdu reikalinga nusistatyti tokios informacijos turinį, ataskaitų formas ir pateikimo terminus. Apibendrinant, tinkamam regioninės sistemos funkcionavimui nepakanka vien tik infrastruktūros plėtos, bet reikalinga ir atliekų tvarkymo institucinės struktūros plėtra, kurios pagrindinės užduotys yra nustatomos.

Pagal pateiktą informaciją akivaizdu, kad atliekų surinkimas, perdirbamų atliekų panaudojimas ir organinių atliekų kompostavimas – regioninio atliekų tvarkymo aspektai, turi priklausyti ne valstybiniam valdymui. Šias užduotis gali vykdyti (dažnai – net rentabiliau) privačios bendrovės, kurios suinteresuotos savo verslo plėtojimu ir gaunamomis lėšomis bei pelnu.

2.4. Atliekų valdymo sistemos administravimo kliūtys

Atliekų tvarkymas – įstatymuose, planuose ir taisyklėse traktuojamas kaip atliekų susitvarkymas kasdienėje ūkio veikloje, tačiau nurodytos tvarkymo priemonės kalba apie atliekų **valdymą**. Šis, klaidinantis įvardinimas, trukdo atliekas traktuoti kaip žaliavą – produktą, turintį vertę, iš kurio ekonomiškai pagrįstais būdais įmonės galėtų uždirbti.

Stiklo taros užstato programos įgyvendinimas pasitvirtino. Plastikinės pakuotės sudaro ryškia komunalinių atliekų dalį, puikiai tinkama perdirbti antrinė žaliava – nevertinama. Plastikinės pakuotės užstato programa – įgalintų visuomenę taupyti.

Sėkmingam atliekų valdymo politikos įgyvendinimui būtinas visuomenės betarpiškas dalyvavimas. Valstybė turi daug ir žmogiškųjų išteklių, galinčių dirbti, kuriais nesinaudoja. Atliekų surinkimui, rūšiavimui rankiniu būdu sąvartynų prieigose galėtų būti pasitelkta baudmę atliekančių kalinčiųjų ir/ar gavusių viešųjų darbų visuomenės grupė.

Kitas aspektas – atsakomybių ir veiklų pasiskirstymas tarp institucijų. Valstybės kontrolė 2006 metų gegužės mėn. atliko auditą ir pateikė komunalinių atliekų tvarkymo ataskaitą³⁷, kurioje išanalizuota, kaip atliekų tvarkymo sistemų kūrime dalyvaujančios institucijos vykdo įstatymu joms pavestas funkcijas:

³⁷ Valstybės kontrolė, Komunalinių atliekų tvarkymas. Ataskaita, 2006 m. gegužė, <http://www.vkontrolė.lt/paieska.php> [Prisijungimo laikas: 2009 spalio 22d.]

➤ Aplinkos ministerijos darbuotojai išsakė nuomonę, kad ministerijai yra sudėtinga koordinuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą ir savivaldybių veiksmus, nes Lietuvos Respublikos savivaldybės savo veikloje vadovaujasi Vietos savivaldos įstatymu, kurio 38 str. 2 dalis numato, kad „Savivaldybės nėra pavaldžios valstybės institucijoms“, o 40 str. 3 dalis nurodo, kad „...valstybinio administravimo subjektams draudžiama savivaldybių įgaliojimus ir teises suvaržyti ar apriboti, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus...“.

➤ Aplinkos ministerijos darbuotojai taip pat nurodė, kad Apskričių viršininko administracijos turėtų koordinuoti savivaldybių veiksmus. Audito metu nustatyta, kad atskiros savivaldybės dažnai turi skirtingas nuomones dėl Regioninio atliekų centro (RATC) veiklos funkcijų, jų finansavimo ir valdymo, todėl negali operatyviai priimti centrų veiklai būtinų sprendimų. Visų apskričių viršininkų administracijų apklausa apie komunalinių atliekų tvarkymo veiklos koordinavimą regionuose patvirtino prielaidas, kad:

➤ Apskričių viršininkų administracijos turi ribotą galimybę koordinuoti savivaldybių veiksmus, nes tai padaryti jos gali tik įtikinėdamos jas arba pateikdamos savo pasiūlymus Regioninėms plėtros taryboms, nes Lietuvos Respublikos teisės aktuose nenustatyta regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo koordinavimo tvarka. Daugumos apskričių viršininkų administracijų nuomone, ši tvarka turėtų būti bendra visiems regionams, todėl ją turėtų parengti Aplinkos ministerija, bendradarbiaudama su Savivaldybių asociacija. Konkrečiame regione kilus regioninių atliekų tvarkymo sistemos kūrimo problemoms, koordinatoriaus vaidmens imasi Aplinkos ministerija, Europos Sąjungos paramos lėšomis finansuojamų projektų priežiūros komitetai, Aplinkos projektų valdymo agentūra, informuojamos regiono savivaldybės, o apskričių viršininkų administracijų galimybės daryti įtaką procesui yra labai ribotos. Dauguma apskričių viršininkų administracijų sutiktų, kad savivaldybių, RATC veiksmų derinimas, regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo problemų nagrinėjimas galėtų būti jų funkcija. Tačiau šiai funkcijai vykdyti turėtų būti nustatyta koordinavimo tvarka, bendra visiems regionams, o administracijos turėtų turėti teisinių, administracinių ir ekonominių svertų bei tinkamai paruoštų darbuotojų. Atliekų tvarkymo, valdymo, kontrolės priemonių yra, tačiau reikia jas tinkamai įteisinti ir įgyvendinti.

3. VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMAS: ATVEJO ANALIZĖ

Kaip jau minėta, LR atliekų valdymas yra planuojamas trijuose valstybės valdymo lygmenyse: valstybiniu, regioniniu (apskričių) ir savivaldybių. Didelis vaidmuo tvarkant atliekas tenka vietos savivaldos institucijoms. Joms priskiriama atsakomybė už atliekų tvarkymą administracinėje teritorijoje, kur galioja atliekų tvarkymo taisyklės ir atliekų tvarkymo planai, jų vykdymas bei kontrolė.

Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinai jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti. Pagal LR Atliekų tvarkymo įstatymą, Komunalinių atliekų tvarkymo sistema yra organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje. Šiose sistemose gali būti tvarkomos visos atliekos, išskyrus atliekas įmonių, kurių leidimuose nustatyti atliekų tvarkymo reikalavimai negali būti įvykdyti savivaldybių organizuojamose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad skatintų atliekų naudojimą ir perdirbimą.

Į Vilniaus apskrities regioninį komunalinių atliekų sąvartyno statybą investuota 27,7 mln., iš kurių pusė – ES parama. Dabartiniu metu įrengta sąvartyno dalis – beveik 9 ha. Atliekos vežamos nuo 2007 m. spalio 26 d. Nuo 2008 metų pradžios vežamos atliekos ir iš Vilniaus miesto. Dabartiniu metu vežamos buitinės atliekos iš visos Vilniaus apskrities. Sąvartyne pašalinta 460 tūkst. t. atliekų. Kas mėnesį atvežama 22 – 24 tūkst. t. per dieną – daugiau nei 1000 t. atliekų. Atliekų kiekis svyruoja priklausomai nuo metų laiko ir savaitės dienos. Atliekas kas dieną atgabena apie 120 šiukšliavežių³⁸.

3.1. Komunalinių atliekų tvarkymo prioritetai ir sistema

Ekspluatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą savivaldybės gali pavesti savivaldybės įsteigtai bendrovei arba kelių savivaldybių įsteigtai atliekų tvarkymo įstaigai, įmonei ar organizacijai, kaip tai numatyta Savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse. Savivaldybės gali organizuoti ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir plėtojimo paslaugų operatorių (atliekų tvarkytojų) atrankos konkursą arba, nutarusios įvesti vietinę rinkliavą iš atliekų turėtojų už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, turi organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo (komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir plėtojimo) paslaugų viešojo pirkimo konkursą.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad miestai, miesteliai ir kaimai būtų aprūpinti:

- 1) atliekų surinkimo ir išvežimo priemonėmis;

³⁸ Vilniaus apskrities sąvartyne – modernūs pokyčiai, <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=89842> [Prisijungimo laikas: 2009 vasario 2d.]

2) atliekų rūšiavimo jų susidarymo vietose priemonėmis. Rūšiavimo priemonėmis turi būti užtikrintas asmenims patogus antrinių žaliavų surinkimas;

3) atskirų komunalinių atliekų srautų – buityje susidarančių statybos ir griovimo atliekų, didžiųjų atliekų (baldų ir pan.), elektros ir elektroninės įrangos, naudotų padangų – atskiro surinkimo priemonėmis;

4) buityje susidarančių pavojingų atliekų (išskyrus baterijų ir akumuliatorių atliekas) atskiro surinkimo priemonėmis. Savivaldybės privalo užtikrinti, kad jų organizuojamos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos neatsisakytų priimti baterijų ir akumuliatorių atliekų iš gyventojų.

Įmonės, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, įskaitant antrinių žaliavų surinkimą, šią veiklą savivaldybės teritorijoje gali vykdyti tik tuo atveju, jeigu yra sudariusios sutartis su savivaldybe įsteigtu juridiniu asmeniu, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą. Atliekų tvarkymo užduotims įgyvendinti gali būti diegiamos savivaldybės organizuojamą komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančios atliekų surinkimo sistemos. Atliekų surinkimo sistemos diegimo sąlygos turi būti suderintos su savivaldybę.

Skiriant prioritetu vien atliekų saugojimą ir surinkimą, nebūtų išspręstos atliekų problemos. Savivaldybė privalo, kaip tai reglamentuoja Atliekų tvarkymo įstatymas, savivaldybės teritorijoje užtikrinti bent vienos didelio gabarito atliekų surinkimo aikštelės įrengimą. Į sutartis su komunalines atliekas tvarkančiomis įmonėmis turi būti įrašytos nuostatos dėl šių įmonių pareigos atskirai rinkti ir rūšiuoti buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas. Fiziniai ir juridiniai asmenys buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas privalo atskirti nuo komunalinių atliekų ir rūšiuoti.

Lietuvoje daugėja įmonių, savo gamybiniame procese naudojančių antrines žaliavas. Kuo daugiau bus surinkta antrinių žaliavų ir iš jų pagaminta produkcijos, tuo labiau didės ir pasiūla. Siekiant Vilniaus miesto teritorijoje užtikrinti racionalią, patikimą, ekonomiškai pagrįstą ir pažangią atliekų tvarkymo sistemą, Vilniaus miesto taryba patvirtino atliekų tvarkymo taisykles.

Šiomis taisyklėmis norima užtikrinti saugų atliekų tvarkymą, kuris nekeltų pavojaus žmonių sveikatai, tenkintų visuomenės poreikius ir nepažeistų gamtą tausojančio darnaus ekonomikos plėtros principo. Taisyklėmis yra nustatyti miesto atliekų tvarkymo sistemos organizavimo ir veiklos principai, apibrėžtos atliekų turėtojų ir atliekų tvarkytojų teisės bei pareigos, atliekų tvarkymo paslaugų teikimo tvarka. Viena pagrindinių taisyklių projekto nuostatų – skatinti atliekų rūšiavimą, nemokamai išvežant antrines žaliavas. Atliekų tvarkymo įmonės privalo gyventojams pateikti specialius konteinerius stiklo, popieriaus ir kartono bei plastmasių žaliavoms surinkti.

2007 metais Vilniaus miesto taryba patvirtino maksimalius atliekų tvarkymo tarifus ir įkainius. Ši mokėjimo tvarka turėtų taip pat skatinti gyventojus rūšiuoti, nes rūšiuojamos atliekos (popierius, stiklas, plastmasė) bus surenkamos ir išvežamos nemokamai. O mokestis už mišrių komunalinių atliekų tvarkymą priklausys nuo konteinerio tipo ir dydžio, bet negalės viršyti nustatytų maksimalių įkainių. Didelį dėmesį reikia skirti susidarančių atliekų kiekio mažinimui, keisti gyvenimo, gamybos bei vartojimo būdą ir tradicijas. Svarbu atliekas rūšiuoti ir tai daryti ten, kur jos susidaro – namuose. Antrinių žaliavų rūšiavimas Lietuvoje kol kas yra naujovė, bet daugelyje Europos šalių atliekų rūšiavimas jau vyksta daug metų. Atliekų vengimas, antrinis panaudojimas ar perdirbimas padeda saugoti gamtos išteklius, palaikyti švarią ir sveiką aplinką ir mažinti mokesčius už atliekų tvarkymą.

3.2. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikiantys operatoriai

Vilniaus miesto savivaldybės administracija yra patvirtinusi atliekų tvarkymo planą ir programas. Atliekų tvarkymo sistema apima visą Vilniaus miesto savivaldybės teritoriją: miestą, jam priklausančias miesto tipo gyvenvietes, kaimus, sodininkų ir garažų savininkų bendrijas bei kitas vietas. Vilniaus miesto savivaldybė taip pat vadovaujasi patvirtintomis atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, plėtojimo ir priežiūros taisyklėmis, kurių tikslas – įdiegti mieste pažangią ir ekonomiškai pagrįstą atliekų valdymo sistemą, kuri užtikrintų saugų atliekų tvarkymą, nekeltų pavojaus žmonių sveikatai bei tenkintų visuomenės poreikius. Taisyklės nustato reikalavimus miesto atliekų tvarkymo sistemos organizavimui, plėtrai ir priežiūrai. Jos yra privalomos visiems atliekų tvarkymo sistemos veikloje dalyvaujantiems subjektams – atliekų turėtojams ir atliekų tvarkytojams, apibrėžia šių subjektų funkcijas bei nustato jų teises, pareigas ir atsakomybę. Šiomis taisyklėmis taip pat nustatyti reikalavimai ir bendrosios užduotys įmonėms – operatorėms, kurios konkurencinėmis sąlygomis vykdo galutinę atliekų surinkimo, vežimo, apdorojimo veiklą.

Operatorius, laimėjęs Vilniaus miesto savivaldybės paskelbtą atrankos konkursą ir sudaręs su Savivaldybe ilgalaikę sutartį, turi teisę pagal vietos valdžios nustatytas užduotis, sąlygas ir tarifus sudaryti sutartis su atliekų turėtojais dėl komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų tvarkymo³⁹.

Komunalinių atliekų tvarkymo (surinkimo, vežimo ir perdavimo naudoti ar šalinti) paslaugą teikti Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje turi teisę šios uždarnosios akcinės bendrovės: UAB „Ecoservice“, UAB „Atliekų tvarkymo tarnyba“, UAB „VSA Vilnius“, UAB „A.S.A. Vilnius“, UAB „Švarus miestas“, UAB „Cleanaway“, UAB „Švara visiems“.

³⁹ Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos 2008–2009 m., // <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113> [Prisijungimo laikas: 2009 liepos 8 d.]

4 lentelė. Surinkta antrinių žaliavų Vilniaus mieste 2007 metais (Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis)

Eil. Nr.	Atliekų tvarkytojai	Įrengta antrinių žaliavų kontein. komplektų	Surinkta antrinių žaliavų (tonomis)				Procentais nuo viso antrinių žaliavų kiekio	Atiduota perdirbti		Procenta is nuo viso komunalinių atliekų kiekio
			stiklas	popierius	plastmasė	viso		tonomis	procentais	
1.	UAB „Ecoservice“	198	1386,00	5690,00	1167,00	8243,00	70,96	8243,00	100,00	15,51
2.	UAB „Atliekų tvarkymo tarnyba“	40	62,35	580,26	105,62	748,23	6,44	748,23	100,00	4,55
3.	AB „Specializuotas transportas“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	UAB „VSA Vilnius“	85	124,48	76,92	22,50	223,90	1,93	160,49	71,68	0,16
5.	UAB „A.S.A. Vilnius“	27	14,52	39,16	4,92	58,60	0,50	58,60	100,00	4,97
6.	UAB „Švarus miestas“	109	653,55	1548,15	64,50	2266,20	19,51	1990,60	87,84	9,54
7.	UAB „Cleanaway“	62	27,70	46,74	1,48	75,92	0,66	75,91	100,00	0,75
	Viso mieste	521	2268,60	7981,23	1366,02	11615,85	100,00	11276,83	97,08	5,64

P.S. Į suvestinę lentelę įtraukti tie atliekų tvarkytojai, kurie yra sudarę atliekų tvarkymo paslaugų teikimo sutartis su miesto savivaldybės administracija. Suvestinėje lentelėje panaudoti atliekų tvarkytojų pateikti duomenys.

Iš pateiktos lentelės matyti, kad 2007 metais daugiausia antrinių žaliavų surinko ir atidavė perdirbti UAB „Ecoservice“ – 15,51% viso komunalinių atliekų kiekio, ji įrengė daugiausia antrinių žaliavų konteinerių komplektų. Antra pagal įrengtų konteinerių komplektų įmonė yra UAB „Švarus miestas“. Visos surinktos antrinės žaliavos atiduodamos perdirbti, tačiau ne visos būna tinkamos, todėl bendras perdirbimui atiduotų atliekų rodiklis yra 97%. Komunalines atliekas surenkantys operatoriai, pasiskirstė kitaip. Iš 5 lentelės matyti, kad čia pirmauja UAB „VSA Vilnius“, užimantis 48% visos atliekų surinkimo ir pervežimo rinkos dalies. Bendras surinktų antrinių žaliavų kiekis yra 5,64% visų komunalinių atliekų kiekio, o likęs komunalinių atliekų kiekis yra šalinamas sąvartynuose, tai yra 94,36% visų surinktų komunalinių atliekų kiekio. Olandijoje perdirbama 77% atliekų⁴⁰.

⁴⁰ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras, Atskirų Europos šalių atliekų tvarkymo sistemų apžvalga. // <http://www.sratc.lt/index.php?id=704>, [Prisijungimo laikas: 2009 liepos 8 d.]

5 lentelė. Surinkta komunalinių atliekų iš visų atliekų turėtojų Vilniaus mieste 2007 metais (Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis)

Eil. Nr.	Atliekų tvarkytojai	Įrengta konteinerių (vnt.)						Surinkta ir perduota į sąvartyną (ton.)	Proc. nuo visų atliekų
		0,12; 0,14 kub.m.	0,24; 0,36 kub.m.	0,77 kub.m.	1,1 kub.m.	kiti, t.t. įkasami	Viso		
1.	UAB „Ecoservice“	944	47	1144	1979	163	4277	53133,23	25,79
2.	UAB „Atliekų tvarkymo taryba“	420	997	430	1392	120	3359	16450,00	7,98
3.	AB „Specializuotas transportas“	4	-	22	32	-	58	521,45	0,25
4.	UAB „VSA Vilnius“	214	834	436	1962	3230	6676	100848,08	48,95
5.	UAB „A.S.A. Vilnius“	291	135	46	160	17	649	1178,66	0,57
6.	UAB „Švarus miestas“	142	76	403	657	89	1367	23743,68	11,52
7.	UAB „Cleanaway“	124	27	343	663	1	1158	10187,77	4,94
	Viso mieste	2139	2116	2824	6845	3620	17544	206062,87	100,00

P.S. Į suvestinę lentelę įtraukti tie atliekų tvarkytojai, kurie yra sudarę atliekų tvarkymo paslaugų teikimo sutartis su miesto savivaldybės administracija. Suvestinėje lentelėje panaudoti atliekų tvarkytojų pateikti duomenys.

Svarbu duomenis rinkti, kaupti ir sisteminti kasmet, kad galima būtų juos sugretinti, sekti ir kontroliuoti darbų apimtį ar kokybę. Antrinių žaliavų kiekiai surenkami ir pervežami 2008 m. didesni nei 2007 metais. Palyginimui atitinkami duomenys pateikti 6 lentelėje ir 7 lentelėje.

6 lentelė. Surinkta antrinių žaliavų Vilniaus mieste per 2008 metus (Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis)

Eil. Nr.	Atliekų tvarkytojai	Įrengta antrinių žaliavų kontein. komplektų	Surinkta antrinių žaliavų (tonomis)				Procentais nuo viso antrinių žaliavų kiekio	Atiduota perdirbti		Procentais nuo viso komunalinių atliekų kiekio
			stiklas	popierius	plastmasė	viso		tonomis	procentais	
1.	UAB „Ecoservice“	214	2604,87	7231,64	1116,84	10953,35	76,80	8777,48	80	16,92
2.	UAB „Atliekų tvarkymo tarnyba“	62	207,32	898,1	87,24	1192,66	8,36	1192,66	100	5,07
3.	UAB „Švara visiems“	56	13,06	75,44	3,00	91,50	0,64	91,50	100	1,32
4.	UAB „VSA Vilnius“	186	441,60	323,30	102,10	867,00	6,08	867,00	100	0,93
5.	UAB „A.S.A. Vilnius“	117	26,99	42,39	13,12	82,50	0,58	56,32	88	1,05
6.	UAB „Švarus miestas“	142	265,00	369,00	142,00	776,00	5,45	520,50	67,1	5,76
7.	UAB „Cleanaway“	60	58,360	224,230	15,810	298,410	2,09	230,510	77	1,17
	Viso mieste	837	3617,2	9164,1	1480,11	14261,42	100	11735,97	82,3	6,06

7 lentelė. Surinkta komunalinių atliekų iš visų atliekų turėtojų Vilniaus mieste per 2008 metus (Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis)

Eil. Nr.	Atliekų tvarkytojai	Įrengta konteinerių (vnt.)					Viso	Surinkta ir perduota į sąvartyną		Proc. nuo visų atliekų
		0,12; 0,14 kub.m.	0,24; 0,36 kub.m.	0,66; 0,77 kub.m.	1,1 kub.m.	kiti, t.t. įkasami		m ³	tonomis	
1.	UAB „Ecoservice“	1071	505	1077	1958	348	4959	257611,01	64726,38	27,52
2.	UAB „Atliekų tvarkymo tarnyba“	420	997	430	1392	120	3359	93669,14	23534,96	10,00
3.	UAB „Švara visiems“	51	68	97	496	0	712	81344,91	6937,03	2,95
4.	UAB „VSA Vilnius“	3095	2363	2281	2214	181	10134	370374,82	93059,00	39,56
5.	UAB „A.S.A. Vilnius“	741	925	273	893	73	2905	67606,00	7876,58	3,35
6.	UAB „Švarus miestas“	951	324	390	719	0	2384	80899,74	13483,29	5,74
7.	UAB „Cleanaway“	155	35	367	685	1	1243	158477,00	25603,167	10,88
	Viso mieste	6484	5217	4915	8357	723	25696	1109982,62	235220,407	100,00

*Išvestinis dydis, gautas taikant vidutinį koeficientą.

Su šiukšlių tvarkymu susijusios dar UAB „EMP recycling“, kuri nemokamai iš gyventojų, įmonių ir organizacijų surenka nenaudojamą buitinę techniką bei kitus elektros prietaisus; superka katalizatorių laužą. Įmonės darbuotojams atvažiavus išvežti atliekų, galima taip pat atsikratyti ir baterijų, automobilių dalių (katalizatorių, akumuliatorių, automobilių laidų ir elektronikos, stiklų, plastiko), namuose susikaupusių kitų metalo, stiklo, plastmasės atliekų.

UAB „Ecoservice“ savo klientams teikia didžiųjų (stambiagabaričių) atliekų išvežimo paslaugą. Šioms atliekoms priskiriami mediena, baldai, stiklas, plastikas, popierius, kartonas, juodieji bei spalvotieji metalai, gyvsidabrio turinčios lempos, termometrai, statybos remonto atliekos, buitinė technika, kompiuteriai, telefonai, naudotos padangos, akumuliatoriai, lentos ir kiti didelių matmenų išmetami daiktai. Nuo 2009 m. vasario mėnesio UAB „Ecoservice“ priima didžiąsias atliekas iš Vilniaus miesto gyventojų nemokamai, remiantis direktyva 2006/66/EB.

Įmonė „Toksika“ priima pavojingas atliekas. Ji kaupia savo saugyklose pavojingas aplinkai atliekas. Šiose saugyklose laikomos visos pavojingos atliekos: tepalai, rūgštys, odos ir kailių tirpikliai, dažai ir jų talpos. Senus langus statybininkai taip pat pristato čia.. Nors jie yra mediniai, tačiau paprastai jie yra ne kartą dažyti, tad rėmai yra toksiški.

UAB „Ecovita“ yra viena iš Lietuvos įmonių dirbančių pavojingų atliekų srityje. Pastaraisiais metais įgyta patirtis padeda sklandžiai vykdyti atliekų utilizavimo darbus. UAB „Ecovita“ yra oficiali Vokietijos E.ON koncerno antrinės įmonės AVG Abfall-Verwertungs-Gesellschaft GmbH partnerė Lietuvoje. UAB „Ecovita“ užsiima atliekų surinkimu ir paruošimu eksportui į Hamburge esančią AVG Abfall-Verwertungs-Gesellschaft GmbH įmonę – vieną žymiausių pasaulyje dėl deginimo aukšta temperatūra technologijų. AVG Abfall-Verwertungs-Gesellschaft GmbH darbuotojai Vokietijoje saugiai sunaikina pavojingas atliekas atvežtas iš Lietuvos. Lietuvoje atliekos supakuojamos, pažymimos pagal tarptautinius reikalavimus ir jūriniais konteineriais siunčiamos į Vokietiją tolesniam apdorojimui. UAB „Ecovita“ atliekų eksportu užsiima nuo 2002 metų, kai kartu su vokiečių kompanija AVG Abfall-Verwertungs-Gesellschaft GmbH laimėjo LR Aplinkos apsaugos ministerijos skelbtą pesticidų atliekų tvarkymo konkursą. Šis projektas, kurio užsakovas yra Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos ministerija, Lietuvoje apima atliekų tvarkymą daugiau kaip iš 140 sandėlių, kuriuose iš viso laikoma apie 2000 t pesticidų atliekų.

Įmonė „Žalvaris“ surenka – superka spalvotųjų ir juodųjų metalų ir jų lydinių laužo, pavojingų (naudoti akumuliatoriai, tepalo, kuro, oro filtrai, naudoti tepalai ir kiti), antrinių žaliavų (metalinė, plastikinė ir stiklinė pakuotė), galvaninių elementų, elektros ir elektronikos įrangos atliekas.

L. Juknevičiaus komposto gamybos įmonė priima žaliąsias atliekas (lapus, žolę, šakas, kelmus). Lapai ir žolė priimami nemokamai, už kitas atliekas imamas mokestis.

UAB „Biastra Plus“ nemokamai priima žaliąsias atliekas.

UAB „Bionovus“, UAB „Lina“, UAB „Gasta“ priima perdirbti statybos ir griovimo atliekas.

UAB „Metransa“ iš įmonių, organizacijų bei gyventojų superka spalvotojo ir juodojo metalo laužą, kabelius, elektros variklius, nebenaudojamus įrenginius, konstrukcijas, išsikvotus švinorūgštinius akumuliatorius, naudotus hidraulinius (tepalinius) amortizatorius.

UAB „Senovė“ degina medicininės atliekas.

Mišrias komunalines atliekas iš gyventojų ir juridinių asmenų už nustatytą mokestį priima komunalinių atliekų sąvartynas Kazokiškių kaime Elektrėnų savivaldybėje.

UAB „VAATC“ (Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras) priklauso Vilniaus apskrities savivaldybėms. Bendrovė yra atsakinga už Vilniaus apskrities atliekų sistemos išplėtojimo projekto įgyvendinimą. Įmonė yra įpareigota vykdyti šiuos darbus: įrengti ir administruoti naująjį regioninį sąvartyną Kazokiškėse, uždaryti Kariotiškių ir 124 mažesnių perpildytų ir pasenusių sąvartynų, rūpintis beveik 50 iš jų priežiūra, įrengti 17 stambiagabaričių, 5 kompostavimo ir 100 konteinerinių aikštelių visoje Vilniaus apskrityje.

Visi anksčiau paminėti operatoriai privalo būti registruoti atliekas tvarkančių įmonių registre. Jie turi teikti atliekų tvarkymo paslaugas visoje Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje arba atskirose jos zonose, eksploatuoti savivaldybės arba savo atliekų tvarkymo įrangą. Operatorius yra atsakingas už atliekų surinkimą ir tvarkymo sistemos plėtrą (savo lėšomis projektuoti ir įrengti konteinerių pastatymo aikštes, tvarkyti antrines žaliavas, plėsti teikiamų paslaugų asortimentą ir t.t.) ir priežiūrą. Jis turi rūpintis pirmine atliekų apskaita, sverti, registruoti atliekas ir antrines žaliavas, tvarkyti kompiuterinę atskirų atliekų rūšių apskaitą ir analizę, nustatyta tvarka teikti informaciją atitinkamoms valstybinės valdžios ir valdymo institucijoms bei Savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriui, įstatymų nustatyta tvarka saugoti atliekų tvarkymo apskaitos dokumentaciją.

Operatorius atliekų turėtojus aprūpina reikiamu kiekiu ir tinkamo dydžio konteineriais. Atliekų turėtojų pageidavimu operatorius turi pastatyti papildomus konteinerius arba mažesnius pakeisti didesniais, taip pat pastatyti specialius konteinerius antrinėms žaliavoms (popieriui ir kartonui, stiklui, plastmasei) rinkti, ne rečiau kaip vieną kartą per ketvirtį organizuoti antrinių žaliavų surinkimą iš fizinių ir juridinių asmenų apvažiavimo būdu; ne rečiau kaip du kartus per metus surinkti buityje susidarančias pavojingas ir didžiąsias atliekas apvažiavimo būdu.

Už komunalinių atliekų konteinerių, esančių ne individualiose valdose, sanitarinę ir higieninę būklę yra atsakingas operatorius. Komunalinių atliekų konteineriai dezinfekuojami ir plaunami ne rečiau kaip 1 kartą per mėnesį (balandžio – lapkričio mėnesiais). Konteineriams plauti ir dezinfekuoti

naudojamos medžiagos turi būti registruotos Dezinfekcinių plovimo ir valymo bei kosmetikos priemonių higieninio reglamentavimo ir registravimo ekspertų komisijoje.

8 lentelė. Savivaldybėms 2010 m. reikės įgyvendinti Valstybiniame strateginiame plane nustatytas perdirbamų antrinių žaliavų surinkimo užduotis⁴¹

Antrinių žaliavų rūšys	Procentinė išraiška pagal visų komunalinių atliekų svorį
	2010
Popierius ir kartonas	6
Stiklas	3
Plastmasė	2

Apibendrinant operatorių veiklą Vilniaus miesto savivaldybėje, galima teigti, kad: kadangi atliekų tvarkymo operatoriai – septynios įmonės, nėra abejonų, kad konkurencingumas tarp įmonių leidžia vartotojams gauti geriausias paslaugas žemiausiomis kainomis; su antrinių žaliavų surinkimo įsteigtomis įmonėmis vartotojai gali bendradarbiauti, siekiant atsikratyti nereikalingomis šiukšlėmis saugiausiu aplinkai ir žmonėms būdu. Komunalinių atliekų strategijoje numatyta, kad atliekų turi mažėti, norint pasiekti iškeltus tikslus, o ne atvirkščiai. Vilniaus mieste komunalinių atliekų kiekiai per 2007- 2008 metus išaugo 300000t; tačiau reikia pastebėti, kad antrinių žaliavų surinkimo procentas iki šiol yra tik 6,06% – labai žemas, nors pagal įsipareigojimą iki 2010 m, siekiama – 11% lygio; per 1 metus (lyginant 2007 ir 2008 m rodiklius) antrinių žaliavų surinkimas padidėjo 0,4 %, tai labai žemas rodiklis, atsižvelgiant į numatytas LR užduotis.

3.3. Pagrindinės komunalinių atliekų tvarkymo priemonės

Savivaldybės Atliekų tvarkymo sistemos plėtros pagrindiniai tikslai yra: atliekų surinkimo plėtimas apimant visą savivaldybės teritoriją, visus fizinius bei juridinius asmenis; surenkamų antrinių žaliavų kiekio didinimas, jų paruošimas perdirbti į tinkamus naudoti gaminius; biodegraduojamų atliekų surinkimo ir kompostavimo sistemos įgyvendinimas bei tolesnė jos plėtra. Miesto atliekų tvarkymo sistemos plėtra vykdoma siekiant palaipsniui apimti visą Vilniaus miesto savivaldybės teritoriją, vadovaujantis atliekų tvarkymo sistemos organizavimo ir plėtros planu, taisyklėmis, atitinkamais Vilniaus miesto tarybos ir valdybos sprendimais.

⁴¹ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo, 2002 m. balandžio 12 d. Nr. 519, Vilnius, // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=205160, [Prisijungimo laikas: 2009 liepos 9 d.]

Pagausėjus statybų, namų renovacijos ir atnaujinimo darbų, padidėjo ir susidarančių statybinių atliekų. Dažnai šios atliekos išverčiamos pakelėse ir miškuose – taip niokojamas kraštovaizdis, daroma žala gamtai. Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos skyrius rūpinasi miesto grožiu, švara ir tvarka.

Jei daugiabučiame gyvenamajame name yra įsikūrę juridinių asmenų, visi šie juridiniai asmenys privalo sudaryti sutartis su to daugiabučio namo bendrija arba administratoriumi ir naudotis gyvenamajam namui priskirtais kolektyviniais konteineriais kartu su kitais atliekų turėtojais.

Kiekvienas žemės sklypo, esančio Vilniuje, savininkas (nuomininkas, naudotojas ar valdytojas) yra atsakingas už atliekų surinkimą ir jų išvežimą tvarkyti iš savo žemės sklypo, nesvarbu, yra tas sklypas įregistruotas Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro įmonėje ar nėra. Visi atliekų turėtojai privalo sudaryti sutartį su konkrečiu operatoriumi, kuris teikia atliekų tvarkymo paslaugas atskiroje (apibrėžtoje) savivaldybės teritorijos zonoje. Tipinę operatoriaus ir atliekų turėtojo sutarties formą tvirtina Vilniaus miesto valdyba.

Įmonės, įstaigos ir organizacijos gali atsisakyti naudotis savivaldybės atliekų tvarkymo sistema ir naudotis kitomis atliekų surinkimo, rūšiavimo ir išvežimo priemonėmis, kurios atitinka atliekų tvarkymą nustatančių teisės aktų reikalavimus. Šios įmonės, įstaigos ir organizacijos apie šį savo atsisakymą privalo pranešti Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriui ir pateikti derinti savo atliekų surinkimo, rūšiavimo ir išvežimo tvarką, atitinkančią Atliekų tvarkymo taisyklių keliamus reikalavimus. Įmonės, įstaigos ir organizacijos, suderinusios atliekų surinkimo, rūšiavimo ir išvežimo tvarkos projektą, privalo kas ketvirtį teikti Aplinkos apsaugos skyriui duomenis apie susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymą.

Visi atliekų turėtojai privalo rūšiuoti savo atliekas, pvz.: atskirti popierių ir kartoną, stiklą, plastmasę, metalą, būstų remonto, pavojingas, biodegraduojamas ir buitines didžiąsias atliekas. Šios atliekų rūšys turi būti metamos į operatoriaus pastatytus specialius konteinerius arba atiduodamos operatoriui, kuris iš anksto nustatytu laiku surenka šias atliekas iš atliekų turėtojų apvažiavimo būdu. Gyventojų patogumui mieste įrengtos stambiagabaričių (didžiųjų) atliekų aikštelės, į kurias gyventojai gali vežti minėtas išrūšiuotas atliekas ir antrines žaliavas. Individualių valdų savininkai arba naudotojai, rūšiuodami atliekas, gali atskirti ir kompostuoti biodegraduojamas atliekas namų valdos sklype nustatyta tvarka įrengtoje kompostavimo duobėje arba aikštelėje. Kompostavimo duobė arba aikštelė gali būti kolektyvinė, t. y. grupės individualių namų valdų savininkų.

Atliekoms surinkti individualiose valdose turi būti naudojami standartiniai konteineriai. Atliekų turėtojas turi rūpintis, kad komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo bei kiti specialios paskirties konteineriai būtų švarūs ir tvarkingi, naudojami pagal paskirtį, be to turi būti valoma ir tvarkoma aplinka šalia jo sklype pastatytų konteinerių bei užtikrinama švara patalpose, kur laikomi

konteineriai. Visi atliekų turėtojai turi pasirūpinti, kad konteinerius aptarnaujantis autotransportas netrukdomai galėtų privažiuoti prie atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo konteinerių, pastatytų jų sklype, tuo laiku, kada pagal operatoriaus sudarytą ir su atliekų turėtoju suderintą grafiką konteineriai turi būti ištuštinami. Žiemą nuo privažiavimo kelio būtina nuvalyti sniegą, ledą ir pabarstyti jį smėliu arba žvyru. Atliekų surinkimo konteineriai, pastatyti individualiose namų valdose, įmonių, įstaigų ir organizacijų patalpose ar jų teritorijose, prie kurių negalima tiesiai privažiuoti, konteinerių tuštinimo dieną nurodytu laiku turi būti išridenti į abipusiai suderintą vietą. Atliekų turėtojas, prieš išmesdamas komunalines atliekas į joms skirtą konteinerį, privalo jas tvarkingai sudėti į plastmasinius (polietileninius) maišelius.

Atliekų surinkimo konteineriai negali būti perpildyti, t. y. konteinerių dangčiai turi laisvai užsidaryti, o konteineriai be dangčių- pripildyti iki viršutinio konteinerio krašto (be kaupo). Atliekos į konteinerius negali būti presuojamos ar grūdomos. Pilti atliekas šalia konteinerių griežtai draudžiama. Konteinerių talpa, kiekis ir jų turinio išvežimo grafikas turi būti suderintas tarp atliekų turėtojo ir operatoriaus.

Komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo konteineriai turi būti naudojami pagal paskirtį. Į juos draudžiama pilti žemės gruntą, statybines ir griovimo atliekas, chemines medžiagas, skystas, degančias ar karštas atliekas, didžiąsias, želdynų ir želdinių tvarkymo atliekas bei pavojingas atliekas.

Atliekų tvarkymo sistemos priežiūros ir plėtojimo užduočių vykdymo bei atliekų tvarkymo paslaugų kokybės kontrolę vykdo seniūnai savo teritorijose, Aplinkos apsaugos skyriaus vedėjas arba kitas Vilniaus miesto valdybos įgaliotas Savivaldybės dalinio vadovas. Komunalinėms atliekoms surinkti iš individualių namų valdų, butų daugiabučiuose namuose, sodininkų ir garažų savininkų valdų, įmonių, įstaigų bei organizacijų naudojami įvairūs standartiniai konteineriai: dviračiai plastikiniai 0,12, 0,14 arba 0,24 m³ talpos, (pageidautina juodos spalvos), keturračiai metaliniai ir plastikiniai 0,66, 0,77 ar 1,1 m³ talpos. Dideli 2,5 - 5 m³ talpos konteineriai, skirti komunalinėms atliekoms rinkti, statomi gyvenvietėse ir kaimuose, kuriuose yra mažiau kaip 500 gyventojų. Konteineriai komunalinėms atliekoms rinkti turi turėti užrašą „Komunalinės atliekos“.

Viešosiose vietose antrinėms žaliavoms surinkti naudojami specialūs 1,6, 3,2 ar 5 m³ talpos konteineriai (pageidautina su atsiderančiu dugnu), specialūs keturračiai plastikiniai 0,66, 0,77 ar 1,1 m³ talpos konteineriai antrinėms žaliavoms surinkti iš įmonių, įstaigų ir organizacijų. Antrinėms žaliavoms surinkti iš įmonių, įstaigų ir organizacijų bei iš individualių namų valdų taip pat gali būti naudojami ir dviračiai plastikiniai 0,12, 0,14 arba 0,24 m³ talpos konteineriai, kurie turi būti skirtingų spalvų. Ant antrinių žaliavų konteinerių turi būti atitinkami užrašai: „Popierius“, „Plastmasė“, „Stiklas“.

Komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų konteineriai turi atitikti Lietuvos standartą LST EN 840-1-6 (galioja nuo 2000 m. lapkričio 1 d. daliai konteinerių ir sutampa su Europos Sąjungoje galiojančiu standartu) bei Europos Sąjungos standartą Euro Norm DIN EN 840-1- 6. Antrinėms žaliavoms rinkti privalomas trijų konteinerių komplektas: atskirai popieriui (kartonui), plastmasei ir stiklui. Konteineriai apipavidalinami pagal Savivaldybės Miesto plėtros departamento Specialiojo planavimo skyriaus reikalavimus. Konteineriai turi būti techniškai tvarkingi ir estetiški (neapdegę, nesurūdiję, nesulaužyti, nesulankstyti). Antrinių žaliavų konteinerių turinį operatorius turi rūšiuoti pats arba perduoti rūšiuoti įmonei, turinčiai reikalingą įrangą.

Visi atliekų turėtojai privalo sutartyse nurodytais terminais mokėti už komunalinių atliekų surinkimą, išvežimą, šalinimą ir kitas su tuo susijusias paslaugas pagal Vilniaus miesto valdybos sprendimu nustatyto dydžio mokesį (tarifą), vadovaudamiesi nustatytais atliekų susikaupimo normomis, arba vietinę rinkliavą visai Savivaldybės teritorijai arba konkrečiai miesto zonai. Atliekų susikaupimo normas nustato Vilniaus miesto valdyba.

Statybos atliekos yra rūšiuojamos, saugojamos, vežamos, laidojamos, perdirbamos, vadovaujantis Statybos atliekų tvarkymo taisyklėmis. Savivaldybė parenka statybos atliekų laidojimo ir tinkamų naudoti atliekų saugojimo aikšteles, informuoja statybos atliekų gamintojus ir turėtojus apie jas, supažindina su statybos atliekų tvarkymo reikalavimais bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi.

Statybos atliekos, susidariusios statant, rekonstruojant ar griauinant statinius, taip pat statybos gaminių brokas turi būti rūšiuojami vietoje. Statybos atliekų turėtojas rūšiuoja statybos atliekas į tinkamas naudoti ir perdirbti atliekas, betono gaminius (pamatų blokai, sienos elementai, perdangų ir denginio plokštės, šaligatvių ar kelių remonto atliekos ir kt.); keramikos gaminius (plytos, čerpės, klozeto puodai, kriauklės, vamzdžiai ir kt.); medienos gaminius (lentos, sijos, durys, langai ir kt.); metalo gaminius (armatūra, vamzdžiai, profiliai, radiatoriai ir kt.); termoizoliacines medžiagas (silikatas, keramzitas ir kt.); kitus nedegius gaminius (šiferis, stiklas, akmenys ir kt.); popierinę pakuotę ir kartoną; polietileno gaminius (plėvelė, vamzdžiai ir kt.); bitumines medžiagas (asfaltas, derva ir kt.); netinkamas naudoti ir perdirbti atliekas (statybos atliekos, tara ir pakuotė, užterštos kenksmingomis medžiagomis).

Juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie stato, rekonstruoja, remontuoja ar griaua statinius, išrūšiuotas statybos atliekas turi pristatyti į statybos atliekų tvarkymo aikšteles arba naudoja savo reikmėms. Statybos atliekų turėtojas nusprendžia, kaip ir į kurią tvarkymo aikštelę bus gabenamos statybos atliekos. Skiriamos šios statybos atliekų tvarkymo vietos: statybos atliekų perdirbimo aikštelė, tinkamų naudoti statybos atliekų saugojimo aikštelė, statybos atliekų laidojimo vieta- sąvartynas.

Laikinais prie remontuojamų namų ir butų išrūšiuotos statybos atliekos, kad neterštų aplinkos ir nekeltų pavojaus iki statybos darbų pabaigos, kaupiamos ir saugomos aptvortoje statybos teritorijoje, konteineriuose ar kitoje uždaroje talpykloje iki jų realizavimo ir išvežimo perdirbti. Statybos atliekos kraunamos į mašinas taip, kad statybos aikštelė ir gretima teritorija būtų apsaugotos nuo dulkių ir triukšmo. Statybos atliekos, kurias gabenant teršiamą aplinką, turi būti vežamos dengtais sunkvežimiais, konteineriais ar kitu uždaru būdu.

Juridiniai ir fiziniai asmenys, pageidaujantys statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti statinius, derindami projektą su Savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriumi, privalo nurodyti statybos atliekų kiekį, rūšis bei jų tvarkymo būdus. Statybos atliekų tvarkymo aikštelės ar sąvartyno savininkas veda statybos atliekų apskaitą, išduoda vežėjui dokumentą apie priimtą tvarkyti bei sutvarkytą statybos atliekų kiekį ir rūšis ir pateikia ataskaitą Savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriui.

Komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų konteinerių aikštelių, konteinerių tvarkymo ir priežiūros taisyklės numato komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų konteinerių aikštelių įrengimo ir priežiūros, konteinerių tvarkymo ir priežiūros reikalavimus Vilniaus mieste. Į antrinių žaliavų konteinerius dedamos tik antrinės žaliavos. Į maisto atliekų konteinerius dedamos tik maisto atliekos. Konteinerių ir teritorijų turėtojai privalo nuolatos užtikrinti švarą teritorijose prie konteinerių. Atliekų vežėjai privalo užtikrinti, kad atliekos būtų tvarkingai supiltos į transporto priemones, išbyrėjusios atliekos turi būti surinktos.

Daugiabučių namų aikšteles konteineriams pastatyti parenka seniūno sudaryta komisija. Į jos sudėtį turi būti įtraukti: seniūnijos, Aplinkos apsaugos skyriaus, Miesto plėtros departamento, Visuomenės sveikatos centro, gyvenamųjų namų savininkų bendrijų, seniūnijų specialios paskirties bendrovių, atliekų vežėjų atstovai. Konteinerių dydį ir skaičių, atsižvelgiant į namo ar mikrorajono dydį ir numatomą išvežimo periodiškumą, nustato seniūnija arba daugiabučių namų savininkų bendrija. Projektai derinami nustatyta tvarka.

Vilniaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos organizavimą, plėtojimą ir priežiūrą nustatantys dokumentai bei kiti Vilniaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo veiklą nustatantys dokumentai yra vieši ir prieinami visuomenei. Visi gyventojai, įmonių, įstaigų ir organizacijų atstovai gali su jais susipažinti kaip ir pasiūlyti savo priemones atliekoms tvarkyti.

3.4. Komunalinių atliekų tvarkymo rezultatų kokybiškumas

Politikų ir ekspertų bendro darbo rezultatas aplinkos valdymo ir tvarkymo srityje yra Kazokiškių sąvartyno įrengimas, įgyvendinęs tikslą – šiukšlinti neteršiant.

Kazokiškių sąvartynas įrengtas laikantis griežtų Europos Sąjungos ir techninių reikalavimų, naudojant nesudėtingas, tačiau efektyvias technologijas, siekia savo veikla nepakenkti aplinkai ir žmonių gerovei.

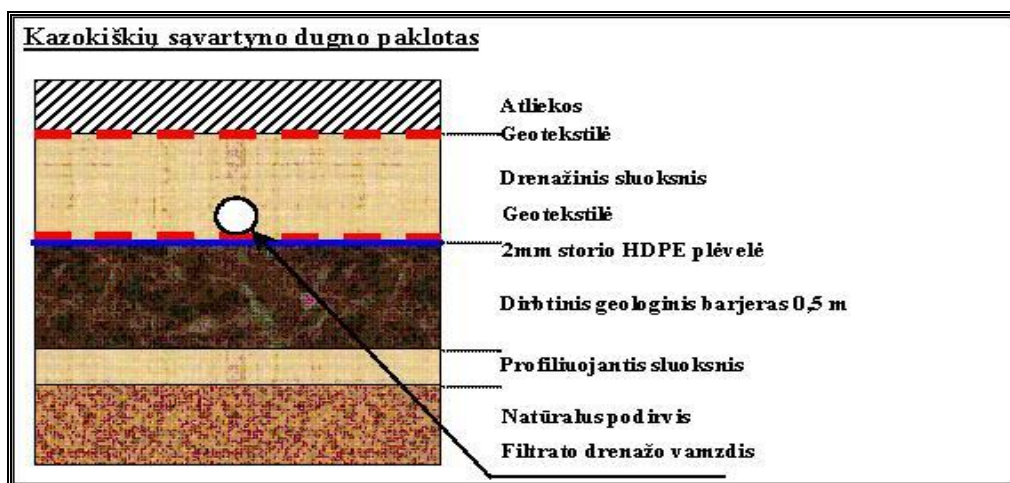
Vilniaus miesto savivaldybė atliekų tvarkymo sistemos organizavimą, plėtojimą ir priežiūrą atlieka diegdama naujų technologijų, leidžiančių užtikrinti šio proceso kokybę. Surinktos atliekos verčiamos į Vilniaus regiono sąvartyną, kur toliau diegiamos priemonės, užtikrinančios visišką sąvartyno saugumą gyventojams ir draugiškumą supančiai aplinkai. UAB „VAATC“ (Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras) įsigijo JAV pagamintą specialų prietaisą, leidžiantį kompleksiskai spręsti atliekų uždengimo, paukščių ir kvapų problemas.

Jau statant Vilniaus apskrities regioninį sąvartyną buvo siekiama užtikrinti jo visišką draugiškumą žmonėms ir aplinkai: įrengtas nelaidus dugnas, filtrato surinkimo sistema. Nuo nepageidaujamų svečių sąvartyną saugo aukšta tvora, įtaisyti judesio davikliai ir vaizdo stebėjimo kameros. Paukščiams baidyti naudojamos dvi specialios įrangos, garsinės petardos. Nemalonus kvapas neutralizuoja šalto rūko generatorius.

Siekiant kiek įmanoma daugiau optimizuoti atliekų apdorojimo procesą, pradėta naudoti JAV kompanijos „New Waste Concept“ pagaminta atliekų dengimo sistema. Tai pirmas toks įrenginys tiek LR, tiek kaimyninėse valstybėse.

Vilniaus apskrities sąvartynas visiškai atitinka griežčiausius šiuolaikinius aplinkosaugos reikalavimus ir yra vienas moderniausių Europoje. Panaudotos technologinės priemonės, įgyvendinti naujausi ekologiški sprendimai leidžia užtikrinti visišką sąvartyno draugiškumą supančiai aplinkai ir žmonėms.

Įrenginio veikimo principas paprastas, tačiau rezultatas – efektyvus. Didelėje talpoje yra maišomas vandens, popieriaus gamybos atliekų (plaušo) ir specialaus polimero mišinys, kuris įrangos pagalba nedidelio storio (1-2 cm) sluoksniu paskleidžiamas ant atliekų. Medžiaga po kurio laiko sukietėja ir sudaro plutą atliekų paviršiuje.

Pav. 4 Kazokiškių švartyno dugno paklotas

Šaltinis: Principinis Vilniaus apskrities regioninio švartyno dugno pakloto struktūros skerspjūvis, www.vaatc.lt

Dėl šios plutos atliekų nebenešioja vėjas, prie jų nebepatenka paukščiai, sprendžiama ir nemalonių kvapų problema – švartyne susidaranti dujos išeina per specialius šulinius, kur gali būti sudeginamos arba panaudojamos energetiniuose procesuose. Po maždaug 2 mėnesių, jau uždengta naujomis atliekomis, pluta ištirpsta, todėl nekeičia natūralių, reikalingų atliekų puvinimo procesų.

Toks atliekų uždengimo būdas yra kur kas pranašesnis prieš tradicinį dengimą gruntu ar kita inertine medžiaga, kuri paprastai skleidžiama 20 cm storio sluoksniais. Taip gerokai sumažinamas atliekų ir dengimo medžiagos užimamas tūris o tuo pačiu pratęsti brangiai kainuojančio švartyno tarnavimo laiką.

Šalia to, Vilniaus miesto savivaldybė nuolat vykdo akcijas:

- Elektros ir elektroninės įrangos, išsektų baterijų ir akumuliatorių rūšiavimo ir rinkimo akcija „Rūšiuok ir Tu“ mokyklose. Baterijas, akumulatorius nuo įvairių prietaisų galima išmesti į konteinerius pastatytus akcijos „Rink baterijas“ metu įvairiose Vilniaus miesto vietose.
- Tarptautinė akcija „Išvalykime pasaulį“.
- Naudotų galvaninių elementų, baterijų, akumuliatorių rinkimo akcija.

3.5. LR Aplinkos apsaugos strategijos priemonės savivaldybei

1996 m. Seimas patvirtino Valstybinę aplinkos apsaugos strategiją. Joje numatyta, kad atliekų panaudojimas energijai gaminti yra viena iš aplinkosaugos priemonių anglies dioksido emisijoms mažinti. Tuo metu Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano (VSATP) galimybių analizėje teigiama, kad iškastinio kuro brangimas sudaro palankias ekonomines sąlygas energiją gaminti iš atliekų. Pagal šiame plane įvardijamus atliekų tvarkymo prioritetus vienas jų yra – kitoks atliekų

naudojimas⁴². Remiantis teisės aktais energetiškai naudingas atliekų deginimas, įskaitant ir jų deginimą cemento pramonėje, atitinka kitokių atliekų naudojimo reikalavimus. Gamykloje kaip papildomas kuras, buitinės atliekos galėtų būti naudojamos tuo atveju, jei jos būtų surūšiuotos. Atliekų rūšiavimu turėtų užsiimti savivaldybės.

Mokslininkų įrodyta, jog komunalinių atliekų ir jų apdorojimo produktų bei nuotekų dumblo panaudojimas energijai gaminti yra naudingas ir dėl ekonominių, ir aplinkosauginių priežasčių. Šis procesas šiandien plačiai naudojamas ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse. Specialistų teigimu, naudojant šį būdą galima gerokai sumažinti atliekų, įskaitant ir biologiškai skaidžias, srautus į sąvartynus. Mat dalis komunalinių atliekų ir nuotekų dumblo pagal savo kilmę priklauso biomasei, o jų energetinis panaudojimas mažina šiltnamio dujų išmetimą tiek iš sąvartynų, tiek iš energetinių bei pramoninių objektų. Vadinasi, leidžia labiau priartėti prie Kioto protokolų reikalavimų vykdymo.

LR turi net dešimt naujų regioninių sąvartynų, kurių teritorija, nuolat kaupiantis komunalinėms atliekoms, plečiasi. Kasmet, didėjant vartojimui, didėja ir kaupiamų atliekų mastai.

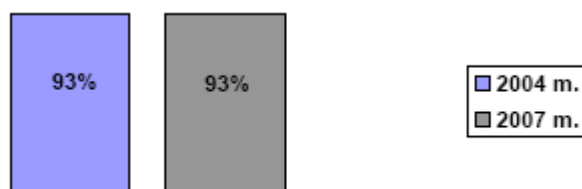
Atliekų deginimas gali tapti ir alternatyvaus kuro gamyboje. Daugelyje pasaulio valstybių toks kuras jau seniai sėkmingai naudojamas, o LR ši veikla vis dar tik skinasi kelią. Šiuo metu apie alternatyvias kuro rūšis LR daugiau kalbama, negu iš tikrųjų daroma. Vienintelė cemento gamintoja LR bendrovė „Akmenės cementas“ intensyviai domisi alternatyvaus kuro panaudojimo galimybėmis, ji viena pirmųjų šalyje pradėjo naudoti atliekas savo produkcijai gaminti. Cemento gamykloje gaunama energija iš buitinių atliekų. Kaip papildomą kurą įmonė jau kurį laiką“ jau nuo 2006 m. sėkmingai degina senas padangas. Jos sudaro apie 10 % įmonės naudojamos energijos cementui gaminti. Gamykloje sumontuota technologija, leidžianti sudeginti iki 15 tūkst. tonų netinkamų naudoti padangų per metus. Per pirmąjį šių metų pusmetį gamyklos krosnyse utilizuota per 4 tūkst. t senų padangų. Padangos deginamos naudojant specialius filtrus, kurie visiškai neutralizuoja degant išsiskiriančias kenksmingas medžiagas. Netinkamų naudoti padangų utilizavimu bendrovė užsiima nuo 2006 m. Per tą laikotarpį bendrovėje sudeginta daugiau nei 30 tūkst. tonų šių atliekų. Bendrovė aktyviai bendradarbiauja su Aplinkos ministerija. Pagal dvišalius susitarimus su ministerija „Akmenės cementas“ savo sąskaita išvežė ir utilizavo apie 2200 tonų netinkamų naudoti padangų iš Trakų rajono. Per 2008- ir dalį 2009 m. nemokamai priėmė ir perdirbo daugiau nei 2000 tonų netinkamų padangų iš trisdešimties savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų. Kaip alternatyvų kurą ji pajėgi deginti ir komunalines atliekas bei nuotekų dumblą. Tokio projekto galimybių studija, kurią kūrė Kauno technologijos universiteto (KTU) mokslininkai, jau parengta. Joje pabrėžiama, kad mišrių komunalinių

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2002, Nr. 40 – 1499; 2009, Nr. 57–2236.

atliekų deginimas įvertintas kaip tinkamiausias atliekų tvarkymo būdas. Be to, studijoje akcentuojama, kad šių medžiagų, kaip kuro, naudojimas bendrovėje „Akmenės cementas“ visiškai atitiktų valstybės strateginius tikslus aplinkos apsaugos, energetikos ir pramonės plėtros srityse. Alternatyvaus kuro naudojimas akivaizdžiai sumažintų sąvartynuose kaupiamų atliekų kiekį, tausotų gamtinius ir energinius resursus, mažintų šiltnamio dujų kiekį ir didintų LR energetinę nepriklausomybę⁴³. Šiaulių, Panevėžio, Telšių bei Tauragės apskričių buitinių atliekų deginimas bendrovės energijos poreikius patenkintų maždaug 27 proc. Pastčius naujus įrenginius, atliekos būtų pradėtos deginti 2011 metais. Įmonė investuotų savo lėšas. Galimybė padidinti įmonėje alternatyvaus kuro dalį iki 50 proc. atsirastų baigus įgyvendinti technologijų modernizavimo projektą, kuris šiuo metu kaip tik ir vykdomas. Ši iniciatyva yra efektyvi ir ekonomiškai, visiškai saugi aplinkai, atitinka strateginius valstybės tikslus.

Ekonomiškai stipriose pasaulio valstybėse buitinių atliekų deginimas ir vertimas energija yra gana plačiai paplitęs. LR šis metodas dar tik skinasi kelią, jis menkai praktikuojamas ir kaimyninėje Latvijoje. Šia kryptimi iš Baltijos šalių labiau pažengusi tik Estija. Vadovaujantis Europos Sąjungos reikalavimais buitines atliekas panaudoti energijai gaminti LR turi visas perspektyvas. Vokietijos cemento gamyklose alternatyvaus kuro dalis sudaro apie 70 %. Vokiečių patirtis rodo, kad tai efektyviausias atliekų utilizavimo būdas ir kad labiau apsimoka deginti atliekas cemento gamyklose, nei statyti atskiras atliekų deginimo įmones. Priešingai nei atliekų deginimo įmonėse, cemento pramonėje deginant atliekas nelieka nei šalutinių produktų, nei pelenų ir šlako, kuriuos reikia laidoti sąvartynuose. Dėl to mažėja aplinkos tarša, nes mažėja anglies dioksido, atsirandančio atliekoms pūvant, bei sieros dujų emisija, sunkiųjų metalų oksidai vykstant technologiniam procesui yra „surišami“ - patenka į cemento sudėtį. Deginti „Akmenės cemento“ gamykloje būtų atrenkamas perdirtbti netinkamas plastikas, medienos, metalo ir kitos atliekos. Gamykloje pradėjus deginti rūšiuotas buitines atliekas, kur kas ilgiau gyvuotų ir regioniniai buitinių atliekų sąvartynai.

Naujų sąvartynų įrengimas yra brangus, be to labai sunku rasti tinkamą vietą jiems įrengti.

Pav. 5 Atliekų kiekis, pašalintas sąvartynuose 2004 ir 2007 m.

Šaltinis: Valstybės kontrolė ir Aplinkos ministerija⁴⁴

⁴³ Veidas. – 2009 m. rugpjūtis, Nr. 35

⁴⁴ 2004 m. duomenys – Valstybės kontrolės 2006-05-09 valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-20-2 „Komunalinių atliekų tvarkymas“. 2007 m. duomenys – Aplinkos ministerijos Komunalinio ūkio departamento Atliekų tvarkymo paslaugų skyriaus apibendrinta informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemas Lietuvos savivaldybėse 2007 metais.

Vienas iš būdų komunalinių atliekų kiekiui mažinti yra jų deginimas. Deginant komunalines atliekas jų tūris sumažėja 70- 90%, o masė 60- 70%. Vadinasi, mažiausiai 10 % atliekų tūrio ir 30 % atliekų masės turi būti galutinai deponuota sąvartyne. Atliekas galima apibūdinti kaip degių ir nedegių medžiagų derinį.

Nevienalytė komunalinių atliekų sudėtis sudaro nemažai problemų apskaičiuojant bendrą tokių atliekų šilumingumą. Procentinis komunalinių atliekų santykis priklauso nuo atliekų tipo, bendruomenės dydžio, aktyvumo ir pan.

Didmiesčių ir mažesnių miestų komunalinių atliekų procentinė sudėtis skiriasi. Didmiesčių nerūšiuotose komunalinėse atliekos daugiau degių frakcijų. Didžiuosiuose miestuose- apie 300 kg, mažesniuose miestuose – apie 220 kg, kaimo vietovėse – apie 70 kg vienam gyventojui per metus. Daugiausia komunalinių atliekų gaunama iš Vilniaus apskrities, kur didžiausias gyventojų tankumas.

9 lentelė. Lietuvos komunalinių atliekų sudėtis ir kiekiai

Eil. Nr.	Mišrios komunalinės atliekos	Sudėtis % pagal svorį		
		Didmiesčiuose ir miestuose kurortuose	Kituose miestuose	Kaimiškose gyvenvietėse ir kaimuose
1	Biodegraduojančios atliekos	50	50,1	33,3
2	Popieriaus/ kartono atliekos	20	16,7	15
3	Plastmasių atliekos	7,1	7,2	10
4	Stiklo atliekos	7,5	8,3	11,7
5	Metalo atliekos	2,1	2,2	1,7
6	Kitos (neišvardintos) degios atliekos	5,8	6,1	8,3
7	Kitos nedegios atliekos (kieti daiktai)	7,5	9,4	20
8	Visos mišrios komunalinės atliekos % kg/metus gyventojui	240	180	60
9	Gyventojų skaičius mln.	1,6	0,8	1,1
10	Viso mišrių komunalinių atliekų (be antrinių žaliavų), tūkst.t	384	144	66

Šaltinis: Lietuvos komunalinių atliekų sudėtis ir kiekiai (Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2005)

Klaipėda jau ketina imtis komunalinėmis atliekomis varomos jėgainės statybos- uostamiestyje patvirtinta jėgainės poveikio aplinkai vertinimo ataskaita. Tuo tarpu Vilniuje planuojamos jėgainės dokumentai dar tik svarstomi Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamente ir Aplinkos ministerijoje.

Akivaizdu, kad LR nacionalinėje energetikos strategijoje numatyto tikslo iki 2010 m. pastatyti modernią komunalinių atliekų deginimo gamyklą laiku nepavyks įgyvendinti. Atsakingoms šalies institucijoms vilkinant gamyklos statybą reikalingų leidimų išdavimą, pradėti naudoti komunalines atliekas energijai gaminti Vilniuje geriausiu atveju galima tikėtis tik po 2013 m. Ir tik tuo atveju, jei statybai būtų pritarta artimiausiu metu.

„Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano įgyvendinimo 2007 – 2013 metų priemonėse numatoma:

10 lentelė. Atliekų tvarkymo skatinimo priemonės

Priemonės	Įvykdymo terminas	Lėšų poreikis, mln. lt.
Skatinti atliekų prevenciją, perdirbimą ir kitokį panaudojimą, kad kuo mažiau būtų šalinama (pr. plano 1 p.)	2007-2008 metai	0,00
Atliekų tvarkymo kontrolės stiprinimui ir stebėsenai (pr. plano 3.3 p.)	2008 metai	0,00
Regioninėms atliekų tvarkymo sistemoms Lietuvoje sukurti (pr. plano 6.7 p.)	2007-2013 metai	797,20
Biologiškai skaidžių atliekų surinkimo ir apdorojimo sistemai sukurti (pr. plano 6.5 p.)	2007-2010 metai	211,39
Regioninėms dumblo tvarkymo sistemoms sukurti (pr. plano 6.5.4. p.)	2007-2013	350,00
<i>Komunalinių atliekų deginimo pajėgumams sukurti (pr. plano 6.6.1. p.)</i>	<i>2007-2013 metai</i>	<i>1600,00</i>

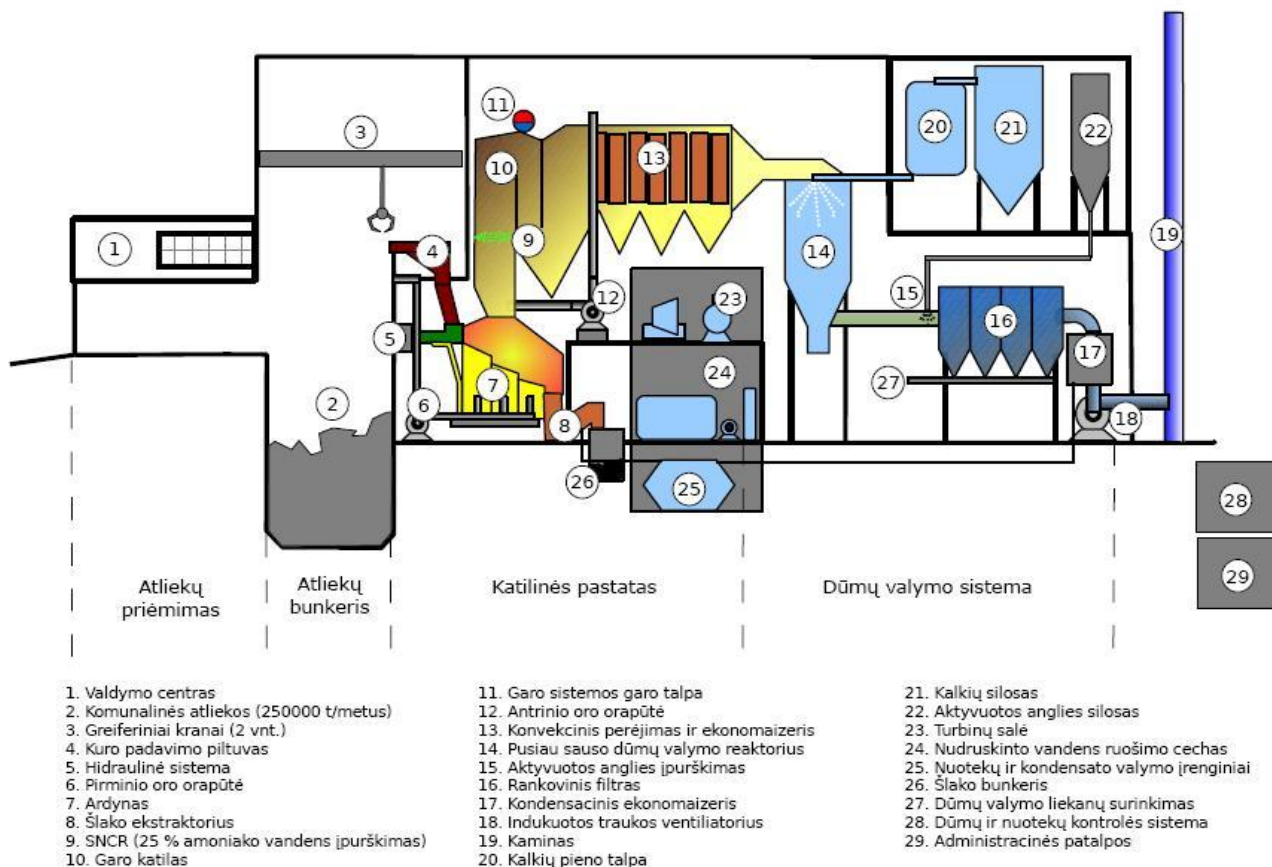
Šaltinis: Seimo Aplinkos apsaugos komiteto ir Seimo Europos informacijos biuro organizuojama diskusija, Atliekų deginimas - nauda vilniečiams ar verslo struktūroms, pranešėja Janina Gadliauskienė, Lietuvos žaliųjų judėjimo vicepirmininkė, diskusija vyko 2009m. vasario 18d.

Kiekvienoje šalyje, įrengiant komunalinių atliekų deginimo įrenginius, svarbu nustatyti susidarančių atliekų kiekius bei jų kitimo tendencijas. Netinkamai sudaryta prognozė gali būti didelių išlaidų priežastimi, kadangi komunalinių atliekų deginimo įrenginių įrengimas yra labai brangus. Reikia įvertinti ir Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatytus ilgalaikius (iki 2020 m.) tikslus:

- atskirai surinkti ir perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 65 % komunalinių atliekų.
- pasiekti, kad atliekų daugėtų žymiai lėčiau negu auga gamyba, o atliekų, susidarančių gaminant BVP vienetą, kiekis neviršytų atitinkamų gamybos šakų ES vidurkio;
- pasiekti, kad buitinių atliekų daugėtų žymiai lėčiau, negu didėja naudojimo išlaidos;
- pasiekti, kad dauguma gamybinių ir buitinių atliekų būtų rūšiuojamos jų susidarymo vietose, o antrinių žaliavų perdirbimas ES valstybių vidurkį;
- iki 2013 m. atskirai surinkti ir perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 % komunalinių atliekų;

Įvykdžius šiuos numatytus tikslus, pakis degintinų komunalinių atliekų kiekiai, todėl būtina tai įvertinti planuojant komunalinių atliekų deginimo įrenginių galią. Be to, reikia įvertinti ir komunalinių atliekų transportavimo išlaidas, t. y. apskaičiuoti, ar geriau statyti vieną atliekų deginimo įrenginį ir jį iš visos šalies gabenti komunalines atliekas, ar geriau statyti keletą įrenginių ir gabenti atliekas

mažesniais atstumais. Kadangi Valstybiniame atliekų tvarkymo plane numatytas energetinis komunalinių atliekų panaudojimas, vadinasi planuojant įrengti komunalinių atliekų deginimo įrenginius, reikia įvertinti deginimo metu išsiskiriančios energijos panaudojimo galimybes. Šiuo atveju įrenginiai turėtų būti statomi ten, kur galima panaudoti šilumos ir/ar elektros energiją, t. y. kur yra centralizuotas energijos tiekimas.

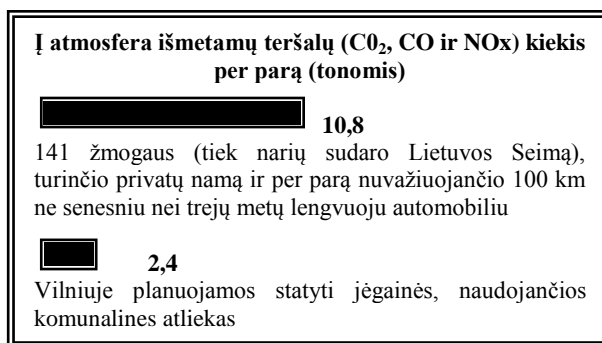
Pav. 6 Atliekų deginimo gamyklos veiksmų schema

Šaltinis: UAB „Regioninio komunalinių atliekų deginimo gamykla“, Jočionių g. 13, Vilnius, Poveikio aplinkai vertinimo programa

Vilnius iki šiol neturi atliekų deginimo gamyklos, aktualus visiems sostinės gyventojams, besišildantiems centralizuotai. Jėgainė, deginanti komunalines atliekas, galėtų pagaminti apie 10 proc. sostinei reikalingos šilumos energijos. Vasarą Vilniui reikalingas šilumos kiekis būtų pagaminamas nenaudojant importuojamų gamtinių dujų. Per metus gamykloje būtų galima naudingai utilizuoti iki 250 tūkst. tonų komunalinių atliekų, kurios šiandien yra laidojamos sąvartynuose ir teršia aplinką⁴⁵.

⁴⁵ Atliekų tvarkymas. – <http://aplinka.vilnius.lt/> [Prisijungimo laikas: 2009 kovo 14 d.]

Numatoma, kad jėgainė galėtų naudoti ir dalį biomasės, šiaudų, durpių bei nusausinto vandens nuotekų dumblo. Tai padėtų spręsti Vilniaus miesto gyventojus kamuojančią dvoko, sklindančio iš „Vilniaus vandenu“ nuotekų dumblo aikštelių, problemą. Jėgainės atidarymas Vilniuje prisidėtų prie strateginių valstybės energetikos klausimų sprendimo. Naudojant atliekas šilumos energijai gaminti, būtų sumažintas sostinėje suvartojamų rusiškų gamtinių dujų kiekis tai leistų didinti Lietuvos energetinę nepriklausomybę. Statant atliekų deginimo gamyklas siekiama ne tik utilizuoti atliekas, bet kartu ir naudingai panaudoti jas utilizuojant gaunamą energiją.

Pav. 7 kenksmingų teršalų palyginamieji rodikliai

Šaltinis: LR Seimo Europos informacinis biuras, Seimo Aplinkos apsaugos komiteto ir Seimo Europos informacijos biuro diskusija "Regioninė atliekų deginimo gamykla: už ir prieš", 2009 m. vasario 18 d.

Europos Sąjungos direktyvoje numatomas reikalavimas, kad atliekomis varomų jėgainių energetinio naudingumo koeficientas būtų ne mažesnis kaip 0,65. Tai reiškia, kad naudingai privaloma naudoti ne mažiau kaip 65 % iš atliekų gaunamos energijos. Šilumos energiją naudingai panaudoti galima komunalinių atliekų deginimo gamyklą prijungus prie atitinkamo šilumos kiekio reikalaujančio vartotojo, pavyzdžiui, prie Vilniaus apskrities šilumos tinklo.

Jėgainė tikrai ne pablogintų oro taršos padėties Vilniuje. Pradėjus šilumos energiją gaminti komunalinių atliekų jėgainėje, sostinėje būtų sumažinta tarša, kurią šiuo metu skleidžia Vilniaus termofikacinė elektrinė. Termofikacinė elektrinė yra tarp didžiausių ir taršiausių sostinės pramonės objektų. Jėgainė netaptų dar vienu oro taršos šaltiniu, o atvirkščiai – jėgainėje planuojamos naudoti komunalinės atliekos pakeistų dalį elektrinės kuro, visų pirma mazuto, kuris priskiriamas prie taršiausių kuro rūšių. Atkreiptinas dėmesys, kad, siekiant užtikrinti minimalų komunalinių atliekų deginimo poveikį aplinkai, Europos Sąjungos šalyse galioja direktyvos, numatančios labai griežtas teršalų išmetimo normas ir kontrolę. Nustatytos skirtingų teršalų normos yra nuo kelių iki keliasdešimt kartų griežtesnės nei taikomos gamtinėmis dujomis ar mazutu kūrenamoms didelės galios jėgainėms. Pavyzdžiui, vidutinė kietųjų dalelių paros norma, taikoma atliekų deginimo jėgainėms, yra 10 mg/m³, o

mazuto katilams – 50 mg/m³. Vidutinė CO išmetimo paros norma, taikoma jėgainėms, yra 50 mg/m³, o dujinėms katilinėms- 300 mg/m³, mazuto katilams – net 400 mg/m³. Jėgainės privalo neviršyti 0,6 mg/m³ sunkiųjų metalų vidutinės paros normos, o mazuto katilinėms šios rūšies teršalų apribojimai iš viso nėra taikomi. Todėl energijos gamyba iš atliekų yra laikoma ekologiškiausia, mažiausiu poveikiu aplinkai pasižyminčia komunalinių atliekų utilizavimo technologija. Atliekų naudojimas modernioje jėgainėje Vilniuje palyginti su atliekų šalinimu Kazokiškių sąvartyne ir gamtinių dujų deginimu kartu paėmus, leistų sumažinti šių teršalų: žmogui nuodingų ir fotocheminį smogą sukeliančių medžiagų – net 1200 kartų; aplinką rūgštinančių medžiagų – 320 kartų; klimatą šildančių dujų – 12 kartų; vandens telkinių užaugimą skatinančių eutrofikuojančių medžiagų – beveik 2 kartus.

Europoje šiuo metu veikia per 400 modernių jėgainių, varomų atliekomis, daugelis jų – Vakarų Europos miestų centrinėse ar gyvenamosiose zonose. Vilniuje modernią jėgainę planuojama statyti jau veikiančios Vilniaus trečiosios elektrinės zonoje. Komunalines atliekas naudojančiai jėgainei kartu su visa papildoma infrastruktūra iš viso numatyta 40 arų teritorija. Vilniuje planuojama statyti jėgainę skirta išimtinai po rūšiavimo likusioms mišrioms komunalinėms atliekoms deginti.

Naujai statomose Europos Sąjungos šalių jėgainėse apie 70 % visos įrangos sudaro daugiapakopė dūmų valymo sistema, skirta degimo metu susidarantiems aplinkos oro teršalams nukenksminti. Priešingai nei moderniose atliekų jėgainėse, sąvartynuose kenksmingų medžiagų neįmanoma sunaikinti. Jau daugiau kaip 10% neseniai atidaryto Kazokiškių sąvartyno teritorijos yra užpildyta šiukšlėmis, nors buvo numatyta, kad jis turėtų tarnauti 20 metų. Vilnius nėra vienintelis Europos miestas, atidėliojantis atliekų utilizavimo problemos sprendimą, tačiau tai ne motyvas nestatyti jėgainės. Visos susidariusios komunalinės atliekos iki šiol buvo šalinamos sąvartynuose, tačiau greitu laiku jie gali būti visiškai užpildyti. Šis faktas neskatina atsakingų institucijų atverti vartus modernios jėgainės, kuri atliekų kiekį šalies sąvartynuose galėtų sumažinti iki penkių kartų, statybai Vilniuje. Planuojamas sudeginti komunalinių atliekų kiekis – iki 250 000 t/per metus. Gali būti deginama iki 25% kito kuro- durpių, medienos atliekų, nepavojingų gamybinių atliekų, nusausinto dumblo. Žemutinė atliekų degimo šiluma: 7- 14 MJ/kg. Generuojama elektra- iki 18,1 MW (iki 145 GWh per metus). Generuojama šiluma- iki 59,7 MW (iki 478 GWh per metus). Jėgainės poreikiams reikalinga:

- elektros energija – 32 GWh;
- gamtinės dujos – 250 000 nm³.

Numatyta deginti mišrias komunalines Vilniaus apskrities atliekas, likusias po pirminio ir antrinio rūšiavimo. Numatyta taip pat galimybė papildomai deginti mišrias komunalines Utenos apskrities atliekas, taip pat techninė galimybė deginti dalį mišrių atliekų be biodegraduojančios frakcijos atskyrimo, t.y. metalai iš dugno pelenų – iki 5000 t/metus, šlakai- iki 40000 t/metus, dugno

pelenai – iki 4000 t/metus, dūmų valymo atliekos – iki 10500 t/metus, kondensato/nuotėkų valymo įrenginių dumblas- iki 5 t/metus. Paaiškėjus, kad sudėtyje yra pavojingų cheminių medžiagų, būtų utilizuojamos, kaip pavojingos atliekos.

Katilai su ardynine kūrykla – pirmaujanti (90% visų įrenginių ES), paprasta ir prieinama technologija, nereikalingas atliekų parengtinis apdorojimas, sunaudojamas nedidelis energijos kiekis, galimybė iš degimo pelenų išrinkti metalo atliekas, galimas biokuro deginimas kartu su atliekomis. Nepertraukiamai bus matuojama dūmtakių katilo momentinė temperatūra, O₂, CO, NO_x, kietųjų dalelių (nediferencijuojant jų pagal dydį) koncentracijos, intervalais matuojama temperatūra, dulkės, HCl, C_xH_y, HF, O₂, CO, NO_x, SO₂ koncentracijos pasirinktu dūmų analizatoriumi, sunkiųjų metalų bei PCDD/F matavimai bus atliekami mažiausiai 2- 4 kartus per metus. Šiuo metu nėra sukurtos nuolatinės PCDD/F matavimo sistemos, tačiau yra naudojama bandinių ėmimo sistema.

Atliekų deginimo technologinio proceso metu, MKA patenka į atliekų bunkerį, kuriame yra maišomos su kitomis atliekomis, siekiant gauti kuo homogeniškesnę masę. Kadangi degimui reikalingas oras imamas iš bunkerio, tai kartu su oru iš bunkerio pašalinama drėgmė, t.y. atliekos apdžiovinamos. Toliau atliekų džiovinimas jau vyksta katilo ardyne, kur numatytos džiovinimo, degimo ir pelenų šalinimo sekcijos. Komunalinių atliekų deginimui pasirinkta įranga – deginimas ant ardyno. Tai nereikalauja deginamų atliekų rūšiavimo. Tačiau tai nereiškia, kad planuojama gamykla tinkamas perdirbimui bei panaudojimui atliekas trukdys rūšiuoti. Atliekų tvarkymo prioritetai yra nustatyti Europos Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje bei Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane, LR teisės aktuose bei norminiuose dokumentuose, todėl atliekų rūšiavimas, siekiant jas panaudoti, turi būti ir toliau vystomas.

Deginamų atliekų kiekiai buvo skaičiuojami remiantis LR bei kitų šalių statistine informacija bei tendencijomis. Buvo išnagrinėta Aplinkos apsaugos agentūros statistinė informacija, Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006 – 2016 m., kai kurių LR miestų (Klaipėdos, Šiaulių, Kauno) atlikti epizodiniai tyrimai, UAB “Kauno švara” (atliko KTU), Estijoje ir kitose Europos šalyse atlikti komunalinių atliekų sudėties tyrimai, Aplinkos ministerijos užsakymu KTU atlikta studija “Buitinių atliekų deginimo galimybių projekto dokumentų parengimas” (2007 m.). Užtikrinti nepertraukiamą atliekų tiekimą yra ūkinės veiklos uždavinys. Gamykla bus lygiavertė rinkos dalyvė ir konkuruos dėl geriausios atliekų tvarkymo kainos. Už atliekų surinkimą mieste atsakingi atliekų surinkėjai turės galimybę pasirinkti jiems tinkamiausią atliekų priėmimo kainą.

Pavojingų atliekų kiekis, kuris, kaip rodo pasaulinė praktika, gali siekti nuo 0,7 iki 1 %, nedaro viso komunalinių atliekų srauto pavojingu.

Iš 1 000 kg atliekų:

➤ Apie 250 kg šlakų (iš esmės mineralinės sudėties) lieka deponavimui, iš jų apie 50 kg metalo laužo galima vėl perdirbti;

➤ □ Apie 30 kg pelenų (kieti likučiai), kurie po valymo rūgštimi gali būti deponuojami;

➤ □ Apie 205 kg liekamosios medžiagos filtruose (dulkių šalinimas iš išmetamų dūmų dujų), kuri iš dalies vėl gali būti panaudota (išgaunant cinką)⁴⁶.

Problemų kyla su šlakų deponavimu. Jų negalima sąvartynuose maišyti su kitomis komunalinėmis atliekomis. Šlakams reikalingos specialiai įrengtos laikymo vietos. Jiems reikalingi ir specialūs paruošiamieji procesai, kaip pelenų maišymas su cementu arba metalo dalelių pašalinimas iš šlakų. Išvardinti atliekų deginimo metu susidarę produktai – tai trumpalaikė terminuota problema, palyginti su deponavimo atveju, kuris yra ilgalaikė problema. Esant optimaliam deginimui, t. y. Neviršijant anglies monoksido CO didžiausios leistinos koncentracijos, bekvapės organinės medžiagos yra sunaikinamos ir sustabdomas įvairių organinių kenksmingų medžiagų susidarymas. Kaip rodo tyrimai, tinkamai naudojant deginimo įrenginius nuodingų produktų, tokių kaip dioksinai ir furanai, kiekiai, sumažinami iki sveikatai absoliučiai nepavojingų dydžių. Tačiau tiesioginė pavojingų organinių junginių susidarymo rizika sutrikus tokio tipo įrenginiams iš principo išlieka. Tokiu būdu planuoti papildomus valymo įrenginius, orientuotus į nežymaus nežinomos sudėties pavojingų atliekų kiekio buvimą bendrame sraute, yra netikslinga. Deginimo įrenginys ir dūmų valymo sistema atitiks geriausią prieinamą gamybos būdą ir užtikrins nustatytą oro teršalams ribinių koncentracijų neviršijimą. Parenkant planuojamai komunalinių atliekų deginimo gamyklai dūmų valymo sistema buvo konsultuojamasi su Suomijos kompanija AF- Consult bei Danijos kompanija COWI, turinčiomis ilgametę patirtį parenkant atliekų deginimo įrenginius bei dūmų valymo sistemas.

Gamyklos eksploatavimo metu deginamų atliekų kaloringumo optimizavimui, sutrikus atliekų tiekimui, gali tecti panaudoti kitą kurą. Todėl parinkta technologija leis įrenginyje deginti komunalines atliekas kartu su biokuru ir kitu kuru.

Gamybinės nuotekos bus valomos iki nustatytų normų, nepriklausomai, ar jos bus pakartotinai naudojamos gamyboje, ar bus išleidžiamos į ūkio-buities nuotekų tinklus. Gamybinių nuotekų, išskyrus vandens paruošimo, išleidimas į ūkio-buities nuotekų tinklus negalimas. Degimo proceso pabaigoje susidarę šlakai ir dugno pelenai pašalinami per specialų lataką ardyno gale. Atvėsinti šlakai konvejerių pagalba iškraunami į laikino saugojimo bunkerį. Iš bunkerio šlakai konvejerio ar specialaus krano

⁴⁶ Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas, 10-osios jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas- Lietuvos ateitis“; Aplinkos Apsaugos Inžinerijos sekcijos medžiaga, 2007 03 29. "Komunalinių atliekų deginimo aktualumas", magistrantė R. Vainalavičiūtė, vadovas doc. dr. S. Vasarevičius.

pagalba paduodami į konteinerius ar į specialų transportą ir yra išvežami į sąvartyną arba esant galimybei panaudojami kelių tiesimui.

Šalies įstatymuose numatyta, kad šilumos tiekimo įmonės iš nepriklausomų gamintojų gali supirkti šilumą už kainą, kuri nėra didesnė už paties šilumos tiekėjo gaminamos šilumos energijos gamybos kintamus kaštus. Šiuo metu Vilniuje, deginant komunalines atliekas, pagaminama šiluma būtų 10 % pigesnė už gaminamą „Vilniaus energijos“. Komunalinių atliekų deginimo gamykloje galima būtų pagaminti apie 20 %. Vilniui reikalingos šilumos energijos. Vasaros metu sostinei reikalingas šilumos kiekis būtų pagaminamas visiškai nenaudojant iš Rusijos importuojamų gamtinių dujų. Atliekų deginimo įmonės deginimui skirtas atliekas iš atliekų tvarkymo įmonių privalės priimti žemesnėmis kainomis nei sąvartynai, todėl atliekų tvarkymo kainos tikrai negalės būti didesnės nei atliekas šalinant sąvartynuose.

Sąlygų plėtrai sudarymas savivaldybių ir valstybinių institucijų lygiu (šiuo metu galime kalbėti tik apie sąlygų plėtrai nesudarymą), nes:

- LR Aplinkos Ministerija – vilkina poveikio aplinkai vertinimo procesus, vertinimą atliekant ne inžineriniame ir moksliniame lygmenyje, bet sprendimus atidedant dėl aiškios politinės valios nebuvimo; iki šiol neparengė 2007-2013 m. ES struktūrinei paramai gauti reikalingų dokumentų;
- Savivaldybės – įrenginių statybos neįtraukė į bendrojo planavimo dokumentus, vilkina detaliojo planavimo rengimo darbus, neišduoda techninių sąlygų sąvadai, vilkina atliekų Poveikio aplinkai vertinimo (PAV) ataskaitų derinimą;
- LR Ūkio Ministerija – nekontroliuoja Nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo plane numatytų priemonių vykdymo.

Kogeneracinės jėgainės, naudojančios atliekas kaip kurą, neįtraukiamos į sąrašą įmonių, kurios steigia ar yra įsteigusios ir eksploatuoja objektus priskirtus valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektams, kaip numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-02-02 d. nutarime Nr. 113 „Dėl valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“, nors Projektų vykdymas numatytas valstybiniuose strateginiuose dokumentuose⁴⁷.

ES šalių narių ilgametė patirtis atliekų deginimo srityje, naudojant griežtus reikalavimus: deginimui numatytoms atliekoms (drėgmė, sudėtis), deginimo gamyklos įrangai (pagrindiniai ir pagalbiniai oro filtrai), deginimo krosnies temperatūrai (ne žemesnė nei 900°C, nes kai kurių plastikų, pesticidų ir medienos impregnavimo priemonių poveikyje, gali susidaryti dioksinai, kurie yra itin

⁴⁷ Kogeneracinių jėgainių plėtros galimybės, panaudojant komunalines atliekas, Lietuvoje, Raimondas Petreikis, UAB "Regioninė komunalinių atliekų deginimo gamykla", projekto vadovas.

nuodingi) davė teigiamų rezultatų – atliekų deginimo gamyklos, pastatytos miestuose, nekelia pavojaus aplinkai ir žmonėms. LR turi sąžiningais, kontroliuojamais būdais perimti ES senbuvių patirtį atliekų deginimo srityje, pasitelkiant geriausius specialistus.

3.6. Vilniaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sektoriaus SSGG

Geriausiai apžvelgti ir įvertinti atliekų tvarkymo klausimą padeda SSGG analizė, apibendrinanti šiandieninę savivaldybėje esančią su atliekų tvarkymu susijusią situaciją. SSGG analizė buvo atlikta remiantis visais joms priskirtais skiriamaisiais kriterijais. Stiprybės – analizuoja esamą vidinę teigiamą situaciją, Silpnybės – esamą vidinę neigiamą situaciją, Galimybės – ateities teigiamas tendencijas, o Grėsmės – ateities neigiamas tendencijas.

Stiprybės:

1) sukurta atliekų tvarkymo teisinė bazė: Vilniaus miesto tarybos sprendimas „Dėl Vilniaus miesto atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, plėtojimo ir priežiūros taisyklių patvirtinimo“, Vilniaus miesto tarybos sprendimas „Dėl Statybos atliekų tvarkymo taisyklių ir Komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų konteinerių aikštelių, konteinerių tvarkymo ir priežiūros taisyklių tvirtinimo“. Europos Sąjungos atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos laiku perkeliamos į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę, tuo pačiu – į Vilniaus miesto savivaldybės. Vilniaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo plane apibrėžti visos atliekų tvarkymo sistemos tikslai;

2) komunalinės atliekos surenkamos centralizuotai, plėtojama šių atliekų surinkimo infrastruktūra;

3) vykdoma komunalinių atliekų tvarkymo val

4) dymo reforma – įkurtas regioninių atliekų tvarkymo centras, statomi nepavojingų atliekų sąvartynai, kita atliekų tvarkymo infrastruktūra (didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės, „žaliųjų atliekų“ kompostavimo aikštelės, perkrovimo stotys ir kita);

5) nustatyta atliekų tvarkymo kainodara;

6) kuriama moderni nepavojingų atliekų tvarkymo infrastruktūra. Uždaromi aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkantys sąvartynai;

7) komunalinių atliekų tvarkymo sektoriuje sudarytos konkurencinės veiklos sąlygos. Vilniaus mieste šiukšlių išvežimo paslaugas teikia 7 operatoriai;

8) vis daugiau surenkama ir sutvarkoma eksploatuoti netinkamų transporto priemonių, elektros ir elektroninės įrangos atliekų, auga šių atliekų tvarkymo pajėgumai. Vilniaus miesto savivaldybė skelbia akcijas „Švari gatvė“, „Švarios vejos“ ir kt.;

9) plečiamas pavojingų atliekų surinkimas ir perdirbimas. Kuriama pavojingų atliekų tvarkymo sistema;

10) plėtojama regioninė atliekų tvarkymo sistema. Vilniaus miesto savivaldybėje tobulinamas atliekų tvarkymas, sudarantis prielaidas žymiai sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Vilniaus miesto savivaldybės administracija taip pat daug dėmesio skiria atliekų tvarkymo sistemos tobulinimui;

11) plėtojama vandens tiekimo, nuotekų šalinimo ir valymo sistema;

Silpnybės:

1) neefektyviai veikianti stacionari atliekų tvarkymo sistema. Norint išvengti didelės taršos objektų – nesankcionuotų sąvartynų – būtina plėsti konteinerių tinklą;

2) daugelis nuotekų valymo įrenginių dirba ne itin efektyviai ir išnaudoja tik nedidelę dalį projektinių pajėgumų. Siekiant išlaikyti gerą paviršinio vandens kokybę, reikia modernizuoti nuotekų valymo įrenginius;

3) daugelis atliekų šalinama sąvartynuose. Tai pigiausias atliekų tvarkymo būdas;

4) savivaldybėje trūksta lėšų efektyviam atliekų tvarkymo planavimui, komunalinių atliekų tvarkymo sistemų priežiūrai ir kontrolei užtikrinti. Ne visur užtikrintas komunalinių atliekų rūšiavimas. Visuomenė nepakankamai sąmoninga, nenoriai renka ir rūšiuoja atliekas;

5) nepakankama gamyba iš atliekų;

Galimybės:

1) didesnis dėmesys ir investicijos atliekų surinkimo, rūšiavimo ir deponavimo sistemos tobulinimui. Įgyvendinant ES ir LR atliekų tvarkymo reikalavimus, diegiama atliekų tvarkymo sistema, kuri išspręs atliekų rūšiavimo, perkrovimo, stambiagabaričių atliekų surinkimo bei kompostavimo klausimus;

2) investicijos į vandenvalo, vandentiekio, lietaus nuotekų sistemas, atliekų deginimo gamyklą;

3) efektyvesnis visuomenės informavimas apie aplinkos apsaugą skatins visuomenę aktyviau prisidėti prie atliekų tvarkymo;

- 4) plėtojamos atliekų tvarkymo sistemos, skatinamos privačios investicijos į šią veiklą leis gerinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybę;
- 5) tobulinamas teisinis reglamentavimas, diegiamos ekonominės priemonės atliekų vengimui, jų dalių ar medžiagų pakartotiniam naudojimui, rūšiavimui, perdirbimui ir kitokiam naudojimui skatinti leis sukurti efektyvią atliekų tvarkymo sistemą;
- 6) ypač daug dėmesio bus galima skirti savivaldybės organizuojamų komunalinių atliekų tvarkymo sistemų ir atliekų tvarkymo taisyklėse nustatytų reikalavimų priežiūrai ir kontrolei;
- 7) platesniu mastu įdiegus komunalinių atliekų (visų pirma pakuočių atliekų) pirminį rūšiavimą, susidarys daug didesnės vietinių antrinių žaliavų perdirbimo galimybės, sumažės šalinamų sąvartynuose atliekų, galės būti įvykdytos pakuočių atliekų tvarkymo užduotys;
- 8) savivaldybė gali dalyvauti įgyvendinant įvairias ES finansuojamas programas ir gauti finansavimą atliekoms tvarkyti;
- 9) uždarius aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkančius sąvartynus ir pradėjus eksploatuoti regioninius nepavojingų atliekų sąvartynus, atsiranda galimybė geriau kontroliuoti į sąvartynus priimamas atliekas, skatinti atliekų rūšiavimą ir perdirbimą ar kitokią naudojimą;
- 10) skatinant įmones, įstaigas ir organizacijas diegti aplinkosaugos vadybos sistemas, užtikrinamas aplinkai ir žmonių sveikatai nekenksmingas atliekų tvarkymas ir prevencija;
- 11) būtina tobulinti atliekų apskaitą ir griežtinti atliekų kontrolę.

Grėsmės:

- 1) lėšų trūkumas iš valstybės biudžeto finansuojamų atliekų tvarkymo ir vandentvarkos projektų daliniam finansavimui;
- 2) žemas gyventojų aplinkosauginis sąmoningumas. Aplinkosauginio sąmoningumo ugdymui dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo ir visuomenės neaktyvumo skiriamas nedidelis dėmesys;
- 3) netinkamais būdais tvarkant atliekas ir dėl to prastėjant aplinkos kokybei, galimas neigiamas poveikis žmonių sveikatai;
- 4) neišplėtus komunalinių atliekų rūšiavimo, bus sunku didinti atliekų naudojimą, o daug pavojingų buityje susidarančių atliekų ir toliau bus šalinama nepavojingų atliekų sąvartynuose; Nesukūrusi efektyvios atliekų tvarkymo sistemos, savivaldybė gali neįvykdyti Europos Sąjungos nustatytų atliekų tvarkymo užduočių;

5) neužtikrinus visuotinės, geros kokybės ir vartotojui priimtinos viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos, gali didėti aplinkos teršimas atliekomis;

Savivaldybei skiriant per mažai dėmesio komunalinių atliekų tvarkymui ir neužtikrinus tinkamos kontrolės, viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kaina ir kokybė gali būti nepriimtinos vartotojui. Gyventojai taps nemokūs.

IŠVADOS

1. Norint sėkmingai įgyvendinti ES atliekų valdymo direktyvas, svarbu jas visas traktuoti kaip visumą, integruotą į platesnį Europos Sąjungos aplinkosaugos ir kitų įstatymų kontekstą.

2. Vienas pagrindinių nors ir ilgalaikių ES prioritetų yra tikslas pasiekti, kad kiekviena valstybė narė šalintų savo atliekas šalies viduje pagal „artimumo principą“, todėl valstybės narės kuria atliekų valdymo strategijas ir sistemas, kurios padėtų atliekas per kelis jų gyvavimo etapus panaudoti, išgaunant maksimalią jų vertę.

3. ES numato atliekų tvarkymo gaires, kurios atsispindi direktyvose, valstybės narės jas įtraukia į nacionalinę teisę, įformindamos nacionalinių teisės aktų pakeitimais, kurie tiesiogiai veikia regioninius atliekų planus taip pat ir savivaldybės atliekų tvarkymą.

4. Vienas pagrindinių ES atliekų šalinimo būdų iki šiol yra atliekų deginimas, tačiau šiandien komunalinės atliekos turi būti deginamos ne tik siekiant sumažinti jų tūrį, bet ir energijai gauti, t. y. naudoti atliekas kaip atsinaujinantį energijos šaltinį. Atliekų deginimas aktualus, todėl, kad komunalinių atliekų deponavimo plotai mažėja ir brangsta, o juose šalinamų atliekų kiekiai vis didėja. Atliekų deginimas leistų įgyvendinti strateginius Lietuvos energetinės nepriklausomybės didinimo planus ir mažinti priklausomybę nuo kuro importo iš vienintelio šaltinio.

5. ES direktyvose nurodytas gaires LR, perkeldama į nacionalinę teisę, konkrečiai neapibrėžė pareigų ir užduočių atliekų valdymo politiką įgyvendinančioms institucijoms: savivaldybės lygmuo - atliekų tvarkymas, kontrolė; regiono lygmuo – atliekų valdymas, kontrolė, valstybinis lygmuo – monitoringas, kontrolė, todėl manytina, kad būtinas yra sistemingas viso proceso reglamentavimas, kuris leistų nuosekliai vykdyti bei kontroliuoti kaip atliekų valdymo taip ir tvarkymo procesą.

6. Atliekų valdymui reikalingas yra centralizuotas požiūris – sprendimai priimami ir valdžia sutelkta vienose rankose, o tvarkymui, - decentralizuotas.

7. Didelį dėmesį reikia skirti susidarančių atliekų kiekio mažinimui, keisti gyvenimo, gamybos bei vartojimo būdą ir tradicijas. Svarbu atliekas rūšiuoti. Atliekų vengimas, antrinis panaudojimas ar perdirbimas padeda už atliekų tvarkymą mažinti mokesčius, saugoti gamtos išteklius, palaikyti švarią ir sveiką aplinką.

8. Reikia pastebėti ir tai, kad visuomenės sąmoningumas šioje srityje keičiasi ypatingai lėtai ir kad šį procesą reikia skatinti nuo žemiausio lygmens – savivaldybės, kuri yra “arčiausiai piliečių” taip įgyvendinant vieną pagrindinių ES principų -subsidiarumą, siekiant efektyvių sprendimų aplinkos tvarkymo politikoje ir jos valdyme visose šio proceso lygmenyse.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 1998, Nr. 61 - 1726; 2008, Nr 81 – 3180.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. – Valstybės žinios, 1992, Nr. 5–75; 2008, Nr. 120–4550.
3. Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 1999, Nr. 50–1600; 2009, Nr. 122–4361.
4. Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas. – Valstybės žinios, 2001, Nr. 85 – 2968; 2008, Nr. 71 – 2699.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2002, Nr. 40 – 1499; 2009, Nr. 57–2236.
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. – Valstybės žinios. 1999, Nr. 63 – 2065; 2004, Nr. 68 – 2381.
7. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. – Valstybės žinios, 1994, Nr. 55–1049; 2009, Nr. 77–3165.
8. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 706 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2005, Nr. 2–32.
9. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 207 „Dėl atliekų vežimo Europos Bendrijos viduje, į Bendriją ir iš jos priežiūros ir kontrolės tvarkos aprašas“. – Valstybės žinios. 2004, Nr. 65–2310.
10. Aplinkos politika ir valymas: vadovėlis. Sudar. I. Lazdinis.- Vilnius: MRU leidybos centras, 2008. 340p.
11. TIPK leidimai išduodami pagal patobulintas taisykles. – http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4395
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 761 „Dėl valstybės pavojingų atliekų tvarkymo programos ir jos įgyvendinimo priemonių“. – Valstybės žinios, 2002, Nr. 96 - 3051; 2002, Nr. 89 – 3810.
13. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 395 „Dėl elektros ir elektronikos įrangos ir jos atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2005, Nr. 102 – 3793.
14. Medicininių atliekų tvarkymo sveikatos priežiūros įstaigose metodiniai nurodymai. – Valstybės žinios, 2004, Nr. 19-606.
15. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija. Pesticidų tvarkymas. <http://www.am.lt/VI/article.p>

[hp3?article_id=3248](#)

16. UAB "Ecovita" Pavojingų aplinkai atliekų surinkimas Lietuvoje ir utilizavimas Vokietijoje. – <http://www.ecovita.lt/>
17. UAB "Toksika" Pavojingų atliekų tvarkymas. – <http://www.toksika.lt>
18. Vilniaus apskrities sąvartyne – modernūs pokyčiai. – <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=89842>
19. Vilniaus miesto tarybos sprendimas Nr. 372 „Dėl Statybos atliekų tvarkymo taisyklių ir Komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų konteinerių aikštelių, konteinerių tvarkymo ir priežiūros taisyklių tvirtinimo. – <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=21017735>
20. Vilniaus miesto tarybos sprendimas Dėl Vilniaus miesto atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, plėtojimo ir priežiūros taisyklių patvirtinimo. – <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=21026439>
21. Akcija „Švari gatvė“. – <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=89207>
22. Akcija „Švarios vejos“. – <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=89209>
23. Atliekų tvarkymas. – <http://aplinka.vilnius.lt/>
24. Subalansuotos plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita. - <http://www.am.lt/LSP/files/SUB-PLET-NAC-AT.pdf>.
25. Metodologinės rekomendacijos. Kaip parengti atliekų tvarkymo planą? – http://ec.europa.eu/environment/waste/plans/pdf/wasteguide_final_lt.pdf
26. Bendrijos atliekų tvarkymo strategija. – <http://europa.eu.int/eur-ex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri>
27. Bendroji atliekų direktyva 75/442/EEB – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getfmt?C1=e&C2=3623>
28. Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva 94/62/EB. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=26696&Condition2>
29. Pavojingų atliekų direktyva 91/689/EEB. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=42144&Condition2>
30. Atliekų deginimo direktyva 2000/76/EB. 2004 m. gruodžio 4 d. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=42502&Condition2>
31. Atliekų sąvartynų direktyva 1999/31/EB. 1999 m. balandžio 26 d. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=11917&Condition2>
32. Baterijų ir akumuliatorių, turinčių tam tikrų pavojingų medžiagų direktyva 91/157/EEB. 1991 m. kovo 18 d. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=6152&Condition2>
33. Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyva 2002/96/EB. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/>

[preps2?Condition1=41586&Condition2](#)

34. Atliekų vežimo Europos bendrijos viduje, į Bendriją ir iš jos priežiūros ir kontrolės reglamentas 259/93/EB. 1993 m. vasario 1 d. – <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=9130&Condition2>

35. Bazelio konvencija "Dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės". – Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-314.

36. Atliekų tvarkymas: vadovas savivaldybėms. Mokomoji knyga. Parengė A. Plepys, O. Mont, R. Uselytė, N. Tojo. Vilnius: UAB „Ekokonsultacijos“, 2007, 189p.

37. Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Vilnius; LR Aplinkos ministerija, 2002. 131p.

38. Statistikos departamentas <http://www.stat.gov.lt>

39. Aplinkos apsaugos agentūra <http://gamta.lt>

40. Aplinkos ministerija <http://www.am.lt>

41. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijos veiklos ataskaita. http://www.ukmin.lt/ukmin_ataskaita_2004/

42. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 351 „Dėl Pavojingų cheminių medžiagų įvežimo į Lietuvos Respubliką ir išvežimo iš jos leidimų išdavimo tvarkos“. – Valstybės žinios, 2000, Nr. 77–2350.

43. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“. – Valstybės žinios, 2000, Nr. 96–3051.

44. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 179 "Dėl buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo" // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32 – 1086.

45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr.1272 „Protokolas dėl medžiagų naikinančių ozono sluoksnį“ (Monrealio protokolas 1987 m.) // Valstybės žinios, 1998, Nr. 23– 279.

46. Europos parlamento ir tarybos reglamentas Dėl atliekų statistikos 2002/2150/EB. – http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=2650

47. Eksploatuoti netinkamos transporto priemonės direktyva 2000/53/EB. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005D0293:LT:HTML>

48. Europos sutartis dėl pavojingų krovinių tarptautinių vežimų keliais (ADR) (Restruktūrizuota ADR 2001 m. leidimo sutartis) // Valstybės žinios. 2003, Nr. 46–2057.

49. Atliekų tvarkymo reikalavimai aplinkosauginiuose leidimuose.- http://vaai.am.lt/rubric.php3?rubric_id=639
50. Europos Aplinkos Agentūra. Signalai. – http://reports.lt.eea.eu.int/signals-2004/lt/LT_Signals_web.pdf
51. Pavojingų atliekų tvarkymo programa. – <http://www.vkontrole.lt/pranesimas.php?105>
52. Medicininių atliekų tvarkymas. – http://www.deraimas.lt/Med_Atliekos.htm
53. L. Kramer. European Enviromental Law. Ashgate Publishing, 2003.
54. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos 2008–2009 m. – <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113>
55. Informacija apie atliekų surinkimo aikšteles. – <http://www.am.lt/VI/index.php#a/7609>
56. Atliekų tvarkymas. – <http://aplinka.vilnius.lt/>
57. Veidas. – 2009 m. rugpjūtis, Nr. 35.
58. Veidas. – 2009 m. rugsėjis, Nr. 37
59. Regioninė atliekų deginimo gamykla Vilniuje: „už“ ir „prieš“. - <http://www.eib.lrs.lt/index.php?804639743>
60. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006- 2016 m. www.apskritis.lt
61. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. 217, išleistas 1999 m. liepos 14d., Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo, www.lrs.lt
62. Savivaldybės atliekų tvarkymo planas. - <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=82759>
63. EU Focus on Waste Management. European Commission Directorate. Luxembourg, 1999.18p.
64. W. Hansen, M. Christopher, M. Verbeuecheln. ES atliekų tvarkymo politika ir regioninės ir vietinės valdžios institucijų uždaviniai. Kaunas: ECAT, 2002.16p.
65. Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas, 10-osios jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas- Lietuvos ateitis“; Aplinkos Apsaugos Inžinerijos sekcijos medžiaga, 2007 03 29. "Komunalinių atliekų deginimo aktualumas", magistrantė R. Vainalavičiūtė, vadovas doc. dr. S. Vasarevičius.
66. Atliekos. Komisija primena, kad metas Europos Sąjungoje panaikinti reikalavimų neatitinkančius sąvartynus, IP/09/1154,Briuselis, 2009 m. liepos 16 d. - <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1154&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en>

Vaitkūnienė L. Atliekų tvarkymo politika ir valdymas. Savivaldybės lygmuo / ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovė lektorė Barbara Stankevič. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Strateginio valdymo ir politikos fakultetas, 2009 – 61 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuoti ES atliekų valdymo politikos iškelti iššūkiai valstybėms narėms, LR atliekų valdymo politikos modelis, išanalizuoti sunkumai, grėsmės ir trūkumai formuojant ir įgyvendinant atliekų valdymo politiką, detaliau išnagrinėjant savivaldybės lygmenį. Pateiktos išvados ir SSGG analizė, padėtų LR suspėti pasiekti reikalaujamo atliekų valdymo lygio ES kontekste.

Pirmoje dalyje pateikiamas ES atliekų valdymo politikos formavimas, kam teikiami prioritetai, kokių rezultatų tikimasi iš LR, atliekų valdymo direktyvų perkėlimo į LR nacionalinę teisinę bazę sunkumai, kokios priemonės naudojamos ES, valdant atliekų kiekius. Antroje dalyje nagrinėjami atliekų valdymo teisinės bazės aspektai, administravimo sunkumai ir siūlymai, kaip išvengti organizacijų neveikimo. Trečioje dalyje nagrinėjamas vienas svarbiausių atliekų valdymo lygmuo – savivaldybės, išaiškintos atliekų tvarkymo priemonės, pateikti įvertinimų rodikliai, nurodantys šio lygmens pasiekimus ir galimybes.

Pagrindiniai žodžiai: Komunalinių atliekų tvarkymo politika ir valdymas. Savivaldybės lygmuo, atliekų tvarkymas, atliekų deginimas.

Vaitkūnienė L. Waste policy and management. Municipal level / EU policy and administration master's final work. Head Lecturer Barbara Stankevič. – Vilnius: Faculty of Strategic Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2009 - 61p.

ANOTATION

Master's thesis analyzed the EU waste management policy raised challenges to the member States, Republic of Lithuania waste management policy model, challenges, risks and deficiencies in the formulation and implementation of waste management policy, in details examining the municipal level. The findings and the SWOT analysis will help to keep the Republic of Lithuania to reach the required level of waste management in the EU.

The first part of the EU waste management policy-making, what priority, the results expected from the Republic of Lithuania, transposition of waste management directives to the national legal framework challenges, what measures used within EU managing the amounts of waste. The second part

dealt with the waste management aspects of the legal framework, administrative problems and suggestions on how to avoid failure of organizations. In the third part, we consider one of the most important waste management levels - municipal, clarified waste management measures, the performance evaluations, indicating the level of achievements and opportunities.

Key words: Municipal waste management policy and management at municipal level, waste management, waste burning.

Vaitkūnienė L. Atliekų tvarkymo politika ir valdymas. Savivaldybės lygmuo / ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovė lektorė Barbara Stankevič. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Strateginio valdymo ir politikos fakultetas, 2009 – 61p.

SANTRAUKA

Atliekų valdymo problema šiandien aktuali daugeliui ES valstybių, įgyvendinančių ES atliekų valdymo politiką. LR dar tik žengia pirmuosius žingsnius, pertvarkydama atliekų valdymo sistemą. Atliekų tvarkymas įstatymuose apibrėžiamas priemonė, bet ne kaip nuoseklus valdymo procesas. Tai sukelia nesusipratimų valdžios struktūrose. Didžiausia atsakomybė tenka savivaldybėms, jos įgyvendina atliekų tvarkymą tiesiogiai, o valdymo klausimus turinčios spęsti valdžios institucijos, dubliuodamos viena kitos veiklą, nepriima radikalių sprendimų, kurie šiandien jau būtini. Tvirtas požiūris į šią problemą ir raginimas kurti atliekų deginimą buvo išsakytas ir pačios prezidentės Dalios Grybauskaitės 2009 m. rugsėjo 2d, Kaune vykusiame susitikime su Kauno miesto savivaldybės vadovais, raginusios greitu metu imtis veiklos, kadangi žinoma, jog LR yra remiama ES, yra ir įsipareigojusi ES. Išanalizuotos direktyvos, įstatymai, planai, ataskaitos įgalina teigti, kad būtinas valdančių struktūrų greitas sprendimų priėmimas ir tikslų įgyvendinimas, apibrėžiant įstatymuose tiksliau institucijų pareigas ir užduotis, imantis sukauptų atliekų gyvavimo ciklo pratęsimo, įvertinant LR valstybės piliečių sąmoningumą atliekų tvarkyme (diegiamos naujovės įsitvirtina negreitai, o atliekos kaupiasi sparčiai).

Vaitkūnienė L. Waste policy and management. Municipal level / EU policy and administration master's final work. Head Lecturer Barbara Stankevič. - Vilnius: Faculty of Strategic Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2009 – 61p.

SUMMARY

Waste management problem in today's relevant for many EU countries to comply with EU waste management policy. Republic of Lithuania yet just takes its first steps in restructuring of the waste management system. Waste management legislation is defined as a tool rather than as a management process. This leads to misunderstandings inside power structures. The main responsibility lies with the municipalities, they implement waste management directly, and the authorities having to address governance issues, duplicating each other's activities does not accept radical solutions, which today are essential. Robust approach to this problem and call for the incineration of waste has been expressed by president Dalia Grybauskaite on 2009 September 2nd at a meeting with Kaunas

municipality heads, she called in short time to take action, since it is known that RL is supported by the EU, is committed to the EU. Analyzed directives, laws, plans, reports allows to assert that the rapid decision-making and implementation of the objectives is necessary for managing structures, defining duties and tasks of the authorities more precisely, through the extension of the life cycle of the waste generated, taking the RL state citizens' awareness of waste management (innovation far from gaining ground, and waste builds up quickly).

PRIEDAI

PRIEDAS Nr. 1

Sąvokos

Atliekų tvarkymo valdyme, organizavime, koordinavime dalyvauja subjektai ir objektai, kurių statusą apibrėžia teisės aktai.

Atliekų tvarkytojas- juridinis arba fizinis asmuo, kuris pagal nustatytus reikalavimus tvarko atliekas taip, kaip nustatyta įstatymais ir kitais teisės aktais.

Atliekų gamintojas- asmuo, kurio veiklos metu susidaro atliekų arba kuris atlieka atliekų rūšiavimo, maišymo ar kitokią operaciją, kurios metu pasikeičia atliekų pobūdis ar sudėtis.

Atliekų vežėjas- asmuo, kuris priima atliekas iš jų turėtojo, jas veža bei perduoda atliekų naudotojui ar šalintojui.

Atliekų turėtojas- juridinis arba fizinis asmuo, kuris turi atliekų. Tai individualių namų, butų, sodų ir garažų valdų savininkai, daugiabučių namų savininkų bendrijos, būsto eksploatavimo įmonės (daugiabučių namų administratoriai), sodininkų ir garažų savininkų bendrijos, įmonės, įstaigos, organizacijos ir kiti subjektai.

Siuntėjas- juridinis ar fizinis asmuo, ketinantis atliekas vežti pats arba perduoti jas vežėjui ir privalantis apie tai pranešti; siuntėjas gali būti atliekų gamintojas, atliekų surinkėjas arba tarpininkaujanti įmonė, organizuojanti atliekų šalinimą ar naudojimą, atliekų turėtojas.

Vežėjas – juridinis ar fizinis asmuo, kuris priima atliekas iš siuntėjo, jas veža bei perduoda gavėjui.

Gavėjas – juridinis ar fizinis asmuo, kuriam atliekos vežamos šalinti ar naudoti.

Savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos operatorius – įmonė (-ės), atrinkta (-os) konkurso būdu (konkurso sąlygas ir atrankos kriterijus nustato Savivaldybės valdyba), su kuria (-iomis) Savivaldybė sudaro ilgalaikę sutartį. Operatorius tvarko atliekas ir vykdo Savivaldybės nustatytus atliekų tvarkymo sistemos plėtros ir priežiūros reikalavimus bei užduotis. Operatorius neužsiima atliekų šalinimo įrenginių eksploatavimu ir priežiūra.

Papildančios atliekų surinkimo sistemos operatorius – juridinis asmuo, kuris diegia ir (ar) eksploatuoja savivaldybės organizuojamą komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančią atliekų surinkimo sistemą.

Atliekų tvarkymas – atliekų surinkimo, vežimo ir apdorojimo veikla, taip pat atliekų tvarkymo veiklos priežiūra ir atliekų šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo.

Atliekų surinkimas – atliekų paėmimas, rūšiavimas ir (arba) maišymas norint jas pervežti.

Atliekų perdirbimas – atliekose esančių medžiagų perdirbimas gamybos proceso metu, įskaitant organinį perdirbimą (išskyrus panaudojimą energijai gauti), norint atliekose esančias medžiagas panaudoti pagal pirminę ar kitokią paskirtį.

Atliekų apdorojimas – atliekų naudojimas arba šalinimas, įskaitant atliekų paruošimą naudoti arba šalinti.

Atliekų vežimas – atliekų gabenimas į jų tvarkymo vietą.

Saugojimas – neterminuotas atliekų kaupimas, laikymas neribotą laiką specialiame tam skirtame įrenginyje ar teritorijoje, siekiant jas naudoti ar šalinti.

Atliekų susidarymo vieta – įrenginys ar teritorija, kurioje dėl ūkinės ar kitos veiklos susidaro atliekų.

Atliekų tvarkymo valstybinės reikšmės objektai – veikiantys arba statomi atliekų tvarkymo objektai, atitinkantys Vyriausybės nustatytus kriterijus.

Sąvartynas – atliekų šalinimo įrenginys, skirtas atliekomis išversti ant žemės paviršiaus ar po žeme. Sąvartynams priklauso atliekų šalinimo įrenginiai, kuriuose atliekų gamintojas šalina savo atliekas jų susidarymo vietoje, ir nuolatiniai (veikiantys ilgiau negu metus) įrenginiai, naudojami laikinai saugoti atliekas, išskyrus įrenginius, kuriuose atliekos iškraunamos, kad būtų paruoštos toliau pervežti į naudojimo, apdorojimo ar šalinimo vietas; įrenginiai, kuriuose atliekos saugomos iki naudojimo ar apdorojimo trumpiau negu trejus metus, ir įrenginiai, kuriuose atliekos saugomos iki šalinimo trumpiau negu vienus metus.

Atliekos – bet kokios medžiagos ir daiktai, kuriais atliekų turėtojas atsikrato, nori ar privalo atsikratyti ir kurie yra priskirti atitinkamai atliekų kategorijai, vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, nustatančiais atliekų tvarkymą.

Antrinės žaliavos – tiesiogiai perdirbti tinkamos atliekos ir perdirbti tinkamos iš atliekų gautos medžiagos.

Gaminių atliekos – atliekos, kurios susidaro pasibaigus alyvų, elektros ir elektroninės įrangos bei Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nustatyta tvarka apmokestinamųjų gaminių naudojimo laikui, ir eksploatuoti netinkamos transporto priemonės.

Komunalinės atliekos – buitinės atliekos bei komercinės, pramoninės, institucijų ir kitokios prigimties atliekos, kurios savo pobūdžiu ir sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistema – organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje.

Laikinis saugojimas – pavojingų atliekų saugojimas ne ilgiau kaip tris mėnesius, o nepavojingų atliekų – ne ilgiau kaip vienus metus šių atliekų susidarymo vietoje iki jų surinkimo.

Namų ūkio atliekos – buitinės atliekos, susidarančios namų ūkiuose: individualiose namų valdose ir butuose.

Biodegraduojamos atliekos – bet kokios atliekos, kurios gali būti suskaidytos aerobiniu ar anaerobiniu būdu: sodo ir želdynų tvarkymo atliekos, užterštas arba netinkamas perdirbti popierius ir kartonas, skystos ir kietos maisto produktų atliekos, susidarančios gaminant arba realizuojant maistą.

Didžiosios buities atliekos – stambūs buities apyvokos daiktai: baldai, dviračiai, buitinė technika, o taip pat remontuojant būstą susidariusios didelių matmenų atliekos.

Pavojingos atliekos – atliekos, pažymėtos kaip pavojingos ir pasižyminčios viena ar keliomis minėtų taisyklių priede apibrėžtomis pavojingumą sąlygojančiomis savybėmis ir atitinkančios minėtų taisyklių priede nurodytus atliekų pavojingumo kriterijus, bei kitos atliekos, pasižyminčios viena ar keliomis pavojingumą sąlygojančiomis savybėmis ir atitinkančios nurodytus atliekų pavojingumo kriterijus.

Pavojingos buities atliekos – individualiose namų valdose ir butuose susidarančios pavojingos atliekos: panaudoti galvaniniai elementai (baterijos), liuminescencinės lempos bei kitos atliekos su gyvsidabriu, pasibaigusio vartojimo laiko arba nežinomi (neidentifikuoti) vaistai ir netinkamos naudoti buitinės paskirties cheminės medžiagos (dažai, klijai, dervos, tirpikliai, aerozoliai ir kt.), naudoti vienkartiniai švirškštai ir kitos atliekos.

Nepavojingos atliekos – bet kokios atliekos, nepriskiriamos pavojingoms atliekoms.

Statybinės ir griovimo atliekos – atliekos susidarančios statant, rekonstruojant, remontuojant ar griauinant statinius, taip pat statybos gaminių brokas.

Pakuočių atliekos – pakuotės ir pakuočių medžiagos, pagal atliekų apibrėžimą priskiriamos atliekoms, išskyrus pakuočių gamybos atliekas.

Buityje susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos – buityje, taip pat komerciniuose bei pramonės ūkio objektuose, institucijose ir kituose šaltiniuose susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos, savo pobūdžiu ar sudėtimi bei kiekiu panašios į buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas.

Leidimas – gamtos išteklių naudojimo leidimas, išduotas Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei išleidžiamų į aplinką teršalų normatyvų nustatymo taisyklių nustatyta tvarka.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildanti atliekų surinkimo sistema (papildanti atliekų surinkimo sistema) – Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytoms gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo užduotims įvykdyti, gamintojų, importuotojų, jų įsteigtų organizacijų ar atliekas tvarkančių įmonių, kurioms gamintojai ir importuotojai sutartiniais pagrindais paveda tvarkyti gaminių

ir (ar) pakuočių atliekas, diegiama ar įdiegta gaminių ir (ar) pakuotės atliekų surinkimo iš komunalinių atliekų srauto sistema.

Konteinerių aikštelė- nustatyta tvarka įrengta vieta komunalinių atliekų surinkimo konteineriams pastatyti. Konteinerių aikštele taip pat laikoma vieta, įrengta pastato viduje ar išorėje ant pastatui priklausančių konstrukcijų, neatsiejamai susijusių su pastatu, tačiau tokia aikštele galima naudotis tik tuomet, jei pastatui nėra įrengta kita, ne pastate esanti konteinerių aikštelė. Konteinerių aikštelėje kartu ar atskirai gali būti statomi kolektyviniai konteineriai, skirti mišrioms komunalinėms atliekoms ir antrinėms žaliavoms surinkti. Pastato išorėje esančiose konteinerių aikštelėse pastatytus kolektyvinius konteinerius eksploatuoja administratoriai arba daugiabučių namų savininkų bendrijos.

Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano įgyvendinimo 2007–2013 metų priemonės

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
1. Skatinti atliekų prevenciją, perdirbimą ir kitokį naudojimą	1.1. Tobulinti ekonominį ir teisinį mechanizmą, skatinantį atliekas perdirbti ar kitaip naudoti, kad kuo mažiau jų būtų šalinama	1.1.1. Parengti projektus teisės aktų, skatinančių atliekų perdirbimą ir kitokį naudojimą atsižvelgiant į antrinių žaliavų paklausos kitimo tendencijas	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
		1.1.2. Parengti aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymo Nr. 444 „Dėl Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 96-3051) pakeitimo projektą – papildyti taisykles draudimu sąvartynuose šalinti neapdorotas atliekas	2008 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	1.2. Skatinti atliekų prevenciją	1.2.1. Nustatyti išsamesnius gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planų rengimo reikalavimus ir parengti jų taikymo rekomendacijas	2008 metai	Aplinkos ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
		1.2.2. Parengti ūkio ministro 2006 m. balandžio 27 d. įsakymo Nr. 4-143 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų projektų veiklai finansuoti, kapitalui formuoti ir subsidijoms administravimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 54-1966) pakeitimo projektą – papildyti taisykles priemonėmis, skatinančiomis mažaatliekių technologijų ir švaresnės gamybos projektų diegimą	2008 metai	Ūkio ministerija	–	–
		1.2.3. Parengti Kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonių įgyvendinimo taisyklių projektą – numatyti paramą atliekų prevencijai ir naudojimui	2008 metai	Žemės ūkio ministerija	–	–
	1.3. Skatinti produktų gamybą iš atliekų	1.3.1. Parengti atliekų naudojimo naujiems produktams gaminti ir šių produktų naudojimo įteisinimo galimybių studiją	2008 metai	Ūkio ministerija	–	–
2. Skatinti gamintojų ir importuotojų bendradarbiavimą vykdant atliekų tvarkymo užduotis	2.1. Sudaryti sąlygas stiprinti gamintojų ir importuotojų organizacijas	2.1.1. Parengti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (Žin., 1998, Nr. 61-1726 ; 2002, Nr. 72-3016) ir Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymų projektus – stiprinti gamintojų ir importuotojų organizacijas	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy- mo terminas	Vykdytojai	Finansa- vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
3. Užtikrinti atliekų tvarkymo reikalavimų ir užduočių vykdymo kontrolę ir stebėseną	3.1. Tobulinti regioninių ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimo reikalavimus	3.1.1. Parengti aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymo Nr. 217 „Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 1999, Nr. 63-2065) pakeitimo projektą – nustatyti smulkesnę regioninių ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų sudėtį	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	3.2. Užtikrinti savivaldybių atskaitomybę ir atsakomybę už užduočių komunalinių atliekų tvarkymo srityje vykdymą	3.2.1. Parengti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą – užtikrinti savivaldybių atskaitomybę ir atsakomybę už komunalinių atliekų tvarkymo užduočių vykdymą	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	3.3. Užtikrinti atliekų apskaitos duomenų patikimumą ir teikimą laiku, stiprinti atliekų tvarkymo kontrolę	3.3.1. Parengti aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 17 d. įsakymo Nr. D1-657 „Dėl Pirminės atliekų apskaitos ataskaitos ir atliekų apskaitos ataskaitos duomenų surinkimo, apdorojimo ir ataskaitų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 184-6809) pakeitimo projektą	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
		3.3.2. (neteko galios)				

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy- mo terminas	Vykdytojai	Finansa- vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
		3.3.3. Parengti Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo ar kitų su gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pakeitimų projektus – sugriežtinti įmonių, tvarkančių alyvų, transporto priemonių, elektros ir elektroninės įrangos, apmokestinamųjų gaminių, pakuočių atliekas, atsakomybę ir atskaitomybę	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	3.4. Stiprinti gamintojų ir importuotojų organizacijų veiklos kontrolę	3.4.1. Parengti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą – nustatyti tokių organizacijų veiklos audito atlikimo reikalavimus	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	3.5. Užtikrinti smulkiose ir vidutinėse įmonėse, kurioms nereikia gauti taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų, atliekų susidarymo ir tvarkymo kontrolę	3.5.1. Parengti gamybos atliekų smulkiose ir vidutinėse įmonėse susidarymo ir tvarkymo studiją ir pasiūlymus, kaip gerinti šių atliekų tvarkymą ir kontrolę	2008 metai	Ūkio ministerija	–	–
4. Tobulinti atliekų tvarkymo teisinę bazę	4.1. Užtikrinti deramą atliekų naudojimo ar šalinimo techninių reglamentų rengimo kokybę	4.4.1. Parengti pramonės įmonėms atliekų tvarkymo techninių reglamentų rengimo metodinius nurodymus	2007 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	4.2. Nustatyti detalesnius reikalavimus elektros ir elektroninės įrangos gamintojams ir	4.2.1. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 19 d. nutarimo Nr. 61 „Dėl Banko garantijos, laidavimo sutarties bei kitų sutarčių, įrodančių, kad	2007 metai	Aplinkos ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
	importuotojams	elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymas bus finansuojamas, sudarymo ir vykdymo, lėšų, gautų pagal šias sutartis, kaupimo, naudojimo ir grąžinimo taisyklių ir elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo užduočių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 9-340) pakeitimo projektą				
	4.3. Nustatyti išleidžiamų į Lietuvos Respublikos vidaus rinką pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos kiekį, kurio neviršijantiems gamintojams ir importuotojams būtų taikomos lengvatos	4.3.1. Parengti Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo ir Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymų projektus	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	4.4. Užtikrinti, kad komunalinės atliekos būtų šalinamos regioniniame sąvartyne to regiono, kuriame susidarė	4.4.1. Parengti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	4.5. Tobulinti baterijų ir akumuliatorių atliekų tvarkymo teisinę bazę, atsižvelgiant į 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir	4.5.1. Parengti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą – nustatyti griežtesnius reikalavimus baterijų ir akumuliatorių gamintojams ir importuotojams	2007–2008 metai	Aplinkos ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
	Tarybos direktyvos 2006/66/EB dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų ir direktyvos 91/157/EEB panaikinimo reikalavimus	4.5.2. Parengti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. 625 „Dėl Išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 1-12) pakeitimo projektą	2007–2008 metai	Aplinkos ministerija	–	–
		4.5.3. Parengti ūkio ministro ir aplinkos ministro 2004 m. balandžio 19 d. įsakymo Nr. 4-117/D3-196 „Dėl Baterijų ir akumuliatorių, kuriuose yra pavojingų cheminių medžiagų, tiekimo į rinką reikalavimų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 59-2097) pakeitimo projektą	2007–2008 metai	Ūkio ministerija	–	–
		4.5.4. Parengti sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gegužės 27 d. įsakymo Nr. 239 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 36:2002 „Draudžiamos ir ribojamos medžiagos“ patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 59-2404) pakeitimo projektą	2007–2008 metai	Sveikatos apsaugos ministerija	–	–
		4.6. Sudaryti sąlygas užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą ir kokybę ir plėtoti regionines atliekų tvarkymo sistemas	4.6.1. Parengti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą – užtikrinti teikiamos viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybę, prieinamumą ir visuotinumą ir nustatyti pareigą asmenims rūšiuoti komunalines atliekas	2009 metai	Aplinkos ministerija	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
		4.6.2. Nustatyti minimalius viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybės reikalavimus	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
5. Stiprinti atliekų tvarkytojų, juos kontroliuojančių institucijų darbuotojų administracinius gebėjimus, užtikrinti informavimą ir švietimą atliekų tvarkymo klausimais	5.1. Tobulinti pavojingų atliekų tvarkytojų kvalifikaciją	5.1.1. Parengti aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. įsakymo Nr. 684 „Dėl Pavojingų atliekų tvarkymo licencijavimo taisyklių bei Pavojingas atliekas tvarkančių įmonių darbuotojams taikomų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 18-552) pakeitimo projektą – nustatyti reikalavimus mokymo programoms, skirtoms pavojingų atliekų tvarkymo darbų vadovams ir specialistams, norintiems gauti kvalifikacijos atestatus	2009 metai	Aplinkos ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	–	–
	5.2. Tobulinti regionų aplinkos apsaugos departamentų specialistų ir aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų kvalifikaciją	5.2.1. Pagal poreikį nuolat atnaujinti regionų aplinkos apsaugos departamentų specialistų ir aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų kvalifikacijos tobulinimo programas	2007–2013 metai	Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
	5.3. Taikyti Lietuvoje mašinų, mechanizmų ir įrenginių, skirtų atliekoms tvarkyti, Europos standartus, kadangi nestandardizuotų mašinų, mechanizmų ir įrenginių naudojimas sunkina atliekų tvarkymą ir ne visada užtikrina aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimą	5.3.1. Išversti ir priimti atitinkamus Europos standartus	2007–2013 metai	Lietuvos standartizacijos departamentas prie Aplinkos ministerijos	–	–
	5.4. Teikti visuomenei informaciją apie atliekų tvarkymą, plėtoti ekologinį švietimą	5.4.1. Organizuoti visuomenės informacines kampanijas, akcijas, renginius, kurti informacinius ir publicistinius vaizdo ir garso siužetus, interneto tinklalapius, spaudos ir lauko reklamos maketus, rengti ir spausdinti straipsnius, leidinius, lankstinukus, skrajutes	2007–2013 metai	savivaldybės, Aplinkos ministerija	–	–
6. Užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų visų atliekų srautų tvarkymą	6.1. Užtikrinti efektyvų gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų tvarkymą	6.1.1. Parengti gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų tvarkymo studiją	2008 metai	Ūkio ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
		6.1.2. Parengti gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų tvarkymo programą	2009 metai	Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija, Susisiekim o ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Žemės ūkio ministerija	–	–
	6.2. Užtikrinti kompleksinį pavojingų atliekų tvarkymą – surinkimą, klasifikavimą, apdorojimą, naudojimą, šalinimą	6.2.1. Parengti pavojingų atliekų apibūdinimo ir klasifikavimo metodinius nurodymus	2011 metai	Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija	–	–
		6.2.2. Parengti Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2009–2013 metų programos projektą	2009 metai	Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija	–	–
	6.3. Tobulinti medicininių atliekų tvarkymo sistemą, užtikrinančią saugų šių atliekų tvarkymą	6.3.1. Parengti sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 3 d. įsakymo Nr. 242 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 66:2000 „Medicininių atliekų tvarkymas“ tvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 39-1106) pakeitimo projektą	2008 metai	Sveikatos apsaugos ministerija	–	–
		6.3.2. Parengti Farmacinių atliekų surinkimo iš gyventojų ir farmacinių atliekų turėtojų tvarkymo ir apmokėjimo taisyklių projektą	2008 metai	Sveikatos apsaugos ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansavimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
		6.3.3. Parengti sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gruodžio 22 d. įsakymo Nr. V-1005 „Dėl Medicininių atliekų tvarkymo sveikatos priežiūros įstaigose 2006–2008 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 3-61) pakeitimo projektą – atkreipti dėmesį į pakankamo medicininių atliekų tvarkymo finansavimo sveikatos priežiūros įstaigose užtikrinimą	2008 metai	Sveikatos apsaugos ministerija	–	–
	6.4. Skatinti antrinių žaliavų perdirbimą ir kurti rinkas iš antrinių žaliavų pagamintiems produktams	6.4.1. Parengti Antrinių žaliavų perdirbimo plėtros 2009–2013 metų programos projektą	2009 metai	Ūkio ministerija	–	–
	6.5. Užtikrinti efektyvų biologiškai skaidžių atliekų tvarkymą, atsižvelgiant į gamybos ir kitos ūkinės veiklos, taip pat komunalinių biologiškai skaidžių atliekų bendro tvarkymo galimybes	6.5.1. Sukurti komunalinių biologiškai skaidžių atliekų surinkimo ir apdorojimo (kompostavimo ir (ar) anaerobinio pūdymo) sistemą, siekiant įgyvendinti nustatytas komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduotis	2007–2010 metai	savivaldybės, apskritys	2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšos, savivaldybių biudžetų lėšos, kitos teisėtai gautos lėšos	211390

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
		6.5.2. Organizuoti bandomojo biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo Šiaulių regione projekto parengimą ir koordinuoti jo įgyvendinimą	2008–2010 metai	Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija, Aplinkos ministerija	–	–
		6.5.3. Parengti biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo rekomendacijas, taip skatinti ūkio subjektų bendradarbiavimą tvarkant gamybos, kitos ūkinės veiklos ir komunalines biologiškai skaidžias atliekas	2010 metai	Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija, Aplinkos ministerija	–	–
		6.5.4. Sukurti regionines dumblo tvarkymo sistemas apskrityse (didžiuosiuose miestuose pastatyti reikalavimus atitinkančius dumblo apdoravimo įrenginius, kurių našumo pakaktų apskrityje susidarantiems dumbliui tvarkyti)	2007–2013 metai	savivaldybės	2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšos	350000
		6.5.5. Parengti Maisto pramonės įmonėse susidarantių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo programą	2008 metai	Žemės ūkio ministerija, Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdymo jai	Finansavimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
	6.6. Naudoti atliekų energetinius išteklius	6.6.1. Sukurti surūšiuotus komunalines atliekas likusių netinkamų perdirbti turinčių energetinę vertę komunalinių atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus	2007–2013 metai	savivaldybės, apskritys	2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšos, savivaldybių biudžetų lėšos, kitos teisėtai gautos lėšos	1600000

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
	6.7. Sukurti regioninę atliekų tvarkymo sistemą	6.7.1. Sukurti Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemą, Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemą, Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemą, Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemą, Marijampolės regiono atliekų tvarkymo sistemą, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo sistemą, Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemą, Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemą, Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemą, Panevėžio regiono atliekų tvarkymo sistemą	2007–2013 metai	savivaldybės, apskritys	Europos Sąjungos Sanglaudos fondas, Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, regioninių atliekų tvarkymo centrų lėšos, 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšos	797200
	6.8. Užtikrinti efektyvų Europos Sąjungos paramos ir bendrojo finansavimo lėšų naudojimą	6.8.1. Koordinuoti Europos Sąjungos paramos lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimą	2007–2013 metai	Aplinkos ministerija, Ūkio ministerija	–	–
	6.9. Skatinti techninio komposto, taip pat išvalyto nuo naftos ir jos produktų taršos grunto ir dirvožemio	6.9.1. Parengti Techninio komposto naudojimo programą	2009 metai	Aplinkos ministerija, Žemės ūkio ministerija, Susisiekimo ministerija	–	–

Atliekų tvarkymo tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Įvykdy mo terminas	Vykdytojai	Finansa vimo šaltinis	Orientacinis lėšų poreikis, tūkst. litų
	naudojimą dirvai tręšti, pakelems apželdinti, pažeistam reljefui atkurti, karjerams rekultivuoti, energetiniam miškui auginti ir kitoms reikmėms	6.9.2. Papildyti Grunto ir požeminio vandens užteršimo naftos produktais valymo bei taršos apribojimo reikalavimus LAND 9-2002, patvirtintus aplinkos ministro 2002 m. lapkričio 27 d. įsakymu Nr. 611 (Žin., 2002, Nr. 119-5368) – nustatyti išvalyto nuo naftos ir jos produktų taršos grunto ir dirvožemio naudojimo reikalavimus ir rekomendacijas, kaip juos įgyvendinti	2009 metai	Aplinkos ministerija	–	–
	6.10. Tobulinti atliekų, kurių turėtojo neįmanoma nustatyti arba kuris neegzistuoja, susidarančių kelių juostose, tvarkymo reikalavimus	6.10.1. Parengti teisės aktų, reglamentuojančių atliekų, kurių turėtojo neįmanoma nustatyti arba kuris nebeegzistuoja, susidarančių kelių juostose, tvarkymą, pakeitimų projektus, siekiant užtikrinti šių atliekų susidarymo prevenciją ir efektyvų lėšų, skirtų minėtų atliekų tvarkymui, naudojimą	2008 metai	Susisiekimo ministerija, Aplinkos ministerija	–	–

Darbas baigtas

Lina Vaitkūnienė

El.paštas: linavait@gmail.com